

ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

ΜΑΡΤΙΟΣ 1947

Β' Χρόνος—'Αριθ. 32

'Αθήνα

Τιμή φύλλου δρχ. 900

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΤΟ ΧΡΟΝΙΚΟ : Τὸ ἔργο τῆς 'Επιτροπῆς Ο.Η.Ε.—Σύγκυση.—'Ο λόγος τοῦ Προέδρου Τρούμαν.—'Η Κύπρος.—'Η Κυβέρνηση τῶν 'Επτά.— Πολιτικὴ Δέσχη «Τρικουπίης».—'Η Συνδιάσκεψη τῆς Μόσχας	Σελ. 289	Ι. Ν. ΘΕΟΔΩΡΑΚΟΠΟΥΛΟΥ: Ἐδρώση καὶ Σοσιαλισμός	Σελ. 301
ΚΥΡΙΟ ΑΡΘΡΟ : 'Η εὐθύνη γιὰ τὴ δημοκρατικὴ διακυβέρνηση τῆς χώρας	292	ΑΧ. ΚΟΝΤΟΣΤΑΘΗ: Τὰ πολιτικὰ αἰτήματα τῆς νέας γενιᾶς	305
Ν. ΚΟΛΥΒΑ: 'Η πολιτικὴ τοῦ κατευνασμοῦ	295	HERBERT FEIS: 'Η ἰδεολογικὴ διαμάχη καὶ τὸ παγκόσμιον ἐμπόριον	308
Ι. ΚΑΡΑΒΙΔΑ: 'Ο ἀπόδημος 'Ελληνισμός	297	Ν. ΠΟΛΙΤΗ: 'Η ἀνάγκη μιᾶς νέας ἰσορροπίας	313
		WICKHAM STEED: Τὰςτάδια τῆς 'Αγγλογαλλικῆς συμμαχίας	316
		***'Ο ἔλεγχος τῶν τιμῶν καὶ ἡ ἀντιμετώπιση τοῦ πληθωρισμοῦ στὴ Μ. Βρετανία	317

Τὸ Χρονικὸ

Τὸ ἔργο τῆς 'Ανακριτικῆς 'Επιτροπῆς τοῦ Ο. Η. Ε.

Κανεὶς δὲν ἀμφέβαλε γιὰ τὴν ἐνοχὴ τῶν βορείων μας γειτόνων στὸ δράμα ποὺ σπαράσσει σήμερα τὴν Ἑλλάδα, αἰμόφυρτη ἀκόμη ἀπὸ τὸν κοινὸ συμμαχικὸ ἀγῶνα. Γιὰ τὴν ἐνοχὴ αὐτὴ ἦσαν ἀπὸ πρὶν ὅλοι βέβαιοι καὶ ἡ ὑπηρεσία τῆς 'Ανακριτικῆς 'Επιτροπῆς στὴν ὑπόθεση τῆς εἰρήνης καὶ στὰ ἄλλα ἰδανικά, ποὺ ἡ πολιτισμένη ἀνθρωπότης ἔχει ἐμπιστευθῆ στὸν Ο.Η.Ε. θὰ ἦταν πολὺ μικρὴ, ἂν ἡ 'Επιτροπὴ ἤθελε περιορισθῆ στὴ βεβαίωση ὅτι τὰ κομμουνιστικὰ καθεστῶτα προκαλοῦν καὶ ἐνισχύουν ἐδῶ, καθὼς καὶ παντοῦ ἄλλοῦ τὴν ἐμφύλια σύγκρουση καὶ τὴ διάλυση κάθε μὴ κομμουνιστικοῦ κράτους. Αὐτὰ εἶναι γραμμένα μέσα στὰ ἐπίσημα κείμενα τῶν Πατριαρχῶν τοῦ κομμουνισμοῦ καὶ ἀποτελοῦν τὸν πυρῆνα τῆς κομμουνιστικῆς στρατηγικῆς.

'Η ἐπίσημη αὐτὴ 'Επιτροπὴ, ἀφοῦ ἐξετάσει καὶ τὴν ἐσωτερικὴν μας κατάσταση, ὄχι μόνον μὲ τὴ συναίνεση, ἀλλὰ καὶ τὴν προτροπὴ τῶν Συνδέσμων τῶν Βαλκαν. κρατῶν καὶ τῶν ἀντιπροσώπων τῆς Ρωσ-

σίας, θὰ συμπληρώσῃ τὶς χρήσιμες πληροφορίες ἐπισκεπτομένη καὶ τὸ ἐσωτερικὸ τῶν γειτόνων μας. Ἔτσι μπορεῖ νὰ φύγῃ ἀπὸ τὴν ἐπιφάνεια καὶ νὰ μῆθ' ἐστὶν οὐσία τοῦ ζητήματος καὶ νὰ δόσῃ στὸν κόσμο τὴν συνολικὴν εἰκόνα τῶν ὅσων θὰ ἔξῃ ἐξακριβῶσει. 'Η συνολικὴ αὐτὴ εἰκόνα ἀφορᾷ τὴν ἐπίθεση, ποὺ οἱ βόρειοι γείτονές μας ἔχουν ἐξαπολύσει ὄχι χθὲς ἐναντίον μιᾶς μοναρχοφασιστικῆς Κυβερνήσεως τῶν Ἀθηνῶν, ἀλλὰ πολὺ πρὶν ἐναντίον τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ τὸν ἀπολογισμό τῶν ἔως τώρα ἀποτελεσμάτων αὐτῆς τῆς ἐπιθέσεως.

'Ο Ἕλληνας σύνδεσμος θὰ ἔπρεπε νὰ βρῆ ἢ νὰ δημιουργήσῃ τὴν εὐκαιρία νὰ περάσῃ ἡ 'Επιτροπὴ ἀπὸ τὴ Φιλιππούπολη, τὴ Μοσχόπολη, τὸ Μοναστήρι. Ἐκεῖ θὰ ἰδῆ ἡ 'Επιτροπὴ τὴν ἀρχὴν καὶ τὰ αἷτια τῆς σημερινῆς καταστάσεως. 'Η ἀποψη τῶν γειτόνων μας στηρίζεται στὸ ὅτι ἐμεῖς τυραννοῦμε τοὺς ὁμοεθνεῖς καὶ τοὺς δῆθεν ὁμοεθνεῖς τῶν ποὺ μένουσιν ἐν Ἑλλάδᾳ· ποὺ γιὰ νὰ μένουσιν ἐν Ἑλλάδᾳ, ὑποτίθεται φυσικὰ ὅτι ζοῦν ἀκόμη ἐδῶ. 'Η δικὴ μας ἀποψη ἔπρεπε νὰ στηριχθῆ στὸ ὅτι οἱ Ἕλληνες τῆς Βουλγαρίας καὶ

της Νοτιοσλαβίας δέν ζοῦν πλέον, ἐνῶ στήν Ἀλβανία πολὺ γρήγορα θά παύσουν ἐπίσης νά ζοῦν. Ἡ κομμουνιστική μορφή πού παίρνει σήμερα ἡ σύγκρουση αὐτή, πού βαστᾶ αἰῶνες τώρα, εἶναι μορφή παροδική. Ὁ κομμουνισμός εἶναι ἕνα μόνον ἀπό τὰ πολλὰ μέσα στήν ὑπηρεσία τοῦ ἴδιου σκοποῦ.

Στή γενική εἰκόνα τοῦ δράματος τοῦ συγχρόνου Ἑλληνισμοῦ ἡ Ἐπιτροπή θά ἔπρεπε νά ἐξηγήσῃ πῶς ὅταν ἄρχισαν οἱ οἱ ἀπελευθερωτικοὶ ἀγῶνες τῶν Βαλκανικῶν λαῶν ὁ Ἑλληνισμός ἐξαπλωμένος σέ ὅλη τήν Ἀνατολ. Μεσόγειο καί στόν Εὐξεινο ἦταν μεγαλύτερος σέ ἀριθμὸ καί ἀσύγκριτα μεγαλύτερος σέ εὐεργετική ἐπίδραση ἀπὸ τοὺς Νοτιοσλαβίους καί τοὺς Βουλγάρους γείτονάς μας καί πῶς σήμερα, ἔπειτα ἀπὸ τὴ δική μας σταθερὴ προσπάθεια στήν ὑπόθεση τῆς Ἐλευθερίας καί τῆ δική τους ἐπαμφοτερίζουσα ἡ ἐχθρική στάση, ἐμεῖς μὲν βρισκόμαστε ἀκρωτηριασμένοι ἀριθμητικά καί ἑδαφικά, παράλυτοι δὲ οικονομικά. Οἱ Νοτιοσλαβίοι ἀντίθετα βρίσκονται πλουτισμένοι μὲ ἑκατομμύρια ἀλλοφύλων, οἱ δὲ Βούλγαροι μὲ τὴ Δοβρουτσά καί τὶς ἄλλοτε Ἑλληνικὲς πόλεις τῆς Ἀνατολικῆς Ρουμελίας. Καί οἱ Ἀλβανοὶ ἔχουν στόν αἰῶνα μας ὑπόδουλους Ἑλλήνας.

Θά ἔπρεπε ἀκόμη ἡ Ἐπιτροπή νά περᾶσῃ ἀπὸ τὴν Κέρκυρα καί ἐκεῖ ἀπέναντι ἀπὸ τὸ Σερβικὸ νεκροταφεῖο νά συντάξῃ τὴν ἔκθεσή της συγκρίνοντας τὴν Ἑλληνικὴ φιλοξενία μὲ τὰ σημερινὰ ἔργα τῶν γειτόνων μας.

Σύγχυση

Πολλοὶ εἶναι δυστυχῶς ἐκεῖνοι, πού νομίζουν ὅτι εἶναι δημοκρατικοί, μόνον καί μόνον γιατί εἶναι ἀντίθετοι πρὸς τὸ βασιλικὸ πολίτευμα. Αὐτοὶ εἶναι ἀπὸ τοὺς πιὸ ἐπικινδύνους ἐχθροὺς τῆς Δημοκρατίας γιατί ὅπως αὐτοὶ καταχρῶνται τὴν δημοκρατικὴν προσωποποιήσιν, γιὰ νὰ ὑποστηρίξουν ἄμεσα ἢ ἕμμεσα, ἐνσυνείδητα ἢ ὄχι, τὶς ἐπιδιώξεις τῆς ἄκρας ἀριστερᾶς, ἔτσι καί οἱ δεξιοὶ χρησιμοποιοῦν μὲ ἀνάλογο διαστροφή ὡς κύριο ἐπιχειρήμα τῶν ἐναντίων τῆς δημοκρατίας τὸ ὅτι οἱ φίλοι τῆς ἄκρας ἀριστερᾶς, οἱ παραδεχόμενοι ἐπομένως τὴ βία, ὀνομάζονται δημοκρατικοί. Καί ὁ πολὺς λαὸς φυσικὸ εἶναι νὰ μὴ μπορεῖ νὰ διασαφηνίσῃ τὰ πράγματα πού τὰ δυὸ ἄκρα ἐπιτηδες συγχέουν, τὸ καθένα πρὸς τὸ συμφέρον του.

Πολλοὶ εἶναι ἐπίσης ἐκεῖνοι πού συγχέοντας τὴν Ἑλλάδα μὲ τὴν ἐκάστοτε Κυβέρνησίν της, βρίσκονται πρόθυμοι νὰ ἀδικήσουν τὴν Ἑλλάδα ἂν πρόκειται εἶναι νὰ κατηγορήσουν τὴν Κυβέρνηση. Καί οἱ δυὸ αὐτὲς περιπτώσεις ἀναφέρονται γιὰ ὄσους κατέθεσαν στήν Ἀνακριτικὴ Ἐπι-

τροπή τοῦ Ο. Η. Ε. ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος, νομίζοντας ὅτι ἔτσι ἀγωνίζονται ἐναντίον τῶν ὑπερβασίων τῶν δεξιῶν κομμάτων.

Ἡ βάση αὐτὴ εἶναι λανθασμένη καί γιὰ ἄλλους λόγους καί γιατί ἡ χώρα μας πιέζεται ἀπὸ τὴν ἐχθρότητα τῶν γειτόνων τῆς εἴτε κυβερνοῦν ἐκεῖ οἱ ἀριστεροί, εἴτε οἱ δεξιοί. Οἱ γείτονές μας τρώγονται ἀναμεταξύ τους στὸ ἐσωτερικόν, ἀπέναντι μας δὲ μῶς βρίσκονται ἐνωμένοι. Τὸ συμφέρον τῆς Ἑλλάδος εἶναι νὰ ἀποδείξῃ στοὺς ξένους ὅτι αὐτὴ ἡ ἐχθρότης εἶναι μιά μόνιμη κατάσταση καί ὅτι ἐπομένως πρέπει νὰ ληφθοῦν μέτρα ὥστε νὰ ἀπαλλαγούμε ἀπὸ τὴν πίεσίν της γιὰ νὰ μπορέσουμε νὰ καλλιεργήσουμε ἡσυχίαν τῆ γῆ μας. Ἀραγε, δὲν συμφέρει στήν Ἑλλάδα νὰ μάθουν τὴν ἀλήθειαν αὐτοὶ οἱ ξένοι; Τί θά ἔλεγαν ὅλοι αὐτοὶ οἱ «δημοκρατικοί» πού κατέθεσαν ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος, ἂν στήν περίπτωσιν πού θά κυβερνοῦσαν οἱ δεξιοὶ στή Γιουγκοσλαβία καί θά ἐπαναλάμβαναν ἐναντίον μας τὶς ἐνέργειες τῆς σημερινῆς κομμουνιστικῆς τῶν Κυβερνήσεως, τὰ δεξιὰ κόμματα ἐδῶ ἤθελαν παρουσιάσῃ ὑπερασπιστὰς τῶν γειτόνων μας, ἐπειδὴ ἡ Κυβέρνηση ἐκεῖ θά ἦταν δεξιὰ;

Στὶς ἰδέες, ὅπως καί σὲ πολλὰ ἄλλα, ὑπάρχει κάποια ἱεραρχία, πού πρέπει νὰ εἶναι σεβαστὴ. Πρώτη ἱεραρχεῖται ἡ ἰδέα τῆς Πατρίδος καί κανεὶς δὲν δικαιούται νὰ ἰσχυρισθῇ ὅτι εἶναι δημοκρατικός, ὅταν στρέφεται ἐναντίον τῆς πατρίδος του ἐπειδὴ κυβερνᾶται ἀπὸ τὴ δεξιὰ ἢ καί τὴν ἄκρα δεξιὰ. Πρέπει βεβαίως νὰ πεισθῇ ὁ Ἑλληνικὸς Λαὸς ὅσο τὸ δυνατό γρηγορώτερα, ὅτι ἡ πολιτικὴ τῶν δεξιῶν ὡδηγεῖ στόν πολλαπλασιασμό τῶν συμμοριτῶν καί στὸ ἐσωτερικὸ χάος, ἀλλὰ εἶναι ἐπίσης ἀνάγκη ὅταν ὁ λαὸς θά ἔχη πεισθῇ γιὰ τὴν ἀρχή, νὰ ἔχη ξεκαθαρισθῇ τὸ ζήτημα τῶν ἐχθρικών ἐνεργειῶν τῶν γειτόνων μας, γιὰ τὸ τότε δὲν θά μπορούμε βεβαίως νὰ ὑποστηρίξουμε τὰ ἀντίθετα, ἀπὸ ἐκεῖνα πού ὑποστηρίζουμε σήμερα.

Ὁ λόγος τοῦ Προέδρου Τρούμαν

Ὁ Πρόεδρος τῶν ΗΠΑ προέτεινε στὸ Κογκρέσσο νὰ θέσῃ ἀμέσως μὲν τώρα τὴν οικονομικὴν ἀσπίδα τῆς ἡγέτιδος Δυνάμεως τῶν Δημοκρατιῶν στὰ σύνορα τῆς Ἑλλάδος· νὰ μὴ παύσῃ δὲ νὰ μελετᾷ ὅλες τὶς ἀνάγκες τῆς ἑλληνικῆς ἀσφαλείας. Ἡ μεγάλη σημασία τοῦ διαβήματος αὐτοῦ βρίσκεται στὸ ὅτι ἡ βοήθεια πρὸς τὴν Ἑλλάδα ἐξαγγέλλεται πρὸς ὅλον τὸν κόσμον μὲσα σ' ἕνα πλαῖσιον γενικῆς πολιτικῆς καί ὡς ἐκδήλωση ἰσχυροτάτης θελήσεως

πού πηγάζει ἀπὸ τὴν σαφῆ ἀντίληψιν τῆς ἀνάγκης. Ἡ πρότασις ἔγινε ἐν ὀνόματι τῆς δικαιοσύνης, τοῦ χάρτου τοῦ ΟΗΕ, τοῦ συμφέροντος τῶν ΗΠΑ καί τῆς Ἑλλάδος, στήριχθηκε δὲ σὲ αἴτηση τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως. Τὸ Ἑλληνικὸ ἔθνος αἰσθάνεται εὐγνωμοσύνη καί ἀνακούφισιν γιὰ τὴν θά βρῃ ἔτσι τὸν καιρὸν καί τὰ μέσα νὰ ἀνασυντάξῃ τὸ κράτος στὴ σκιά τῆς οικονομικῆς αὐτῆς ἀσπίδος.

Στοὺς λίγους ἐκείνους Ἑλλήνας πού ἀπὸ καλὴ θέλησις ἐπηρεάζονται περισσότερο ἀπὸ τὴν δυσάρεστη πλευρὰ τῆς οικονομικῆς αὐτῆς καλύψεως εἶναι εὐκόλο νὰ ὑπομνηθῇ ὅτι ὁπωσδήποτε ἡ Ἀμερικανικὴ ἀσπίς εἶναι προτιμότερη ἀπὸ τὰ δηλητηριώδη βέλη τῶν γειτόνων μας, πού πρόκειται νὰ ἀποκρούσῃ.

Δὲν πρέπει ὅμως οὔτε γιὰ μιά στιγμὴ νὰ λησμονηθῇ, ὅτι κάτω ἀπὸ τὴν σκιά ὁποῖα σὴ ποτε μορφῆς δὲν μπορεῖ νὰ ἀναπτυχθῇ οὔτε ἐλεύθερο κράτος, οὔτε πολιτισμός. Πρέπει ἐπομένως τὸ ταχύτερον, ἐργαζόμενοι σκληρότατα, νὰ χρησιμοποιήσουμε τὸ κάθε δολλᾶριο γιὰ νὰ γίνουμε αὐτοδύναμοι οικονομικά, νὰ μπορούμε δηλαδὴ νὰ καλύπτουμε τὶς εἰσαγωγικὰς ἀνάγκες μὲ τὶς ἐξαγωγὰς μας. Ἐτοὶ μόνον θά μπορούμε νὰ συνεργαζώμαστε μὲ τοὺς φίλους μας ὡς ἴσοι πρὸς ἴσους· νὰ τοὺς δεχώμαστε ἐνόπλους ἢ μὴ στὸ ἑδαφὸς μας, ὡς ἰσότιμοι σύμμαχοι. Γιὰ τὴν συμπαράστασιν εἶναι ἀναγκαῖα, ἀφοῦ κοινὸς εἶναι ὁ κίνδυνος καί ἡ χώρα μας, χωρὶς νὰ τὸ θέλῃ, προκινδυνεύει γιὰ πολλοὺς.

Ὁ Πρόεδρος τῶν ΗΠΑ εἶχε τὴ λεπτότητα νὰ μὴ ἐκταθῇ ὑπερβολικὰ σὲ κατηγορίες ἐναντίον τοῦ σημερινοῦ Ἑλληνικοῦ καθεστώτος. Αὐτὸ πρέπει νὰ μᾶς εὐχαριστεῖ ὅλους. Γιὰ τὸ ζήτημα τοῦ καθεστώτος αὐτοῦ, ὅσοδήποτε ἐπιζήμιον γιὰ τὴν χώρα μας καί ἂν τὸ κρίνουμε, πρέπει νὰ τὸ θεωροῦμε πάντοτε ὡς ἐσωτερικὸν μᾶς ζήτημα.

Ἡ Κύπρος

Ἡ ἔννοια τῆς Κύπρου μὲ τὴν Ἑλλάδα ἀναβάλλεται καί τὸ δηλητήριον θά ἐξακολουθῇ τὸ ἔργο του μεταξύ δύο φίλων καί συμμάχων λαῶν. Ἡ θέλησις τοῦ Ἑθνικοῦ παραμένει ἀκλόνητη καί ἡ νέα δοκιμασία θά τὴν ἐνισχύσῃ. Γιὰ τὴν πραγματικὰ δοκιμασία ἡταν ὑποδοχὴ πού ἐπέφυλαξε ἡ Κυβέρνησις τοῦ Λονδίνου στήν Ἀντιπροσωπείαν ἑνὸς λαοῦ διεκδικούντος νομιμοφρόνως, ἀλλὰ μὲ ὑπερηφάνειαν τὴν ἐλευθερίαν του. Οἱ κομμουνιστὰς ἔβλαψαν καί ἐδῶ ὅσον ἠμποροῦσαν περισσότερο, γιὰ τὴν ἐπεχείρησαν καί αὐτὸ τὸ ζήτημα νὰ τὸ ἐκμεταλλεθοῦν. Εἶναι δὲ λυπηρὸν καί τὸ ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις δὲν βρῆκε οὔτε τὸ θάρρος, οὔτε ἕνα ἀξιοπρεπῆ τρόπο νὰ ὑποστηρίξῃ ἄμεσα τὴν τόσο δίκαια ἀποψη τῆς ἱερῆς αὐτῆς ὑποθέσεως.

Ἡ Κυβέρνησις τῶν Ἐπτὰ

Μπορεῖ νὰ κυβερνήσῃ κανεὶς, ἂν δὲν εἶναι κύριος τῶν ἀποφάσεών του; Ἀπὸ ἐκεῖ ἔπρεπε νὰ ἀρχίσῃ τοὺς συλλογισμοὺς τοῦ ὁ Πρόεδρος τῆς σημερινῆς Κυβερνήσεως. Ὅτι αὐτὴ δὲν εἶναι κυρία τῶν ἀποφάσεών της, ἀποδεικνύεται ἀπὸ τὸ ὅτι ἐνῶ στήν ἀρχὴ ὁ σημερινὸς Ὑπουργὸς Δημοσίας Τάξεως ἦταν ἀνεπιθύμητος ὡς συνεργάτης, τώρα εἶναι αὐτὸς πού δίνει τὸν τόνο στὶς ἐνέργειες τῆς Κυβερνήσεως καί τὸν χαρακτῆρα τῆς ἐπομένως, ἀφοῦ τὸ κύριον ἔργο πού ἀνέλαβε εἶναι ἀκριβῶς ἡ ἀποκατάστασις τῆς τάξεως.

Κανεὶς δὲν ἀρνεῖται ὅτι μερικὰ μέλη τῆς σημερινῆς Κυβερνήσεως θά ἔβλεπαν εὐχαρίστως τὴν ἐφαρμογὴ μερικῶν μέτρων κατευνασμοῦ. Ἀλλὰ πῶς θά ἦταν δυνατό νὰ τηρηθῇ αὐτὴ ἡ προγραμματικὴ ὑπόσχεσις τῆς Κυβερνήσεως, ὅταν ἔχη στοὺς κόλπους της ἕνα «ἐξ ἐπαγγέλματος» — ἡ ἀκριβολογία εἶναι ἀναγκαῖα — ἀντίπαλον κάθε κατευναστικῆς ἐνεργείας καί πού μάλιστα ἔχει ἐκδηλώσει σαφῶς καί ἀπερίφραστα τὶς γνώμες του; Νομίζουν οἱ ἐξ ἀπὸ τοὺς ἑπτὰ, ὅτι τιμὰ τὴν Ἑλλάδα καί αὐτοὺς τοὺς ἴδιους, αὐτὴ ἡ συμπαράστασις; Καί ἐπιτρέπεται ἄραγε σὲ «πολιτικούς» νὰ λησδονοῦν τί ἔπαθε ὁ Παπαναστασίου;

Τὸ ἐπιχειρήμα, ὅτι πάσσαλος πασσάλω ἐκκρούεται, καί ὅτι ἐπομένως ἀπέναντι τῶν κομμουνιστῶν ὅτι ἔπρεπε κανεὶς νὰ χρησιμοποιήσῃ τοὺς ὁμίους των, ὄχι μόνον εἶναι ἀφελὲς ἀλλὰ καί προϋποθέτει ὅτι καθε ἄλλο μέσον εἶχε ἐξαντληθῇ, πρᾶγμα πού ὀνομάζεται ἡττοπάθεια. Ἐπειτα, ἂν ἐπρόκειτο ὁ σημερινὸς ὑπουργὸς τῆς Δημοσίας Τάξεως νὰ πολεμῆσῃ τοὺς κομμουνιστὰς ὁ ἴδιος μὲ τοὺς «ἀνθρώπους του», δὲν θά εἶχε κανεὶς ἀντίρρηση. Ἐδῶ ὅμως ἡ Κυβέρνησις βάζει στὴ διάθεσίν του τὰ Σώματα Ἀσφαλείας καί τὸν Ἑλληνικὸν Λαόν. Καί δὲν πρέπει νὰ λησμονηθῇ ὅτι, χωρὶς βέβαια νὰ τὸ θέλῃ, τὰ βάζει στὴ διάθεσίν του τὴν προσωπικὴν καί ὄχι στὴ διάθεσίν του ὡς Ὑπουργοῦ τῆς Δημοσίας Τάξεως. Ὅτι δηλαδὴ, ὅταν ὁ σημερινὸς ὑπουργὸς θά ἀποβάλλῃ τὸ ἀξίωμα του αὐτὸ θά ἔχη ἀρκετοὺς προσωπικοὺς ὁπαδοὺς ὄργανα τοῦ Κράτους καί ὅτι τὴν ιδιότητά του ὡς δυναμικοῦ «Ἀρχηγοῦ» δὲν πρόκειται βεβαίως οὔτε νὰ τὴν θυσιάσῃ στήν ἐφήμερην ιδιότητά του ὡς ὑπουργοῦ οὔτε καί νὰ τὴν ἀποβάλλῃ μαζί μὲ αὐτὸ τὸ ἀξίωμα.

Εἶναι λυπηρὸν δὲ βλέπῃ κανεὶς, ὅτι οἱ ἐξ πολιτικοὶ ἀρχηγοὶ πού προεξοφλοῦσαν τὸν ἀντικομμουνιστικὸν θρίαμβον πού θά ἐπετύγχαναν μὲσα σὲ τρεῖς μῆνες, ἠττήθησαν ἔπειτα ἀπὸ ἀντίστασιν ἑνὸς μηνὸς συνθηκολόγησαν καί παραδεχθῆκαν ὅτι ὡς μέθοδος, τοὐλάχιστον, δὲν διαφέρει ἀπὸ τὸν κομμουνισμόν.

Η ΕΥΘΥΝΗ ΓΙΑ ΤΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΗ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ

Είναι δυνατόν να μείνη δημοκρατική ή Έλλάς, χωρίς να πέση στα χέρια τών κομμουνιστών ; Είναι δυνατόν να άσκηθῆ τέτοια κυβερνητική επιβολή από δημοκρατική Κυβέρνηση, ώστε οί πολιτικές ελευθερίες να μη χρησιμοποιηθοῦν γιά τήν κατάργηση αὐτῆς τῆς ελευθερίας ; Ἡ μήπως θά ἔπρεπε ἄραγε να ἀπελπισθοῦμε καί να παραδεχθοῦμε πῶς, με τῆ σημερινῆ πολιτική μόρφωση τῶν πολιτῶν καί τήν τόσο επικίνδυνη ἐξωτερική ἐπιβολή, ἡ διατήρηση ἐδῶ καθαρὰ δημοκρατικῶν θεσμῶν εἶναι μία φιλοδοξία πάνω ἀπό τίς δυνάμεις μας καί να ἀρκεσθοῦμε σέ κάποια κατώτερη ἀλλά ἀσφαλέστερη μορφή πολιτεύματος ;

Στά ἐρωτήματα αὐτά ἡ συνεχῆς ἀπάντηση τῶν δεξιῶν κομμάτων ἀπό χρόνια τώρα, ἡ ἀπάντηση πού προκύπτει ἀπό τήν πολιτική πού ἀσκοῦν, εἶναι ἀρνητική. Ἀρνητική φυσικά εἶναι καί ἡ ἀπάντηση ὄχι μόνο τοῦ Κ.Κ.Ε., ἀλλά καί τῶν λεγομένων σοσιαλιστικῶν κομμάτων, πού ἔχουν ἀσκήσει καί ἐξακολουθοῦν, πολιτική ἄμεσα ἐξυπηρετικῆ τῶν σκοπῶν τοῦ Κ.Κ.Ε. Τά κόμματα αὐτά, διεκδικοῦντα τόν προοδευτισμό, ἀνεγνώρισαν ἔργω τήν ἡγεσία τοῦ Κ.Κ.Ε. σέ κάθε κρίσιμη περίσταση, ὅπως στήν κατοχή, τὸ Δεκέμβριο, ἀκόμη καί σήμερα.

Ἡ εὐθύνη ὀλόκληρη τῆς καταφατικῆς ἀπαντήσεως στό ἐρώτημα τῆς δημοκρατικῆς διακυβερνήσεως βαρύνει τώρα κυρίως τὸ κόμμα τῶν Φιλελευθέρων, ἔπειτα ὄλους, ὅσοι χωρὶς ν' ἀνήκουν τώρα σ' αὐτό, εἴτε βρίσκονται μέσα εἴτε ἔξω ἀπὸ τὴ βουλή, παραμένοντα μαζί του οἱ μοναδικοὶ ὑποστηρικταί τῆς πολιτικῆς αὐτῆς. Καί βαρύνονται φυσικά ἀκόμη με τήν εὐθύνη να πραγματοποιήσουν, ὅταν θά ἔλθουν στήν ἀρχή, τήν ἔννοια τοῦ γνησίου δημοκρατικοῦ πολιτεύματος.

Τὸ κόμμα τῶν Φιλελευθέρων ἐμφανίζει βέβαια σήμερα, μέσα στή Βουλή, μιὰ μικρὴ ἀριθμητικὴ δύναμη. Τὸ κόμμα ὅμως αὐτὸ δὲν ἀντιπροσωπεύει μόνο ἓνα μέρος τοῦ λαοῦ. Ἀντιπροσωπεύει μιὰ πολιτικὴ μετὰ τις μεγαλύτερες πάντα φιλοδοξίες, πού μέσα σέ ἰσχυρότατες ἐξωτερικὲς καί ἐσωτερικὲς ἀντιδράσεις ἐθέρμαινε τήν πίστη τοῦ λαοῦ καί τὸν ὠδήγησε σέ προσπάθειες ἴσες, καμμιά φορά ὅμως καί ἀνώτερες ἀπὸ τίς πραγματικὲς του δυνάμεις.

Ποιὲς προκύπτουν ὡς γενικὲς γραμμὲς αὐτῆς τῆς πολιτικῆς ἀπὸ τήν ἱστορία τοῦ κόμματος καί ἀπὸ τήν κρισιμότητα τῶν σημερινῶν περιστάσεων ; Ἡ ἀπάντηση ἔχει τόσο μεγαλύτερη σημασία, ὅσο ἡ διάσπαση τοῦ ἱστορικοῦ κόμματος προχωρεῖ καί οἱ ομάδες πού κληρονόμησαν διάφορες παραλλαγές τοῦ ὀνόματός του παραμορφῶνουν τίς ἀρχές του χωρὶς να παύουν να διεκδικοῦν, γιά τὸν ἑαυτὸ τους ἢ κάθε μιὰ, ὅτι αὐτὴ μόνο τοὺς ἔμεινε πιστή.

* *

* Οἱ μαρξιστικὰ σκεπτόμενοι βλέπουν τὸ ἀρχικὸ Κόμμα τῶν Φιλ. ὡς μιὰ βαθμίδα οικονομικῆς ἐξελίξεως, τήν ἀνοδο τῆς ἀστικῆς τάξεως καί τήν ἑναρξη τῆς ἐκβιομηχανίσεως με τίς συνεπεῖς στό στάδιο αὐτὸ ἐμφανίσεις ἱμπεριαλισμοῦ. Βλέπουν ὡς προκαθοριστικὰ αἷτια τῆς διαμορφώσεως

τῆς πολιτικῆς τοῦ κόμματος αὐτοῦ, οικονομικὲς δυνάμεις καί ἀντιδράσεις κοινωνικὲς, προερχόμενες ἀπὸ τὸν διαρκῶς συνειδητοποιούμενον καί ἐκτεινόμενον διαφορισμὸν τῶν τάξεων. Ἡ διάδοση αὐτῆς τῆς ἀντιλήψεως εἶχε τίς βλαβερὲς τῆς συνέπειες, γιατί μερικοὶ ἀπὸ τοὺς φιλελευθέρους στραφῆκαν πρὸς τὰ ἀριστερὰ καί ἄλλοι ἀκόμη αἰσθάνονται τὸν ἴδιον πειρασμό, νομίζοντας ὅτι αὐτὸ εἶναι προοδευτισμός· ἐπιχειροῦν δὲ καί να ἀποδείξουν, ὅτι ὁ ἀριστερὸς αὐτὸς προοδευτισμὸς ἦταν ἡ κεντρικὴ γραμμὴ τοῦ κόμματος, καίτοι αὐτὸ δὲν εἶχε γίνει συνειδητὸ ἀπὸ τὴν ἀρχή.

Ἡ ἀλήθεια ὅμως εἶναι ἐντελῶς διαφορετικὴ ἀπὸ τὴν μαρξικὴ ἀντιλήψη. Ἡ ἴδρυση τοῦ κόμματος τῶν Φιλελευθέρων ὑπῆρξε τὸ ἀποτελεσματικὴς συναντήσεως τῆς μεγαλοφυῆς ἐνός πραγματιστοῦ μετὰ τὴ θέληση τοῦ λαοῦ γιά ἠθικὴν ἀνάπλαση τοῦ Ἔθνους. Στους σκοπούς του τὸ κόμμα δὲν περιελάμβανε να ὑποστηρίξη, καμμιά τάξη ξεχωριστά. Δὲν ἔρριξε τὴν προτίμησή του σέ κανέναν κλάδο τῆς παραγωγῆς. Τὸ ἴδιο μετὰ τὴν πρόοδο τῆς γεωργίας συμφέρει τὸν ἀγρότη ἢ ἀνάπτυξη τῆς βιομηχανίας, στήν ὁποία θά μπορέση να τοποθετήσῃ ὅσα παιδιά δὲν χωροῦν στὸν πατρικὸ κλῆρο. Καί γιά τὴ βιομηχανία ἢ ἐνίσχυση τῆς γεωργίας εἶναι ἀπαραίτητη, γιατί ἄλλοιῶς δὲν θά ἔχη ἀγορὰ γιά τὰ προϊόντά της. Τὸ συμφέρον τῆς κάθε τάξεως, τοῦ κάθε κλάδου ταυτίζεται μετὰ τὸ συμφέρον ὄλων τῶν ἄλλων. Καί προπαντὸς τὸ οικονομικὸ συμφέρον ὄλων αὐτῶν ταυτίζεται μετὰ τὴν ἀκεραιότητα τοῦ ἐθνικοῦ ἐδάφους, πού ἀποτελεῖ τὴ σπονδυλικὴ στήλη τῆς οικονομίας μας. Καί ὅλα δὲ αὐτά ὅταν τὰ ἔχουμε, πάλι ὁ ἔξω Ἑλληνισμὸς μας εἶναι καί αὐτὸς οικονομικὰ ἀπαραίτητος. Αὐτὴ ἡ ἐθνικὴ πολιτικὴ εἶναι καί ἡ περισσότερο λαϊκὴ. Αὐτὴ ἦταν καί ἡ πολιτικὴ τοῦ κόμματος τῶν Φιλελευθέρων. Καί πάνω ἀπὸ ὅλα αὐτά ἡ καλλιέργεια τῆς ἐθνικῆς συνειδήσεως, γιατί χωρὶς δυνάμεις ἠθικὲς κανεὶς λαὸς δὲν μπορεῖ να ἐπιζῆσῃ μέσα στὴ σκληρότητα τοῦ διεθνοῦς ἀγῶνος ἐπικρατήσεως.

Μέσα σ' αὐτὴν τὴν πολιτικὴ οἱ ἰδέες πού ἐφήρμοσε τὸ κόμμα τῶν Φιλελευθέρων στήν ἐργατικὴ καί τὴν κοινωνικὴ νομοθεσία, ἡ δημιουργία ἰσχυρῆς κρατικῆς ἐξουσίας καί ἡ ἐξύψωση τῆς δικαιοσύνης ἦσαν συνέπειες τῆς γενικῆς γραμμῆς. Καί ὅλα αὐτά μαζί ἀντιπροσώπευαν τὸ δημοκρατικὸ πνεῦμα. Αὐτὰ καί ὄχι καμμιά δογματικὴ ἰδέα. Οὔτε δεξιῆς, οὔτε ἀριστερῆς τάσεις. Τὴν Ἑλλάδα μπορεῖ να τὴν ἀνυψώσουν μόνον ἐθνικὰ κόμματα, πού να ἔχουν τὴν ἀντίληψη τῆς συνθέσεως καί τῆς ἐντάξεως ὄλων τῶν ἀτομικῶν καί τῶν ταξικῶν συμφερόντων στὸν ἐθνικὸν κανόνα. Γιατὸ κάθε ὑποστήριξη τῆς δεξιᾶς ἢ τῆς ἀριστερᾶς ἀπὸ μέρους διαφόρων στοιχείων ἢ παραφυάδων τοῦ κόμματος τῶν Φιλελευθέρων εἶναι διαλυτικὴ γιά τὸ Ἔθνος· γιατί οὔτε ὁ συντηρητισμὸς συμπίπτει μετὰ τὸν ἐθνικισμὸ οὔτε ἡ πρόοδος μετὰ τὸν νεωτερισμὸ.

* *

Αὐτὴ ἡ πολιτικὴ τοῦ κόμματος τῶν Φιλελευθέρων πού ἀναλύσαμε παραπάνω δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ ἡ πολιτικὴ τῆς ἐθνικῆς ἐνότητος. Πῆρε τὴν πρώτη ἔκφρασή της, ὅταν τὸ κόμμα αὐτὸ σέ μιὰ ἀπὸ τίς πρώτες του ἐνέργειες ἀπέρριψε τὸ αἷτημα τῆς Συντακτικῆς Συνελεύσεως καί ἔτσι κατάρθωσε να ἐνώσῃ τὸ λαὸ στήν ἐνδοξη προσπάθεια τῶν Βαλκανικῶν πολέμων. Γιά κάθε δημοκρατικὸ καθεστῶς ἡ ἐθνικὴ ἐνότης εἶναι τὸ κύριο μέσο πραγματοποιήσεως τῆς πολιτικῆς του, ἐφόσον ἀποκηρύσσει τὴν χρῆση τῆς βίας γιά τὴν ἐπιβολὴ τῆς ἐθνικῆς πολιτικῆς. Ἡ ἐνότης ὅμως αὐτὴ ἔχει τώρα διασπασθῆ. Ἡ ἐθνικὴ διάσπαση στὴ νέα της μορφή ἄρχισε

μέ την εφαρμογή της πολιτικής των κομμουνιστών και επιτείνεται συνεχώς με τη συνεργασία των γειτόνων μας με το Κ.Κ.Ε., τα συνεχή σφάλματα και την κακή θέληση των δεξιών. Συνεχίζεται τώρα με τη μορφή του τρόμου. Η κακή πολιτική της δεξιάς έρριξε πολλούς μετριοπαθείς αμετάκλητα στο στρατόπεδο των άριστερών και το αποτέλεσμα των ενεργειών αυτών έξακολουθεί.

* * *

Η γενική κατάσταση που θα αντιμετωπίσουν το κόμμα των Φιλελευθέρων και οι συμπαρτάται του, αναλαμβάνοντας τυχόν την έξουσία, θα είναι στο έπακρο κρίσιμος. Η Τουρκία αντιμετωπίζει ανάλογη κρισιμότητα με 600.000 άνδρας υπό τα όπλα και με τη χρησιμοποίηση αυταρχικής διοικήσεως που απαγορεύει τη λειτουργία των άριστερών κομμάτων. Η φιλοδοξία του κόμματος των Φιλελευθέρων να την αντιμετωπίση εδώ με δημοκρατικό καθεστώς και με λιγότερα οικονομικά μέσα θα έλεγε κανείς ότι εγγίζει την υπερβολή. Αν μια τέτοια πολιτική επιτύχη, ή ευγνωμοσύνη του Έθνους θα είναι μεγάλη αν αποτύχη, το αποτέλεσμα θα είναι καταστροφή μεγαλύτερη από εκείνη που συσσωρεύεται τώρα ως συνέπεια της πολιτικής των δεξιών.

Γι' αυτό, όσον αφορά κυρίως το κόμμα των Φιλελ., ή τόσο φιλόδοξη πολιτική του θα έχει πραγματική αξία, μόνο έφόσον το κόμμα έχει πλήρη συνείδηση αυτών των δυσχερειών και σχέδιο αντιμετώπισεώς των. Οποιοδήποτε και αν είναι αυτό το σχέδιο, μεγάλη προπαρασκευαστική εργασία είναι απαραίτητη ή επιλογή και ή προετοιμασία του προσωπικού, που θα το εκτελέση, επίσης. Το κόμμα πρέπει να απαλλαγεί από όλα εκείνα τα στελέχη που δεν είναι σε θέση να προσφέρουν σ' αυτή την προσπάθεια. Η ανασυγκέντρωση των διεσπαρμένων τώρα δυνάμεων του είναι επίσης αναγκαία και δυνατή, αν ακολουθηθεί κατάλληλη έσωτερική πολιτική στη λειτουργία του κόμματος.

Οι ευκαιρίες που παρουσιάστηκαν ως τώρα ν' ανασυντεθώ, ώστε μάζες λαού, διχασμένου και άπροσανατόλιστου, να ξανάβρουν στο ιστορικό κόμμα την ποθητή ήγεσία, έμειναν ανεκμετάλλευτες χάρις στην έλλειψη οργανώσεως και την ανεπάρκεια πολλών στελεχών.

Το σπουδαιότερο απ' όλα τα μέτρα, που θα βοηθήση και στα παραπάνω, είναι ή ενίσχυση του κόμματος με νέα στρατεύόμενα μέλη. Από την άποψη αυτή όλα τα κόμματα παρουσιάζονται πτωχότατα. Αυτό όμως δεν πρέπει να αποδοθη στο ότι ο λαός ως πηγή αξιών πολιτικών ανδρών έχει στερεύσει. Η αίτια βρίσκεται μάλλον στο ότι ή κατάπτωση της πολιτικής ζωής κάνει άποκρουστικό τό στάδιο του πολιτικού σ' εκείνους που θα ήσαν κατάλληλοι γι' αυτό, και στο ότι και αν τυχόν ήθελαν αναλάβει τον πολιτικών άγων, δεν θα μπορούσαν να φθάσουν στη Βουλή, οι περισσότεροι από αυτούς, χωρίς να περάσουν από τον ταπεινωτικό δρόμο της συναλλαγής. Γιαυτό ή πρωτοβουλία της επιλογής και της εκλογικής επιτυχίας νέων στελεχών πρέπει να προέλθη από τη Διοίκηση του Κόμματος.

Η φιλοδοξία δημοκρατικής διακυβερνήσεως είναι ή ευγενέστερη επιδίωξη. Οι κίνδυνοι από μια άπροετοίμαστη εφαρμογή της είναι μεγάλοι. Το κόμμα των Φιλελευθέρων έχει τη δύναμη να επιτύχη. Και αξίζει να καταβάλη την απαιτούμενη προσπάθεια αυτό όμως πρέπει να γίνη σύντομα, γιατί όσο περνάει ο καιρός, τόσο θα γίνεται δυσκολότερο.

Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΟΥ ΚΑΤΕΥΝΑΣΜΟΥ

Δημοσιεύουμε χαρακτηριστικά άποσπάσματα από την ενδιαφέρουσα διάλεξη που δόθηκε στην Πολιτική Λέσχη «Τρικούπης» από τον κ. Κολυβά, με θέμα : «Νόμοι και πολιτικός κατευνασμός»

Είς την άρχην ο όμιλητής περιέγραψε διά ζωηρών χρωμάτων την σημερινήν χαώδη κατάστασιν και συνεπέρανε, ότι ο φανατισμός και το πάθος είναι τά κύρια χαρακτηριστικά της σημερινής πολιτικής ζωής.

«Ο φανατισμός όμως σκοτίζει την λογικήν, θολώνει την κρίσιν και δημιουργεί παράλειψιν και σύγχυσιν. Δεν μας επιτρέπει να ιδώμεν καθαρά, και υπεράνω παθών και προλήψεων, να λάβωμεν τά κατάλληλα μέτρα, που θα οδηγήσουν από την έξαψιν εις τον κατευνασμόν, από την πολιτικήν άνωμαλίαν εις την πολιτικήν ομαλότητα, την ειρήνην και συναδέλφωσιν. Είναι ανάγκη και πρέπει, αντί πάσης θυσίας, να έξέλθωμεν από την σημερινήν ζοφεράν κατάστασιν.

Ο νόμος είναι κοινωνικόν φαινόμενον. Δεν είναι κατασκευάσμα, εκείνων που κυβερνούν, άλλ' έκφρασις κοινωνικής άλληλεγγύης και έλευθερίας. Η πολιτική του κατευνασμού, άπορρέει από το πραγματικόν νόημα του νόμου.

Τό γεγονός, ότι οι άνθρωποι ζούν εις μίαν κοινωνίαν δεν είναι τυχαίον. Αποτελεί νόμον, τον νόμον της κοινωνικότητος. Ο άνθρωπος αισθάνεται την ανάγκην να ζή εις κοινωνίαν μετά των ομοίων του.

Είς την κοινωνίαν άνευρίσκει βοήθειαν, ασφάλειαν και έξυπνότητα. Ο άνθρωπος δεν είναι πλασμένος από την φύσιν να ήμπορη μόνος του να ίκανοποιήση τάς ανάγκας του. Δεν έχει την ίκανότητα ν' άσκη περισσότερα έπαγγέλματα άλλ' ένα μόνον. Είς την κοινωνίαν υπέρχει φυσικός καταμερισμός εργασίας. Διά την πληρωσιν των αναγκών του ο άνθρωπος ζητεί την βοήθειαν των άλλων, συνήθως με αντάλλαγμα, συχνά όμως και άνευ ανταλλάγματος. Η άμοιβαία αυτή βοήθεια και έξυπνότητις άποτελούν την κοινωνικήν άλληλεγγύην. Χάριν αυτής ο άνθρωπος έπροικίσθη από την φύσιν με δύο σπουδαία συναισθήματα. Με το συναισθήμα της συμπαθείας και το συναισθήμα της φιλίας. Η φιλία άποτελεί συνδετικόν κρίκον των κοινωνιών. Διά μέσου μιās άλύσεως συνδετικών κρίκων φιλίας συνάπτεται ο μεγάλος κοινωνικός σύνδεσμος της άλληλεγγύης.

Διά την σύσφιγξιν των κοινωνικών δεσμών έπεμβαίνει ο νόμος. Οι άνθρωποι αισθάνονται την ανάγκην να προστατεύσουν την κοινωνικήν άλληλεγγύην έξ ενστίκτου συνονοούντι και θέτουν ώρισμένους κανόνες διά την προστασίαν της. Υποχρεώνουν τά άτομα να πράξουν κάτι, ή να παραλείψουν κάτι. Και την υποχρέωσιν αυτήν επιβάλλουν κατ' ίσον μέτρον, διότι ο άνθρωπος έχει μέσα του το ένστικτον της ίσότητος.

Η έκτασις πάλιν της επιβαλλομένης υποχρέωσεως ρυθμίζεται από το αίσθημα της δικαιοσύνης.

Αυτοί οι κανόνες με τάς υποχρεώσεις που επιβάλλουν εις τά άτομα άποτελούν τον Νόμον. Ο νόμος πρέπει ν' ανταποκρίνεται εις τόν κοινόν αίσθημα, πρέπει να είναι ίσος και δίκαιος και είναι όργανον κοινωνικής άλληλεγγύης. Όταν ο νόμος δεν φέρει τά χαρακτηριστικά του νόμου δεν έμπνέει κανένα σεβασμόν. Οι άνθρωποι άδιαφορούν προς τόν νόμον, συχνά διαμαρτύρονται και ένίοτε διατάζουν. Στρέφονται δηλ. κατά της κοινωνίας. Η κοινωνία τότε διέρχεται βαθείαν κρίσιν. Η κοινωνική τάξις διασαλεύεται. Η κοινωνική άλληλεγγύη χαλαρούται.

Εν συνεχείαι ο όμιλητής πλέκει τό έγκώμιον του νόμου. Έκθέτει τάς μορφάς, που έκάστοτε λαμβάνει διά την πραγματοποίησιν της άποστολής του.

«Είναι χειροδργος, διότι άποχωρίζει από την κοινωνίαν, τά επιβλαβή αυτής μέλη. Είναι δημιουργός έλευθερίας, διότι περιορίζει τά άτομα, δια να δημιουργήση διά τό καθένα σφαίραν έλευθερίας δράσεως. Είναι προστάτης της έλευθερίας κατά πάσης έσωτερικής ή έξωτερικής έπιβουλής. Είναι ειρηνοποιός, διότι έξουδετερώνει τόν φθόνον, που πηγάζει από τάς οικονομικές άνισότητας, διά μέτρων οικονομικής δικαιοσύνης. Είναι κατευναστής των παθών και συμφιλιατής, διότι εις έκτάκτους περιστάσεις άπονέμει άμνησίαν προς κατευνασμόν των παθών. Είναι φίλος και εύεργέτης, διότι επιδιώκει δι' έργων να διευκολύνη και έξωρατίση την ζωήν των ανθρώπων. Είναι παιδαγωγός, διότι μερμηνά διά την σωματικήν, ήθικην και πνευματικήν προαγωγήν των ανθρώπων. Είναι

μέ μίαν λέξιν σπουδαῖος συντελεστής κοινωνικῆς ἀλληλεγγύης.

Εἰς τὰς συγχρόνους πολυανθρώπους κοινωνίας, ὁ νόμος πηγάζει μὲν ἀπὸ τὸν λαόν, δὲν καθιερῶνται ὁμῶς ἀμέσως ἀπὸ αὐτόν, ἀλλ' ἐμμέσως, ἀπὸ τοὺς ἀντιπροσώπους του. Ἀπὸ τὸν πολιτικόν. Ὁ πολιτικὸς εἶναι ὁ μέγας δέκτης τῶν κοινωνικῶν ἐκπομπῶν καὶ ὁ φορεὺς. Αἱ ἰδιότητες τὰς ὁποίας πρέπει νὰ συγκεντρώνη ὁ πολιτικὸς ὡς φορεὺς τοῦ νόμου πρέπει ν' ἀνταποκρίνονται πρὸς ἐκείνας τοῦ νόμου. Πρέπει ὁ πολιτικὸς νὰ ἔχει ἀνεπτυγμένον τὸ αἶσθημα τῆς συμπαθείας, τῆς φιλίας καὶ τῆς δικαιοσύνης. Νὰ εἶναι ὑπεράνω παθῶν καὶ προλήψεων. Νὰ εἶναι βαθὺς γνώστης τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων καὶ τῶν σκοπῶν, πού ἐπιδιώκουν οἱ κοινῶς διαβιῶντες ἄνθρωποι. Ὁ πολιτικὸς εἶναι ὁ μέγας παράγων τῆς κοινωνικῆς ἀλληλεγγύης.»

Ἀκολουθῶς ἐκθέτει τὰ προφυλακτικὰ μέτρα, πού λαμβάνει ἡ πολιτεία διὰ τὴν καλὴν θέσιν τοῦ νόμου καὶ εἰσέρχεται εἰς τὸ θέμα τῶν σημερινῶν νόμων, τοὺς ὁποίους θεωρεῖ ὡς αἰτίαν τῆς διαίρεσως καὶ τοῦ ἐμφυλίου πολέμου.

«Οἱ σημερινοὶ νόμοι δὲν φέρουν τὰς χαρακτηριστικὰς ἰδιότητας τοῦ νόμου. Δὲν ἀνταποκρίνονται εἰς τὸ κοινὸν αἶσθημα διότι μιά μεγάλη μερὶς τοῦ λαοῦ τοὺς ἀποδοκιμάζει. Δὲν φέρουν τὴν σφραγίδα τῆς δικαιοσύνης καὶ ἰσότητος. Εἰναινοὶ μοι πατρισταϊκῶν. Δὲν συνυφαίνονται μὲ τὸ αἶσθημα τῆς συμπαθείας καὶ φιλίας, μὲ τὸ ὅποιον συνοφάνεται ὁ νόμος. Τὰ μέτρα τάξεως καὶ αἱ ἐκτοπίσεις εἶναι μέτρα τυραννικά. Εἶναι μέτρα ἀπανθρωπίας καὶ σκληρότητος.

Ὁ φορεὺς τοῦ νόμου, ὁ πολιτικὸς, παρεγνώρισε καὶ αὐτὸς τὴν θεμελιώδη ἀποστολὴν τοῦ νόμου ὡς παράγοντος κοινωνικῆς ἀλληλεγγύης. Ἐξέλαβεν τὴν συνέχειαν τοῦ ἐμφυλίου πολέμου, ὅτι ἀποτελεῖ πολιτικὴν, ἐνῶ δὲν ἀποτελεῖ πολιτικὴν διότι παραβιάζει τὸν φυσικὸν νόμον τῆς κοινωνικότητος. Ἡ τάξις δὲν εἶναι προῖον ἀστυνομικῆς βίας, ἀλλὰ συνέσεις πολλαπλῶν παραγόντων ἐκ τῶν ὁποίων προκύπτει κοινωνικὴ ἰσορροπία καὶ συνεπῶς τάξις. Δὲν ἀχρηστεύεται ἐπιβλαβῆς πολιτικὴ ἰδεολογία διὰ τῆς βίας, ἀλλὰ εἰς τὸν στίβον τοῦ ἐλευθέρου πολιτικοῦ ἀνταγωνισμοῦ. Δὲν μπορεῖ νὰ σταθεροποιηθῆ ἓνα πολιτικὸν καθεστῶς, πού ἀπέρρευσεν ἐκ τῆς πολιτικῆς ἀνωμαλίας, παρὰ μόνον διὰ τῆς ἐλευθέρως καὶ γνησίας ἐκφράσεως τοῦ λαοῦ. Ἐν μόνον φάρμακον ὑπάρχει πρὸς θεραπείαν τοῦ κακοῦ. Ἡ παροχὴ γενικῆς ἀμνηστίας καὶ ἡ ὑποταγὴ ὅλων

εἰς τὴν γνησίαν θέλησιν τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ. Τὸ μέσον τοῦτο δὲν ἀποτελεῖ ὑποταγὴν τοῦ Κράτους πρὸς τοὺς ἐγκληματίας, ἀλλ' ἀποκατάστασιν τοῦ ἀληθοῦς νόμου.»

Πρὸς ἀπόδειξιν τῶν ἰσχυρισμῶν του παρέχει ἀποδείξεις ἐξ ἱστορικῶν γεγονότων. Μετὰ τὴν κατάλυσιν τῆς τυραννίας τῶν τριάκοντα τυράννων καὶ τὴν ἐγκαθίδρυσιν τῆς Δημοκρατίας ἡμνηστεύθησαν ὅλα τὰ ἐγκλήματα, πού διεπράχθησαν διαρκούσης τῆς τυραννίας τῶν τριάκοντα καὶ ἡ Ἐκκλησία τοῦ δήμου, πρὸς κατευνασμῶντων παθῶν, ἀπηγόρευσεν ἐπὶ ποινῇ θανάτου τὴν ἀνακίνησιν τοῦ παρελθόντος. Τοιοῦτοτρόπως ἀπεκατεστάθη ἡ τάξις καὶ ἡ πολιτικὴ ὁμαλότης καὶ ἐπήλθεν ἡ συμφιλίωσις τοῦ λαοῦ. Τέλος ἐπεκαλέσθη ὁ ὁμιλητὴς τὴν ἐβδόμη ἐπιστολὴν τοῦ Πλάτωνος πρὸς τοὺς συγγενεῖς καὶ φίλους τοῦ Δίωνος τῶν Συρακουσῶν, τῆς ὁποίας ἀνέγνωσε μερικὰς περικοπὰς, ἐκ τῶν ὁποίων ἡ κυριώτερα εἶναι ἡ ἐξῆς :

«Σὰς δίδω λοιπὸν τὴν συμβουλὴν, λέγει ὁ Πλάτων, εἰς σὰς πού εἴσθε τρίτοι, νὰ μὴν ἀφίσετε ποτὲ τὴν Σικελίαν νὰ ὑποδουλωθῆ εἰς ἀνθρώπους τυραννικοῦ. Παρομοία ὑποδουλώσις δὲν εἶναι καλὴ καὶ συμφέρουσα, οὔτε δι' ἐκείνους πού ὑποδουλῶνουν, οὔτε δι' ἐκείνους πού ὑποδουλοῦνται, οὔτε δι' αὐτοὺς τοὺς ἰδίους οὔτε διὰ τὰ παιδιά τους καὶ τὰ παιδιά τῶν παιδιῶν τους. . . . Σὰς δίδω ἐπίσης τὴν συμβουλὴν, ὅτι ἐάν ἐκείνοι πού ἐπεκράτησαν εἰς τοὺς πολιτικούς ἀγῶνας δὲν παύσουν νὰ τιμωροῦν τοὺς ἐχθρούς των, νὰ ἐξορίζουν καὶ σκοτώνουν ἀπὸ μνησικακίαν, ποτὲ δὲν θὰ τελειώσουν τὰ βήσσανα εἰς ὅσους συμμετέχουν εἰς παρομοίους διχασμούς. Ἀντιθέτως, ὅταν αὐτοὶ αὐτοσυγκρατηθοῦν καὶ θέσουν νόμους κοινούς, πού δὲν εὐνοοῦν τὸ ἰδικόν τους συμφέρον περισσότερο τῶν ἡττηθέντων, τότε θὰ ἀναγκασθοῦν καὶ αὐτοὶ νὰ τηροῦν τοὺς νόμους ἀπὸ αἰδῶ καὶ φόβον. . . . Καὶ ἐκείνοι πού θὰ συντάξουν τοὺς νόμους πρέπει νὰ παρακληθοῦν νὰ μὴ θέσουν νόμους, πού νὰ εὐνοοῦν τοὺς νικητὰς περισσότερο ἀπὸ τοὺς ἡττηθέντας, ἀλλὰ νὰ θέσουν νόμους πού νὰ εὐνοοῦν τὴν ἰσότητά καὶ τὸ κοινὸν συμφέρον. Ἄμα τεθοῦν οἱ νόμοι, αὐτοὶ νὰ εἶναι κυρίαρχοι πάντων. Ἄν οἱ νικηταὶ ὑποτάσσονται εἰς τοὺς νόμους περισσότερο ἀπὸ τοὺς ἡττηθέντας, τότε ὅλα θὰ σωθοῦν, ἡ πόλις θὰ εἶναι εὐδαίμων καὶ θὰ ἀπαλλαγῆ ὅλων τῶν κακῶν.»

I. ΚΑΡΑΒΙΔΑ

Ὁ ἀπόδημος Ἑλληνισμὸς

I. ΓΕΝΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Θὰ κλείσουμε τὴν σειρά αὐτὴ τῶν ἄρθρων πάνω στὴν ἐξωτερικὴ μας πολιτικὴ μὲ τὴν ἀνάπτυξη μερικῶν ἀπόψεων σχετικὰ μὲ τὴ διατήρησιν καὶ τὴ δημιουργία τοῦ ἔξω τῶν συνόρων μας Ἑλληνισμοῦ. Ἡ ἀνάμιξη τοῦ ζητήματος αὐτοῦ μὲ τὴν ἐξωτερικὴ μας πολιτικὴ δὲν σημαίνει, ὅτι τὸ ἐπίσημον κράτος πρέπει κάτω ἀπὸ τὰ δικά του φτερά νὰ στεγάσῃ, πολιτικὰ ἢ καὶ ἀπλῶς πνευματικὰ, ὀλόκληρον τὸν ἐν διασπορᾷ Ἑλληνισμό, ἀκόμα δὲ ὀλιγώτερον τὸν ἐξωελλαδικὸν Ἑλληνισμό. Ἄν εἶναι καθῆκον καὶ συμφέρον τῆς Ἑλλάδος, νὰ φροντίζῃ γιὰ τὰ ἔξω ἀπὸ τὰ σύνορά μας τμήματα τοῦ Ἑλληνισμοῦ, πού εἶναι γνησίως Ἑλλαδικὰ, θὰ ἦταν τουναντίον ἀντιπολιτικόν, νὰ ἀναλάβῃ τὸ ἐπίσημον Κράτος τὴν προστασία Ἑλληνικῶν Ὄργανώσεων λειτουργουσῶν σὲ ξένο χῶρον, ὅπου οἱ Ἑλληνες βρεθῆκαν ἢ πῆγαν ὡς φιλοξενούμενοι ὡς ἔποικοι ἢ πολῖται ξένων χωρῶν. Οἱ Ἑλληνες ἐκεῖ, χωρὶς νὰ παύσουν νὰ εἶναι Ἑλληνες πρέπει νὰ εἶναι ἀφοσιωμένοι στὴν νέα τῶν πατρίδα, ὥστε ἢ πρὸς αὐτοὺς ἐμπιστοσύνη καὶ τῆς Κυβερνήσεως καὶ τοῦ λαοῦ νὰ εἶναι χωρὶς τὴν παραμικρὴ, τὴν παραμικρότερη σκιά. Εἰδικὰ γιὰ τοὺς Ἑλληνες, περισσότερο παρὰ γιὰ τοὺς ἐποίκους κάθε ἄλλης ἐθνικότητος, ἡ δυαδικὴ αὐτὴ συνείδησις εἶναι δυνατὴ. Ἡ φύσις τοῦ Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ καὶ ἡ ἔλλειψη κάθε πολιτικῆς διαφορᾶς, προερχομένης ἀπὸ ἑμᾶς, μὲ τὴς ἐξωελλαδικῆς χώρες, κάνει δυνατὴ τὴ δυαδικὴ αὐτὴ συνείδησις.

Ὁ ἑλληνικὸς πολιτισμὸς ἔχει δύο στοιχεῖα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα τὸ ἓνα ἐποικοδομεῖται στὸ ἄλλο, πού ὁμῶς τὸ καθένα ἔχει τὴ δικὴ του μεγάλῃ ἀξία. Τὸ ἓνα στοιχεῖο δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο, παρὰ ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖον εἴμαστε ἀναγκασμένοι νὰ ἐργαζώμαστε σὲ ποικιλότητας ἀσχολίας καὶ νὰ συνθέσουμε τὴ ζωὴ μας πάνω στὴ θάλασσα καὶ τὴν ξηρὰ. Τὸ δεύτερον στοιχεῖο, πού οἰκοδομεῖται πάνω στὸ πρῶτον εἶναι ἡ φιλοσοφία καὶ ἡ τέχνη, πού δίνουν πνευματικὴ μορφή στὴ σύνθεσιν αὐτῆς τῆς Ἑλληνικῆς ζωῆς. Ἀπὸ τὰ δύο αὐτὰ στοιχεῖα τὸ πρῶτον ὑπάρχει πάντα στοὺς μετανάστες πού φεύγουν ἀπ' ἐδῶ γιὰ τὴ νέα τους πατρίδα, γιατί βρῖσκειται μέσα στὴ δικὴ τους τὴ ζωὴ καὶ τὴν παράδοσιν. Ἄν ἡ τεχνικὴ μας εἶναι καθυστερημένη καὶ ἂν ἡ ὕλική μας φτώχεια γίνεται αἰτία, ὥστε ἡ ἐξωτερικὴ μας ἐμφάνισις νὰ μὴ εἶναι πάντα κολακευτικὴ,

ἐκεῖνο μολαταῦτα πού ἀποτελεῖ τὸν πυρῆνα τοῦ πολιτισμοῦ μας, ἡ κοσμοθεωρία τὴν ὁποία ζοῦμε συνήθως ἐδῶ ὄχι συνειδητὰ, εἶναι γιὰ πολλοὺς λόγους μιά ἀντίληψη τῆς ζωῆς ὑπέρτερη ἀπὸ ἐκείνη πού ἐπικρατεῖ σὲ πολλὰς ξένες χώρες, ἄλλες πλουσιότερες καὶ ἄλλες φτωχότερες. Γιατὸ καὶ οἱ ξένοι λαοί, μέσα στοὺς ὁποίους ζοῦν οἱ Ἑλληνες ἔποικοι, ἔχουν καὶ αὐτοὶ συμφέρον νὰ διατηρηθῆι στοὺς τελευταίους αὐτοὺς ἡ Ἑλληνικὴ συνείδησις. Αὐτὸ εἶναι πολὺτιμη εἰσφορὰ στὸν πολιτισμὸ τοῦ τόπου, πού μόνον μιά ὑπερβολικὴ στενότης πνεύματος θὰ ἐμπόδιζε νὰ ἐκτιμηθῆ καὶ νὰ ἐνθαρρυνθῆ. Ἡ πείρα μᾶς δείχνει, ὅτι κατὰ γενικὸν κανόνα, αὐτὴ ἡ στενότης πνεύματος δὲν ὑπάρχει καὶ μποροῦμε νὰ συμπεράνουμε, ὅτι ἂν οἱ Ἑλληνες ἔποικοι εἶναι νομιμόφρονες στὴν οἰκονομικὴ καὶ τὴν πολιτικὴ τους ζωὴ στὴ θετὴ των πατρίδα, ἢ δυαδικὴ συνείδησις εἶναι καὶ εὐκατὰ καὶ δυνατὴ.

Ἀκόμη περισσότερο πολὺτιμη εἰσφορὰ πρὸς τοὺς ξένους λαούς, μέσα στοὺς ὁποίους ἀναστρέφεται ὁ ἐν διασπορᾷ Ἑλληνισμὸς, θὰ ἦταν βέβαια, ἂν τὸ πνεῦμα αὐτὸ τῆς Ἑλληνικῆς ζωῆς πού συνοδεύει τοὺς μετανάστες ὄχι συνειδητὰ, θὰ ἦταν δυνατὸν νὰ διαμορφῶνεται πνευματικὰ καὶ νὰ ἀναζωογονηθῆ ἀπὸ τὸ κέντρον. Ἄν, καθὼς προάγονται ὕλικά οἱ Ἑλληνες στὶς ξένες χώρες, οἱ ἴδιοι μετανάστες τῆς πρώτης γενεᾶς ἀκόμα δὲ περισσότερο οἱ τῆς δευτέρας γενεᾶς, ἂν θὰ ἦταν δυνατὸν νὰ μείνουν συνδεμένοι μὲ μιά τέτοια πνευματικὴ πηγὴ ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, ἡ ἀξία των, ἢ χρησιμότητὰ των ἀνάμεσα στοὺς ξένους λαούς ἤθελεν αὐξηθῆ κατὰ πολὺ. Στὸ εἰδικὸ ὁμῶς αὐτὸ θέμα θὰ ξαναγυρίσουμε στὸ ἐπόμενο ἄρθρον.

* * *

Ἡ ἄμεση φροντίδα γιὰ τοὺς ἐξωελλαδικούς Ἑλληνες ἀπὸ τὸ Κράτος μας δὲν μπορεῖ νὰ ἀποτελέσῃ ἀντικείμενον ἐξωτερικῆς πολιτικῆς. Ἀντικείμενον ὁμῶς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς μπορεῖ καὶ πρέπει νὰ ἀποτελέσῃ ἡ ἔμμεση φροντίδα, ἡ ἀνάπτυξη τέτοιων σχέσεων μὲ τὴς Κυβερνήσεις τῶν χωρῶν πού φιλοξενοῦν τὸν ἀπόδημον Ἑλληνισμό, ὥστε νὰ δημιουργηθῆ ἐθνικὴ ἀτμόσφαιρα γι' αὐτὸν καὶ γιὰ τὴ διατήρησιν τῶν δεσμῶν του μὲ τὴν μητέρα Ἑλλάδα.

Ἄν ὁμῶς ἡ κρατικὴ ὀργάνωσις τῆς φροντίδος γιὰ τὸν ἐν διασπορᾷ Ἑλληνισμόν ἔχει καὶ τὴν ἀσύμφορη πλευρὰ τῆς,

δεν συμβαίνει το ίδιο και σχετικά με την αυτόνομη οργάνωσή του. "Αν π. χ. πάρουμε για παράδειγμα την ισχυρότερη οργάνωση των 'Ιταλών στις ΗΠΑ βλέπουμε ότι η οργάνωση αυτή όχι μόνο δεν δημιούργησε δυσάρεστες απέναντι της 'Αμερικανικής Κυβερνήσεως, αλλά κατόρθωσε πάντοτε να άσκη σημαντική επίδραση στην πολιτική κατεύθυνση της Κυβερνήσεως των ΗΠΑ. 'Η επίδραση αυτή απέδωκε τούς καρπούς της στην πολιτική και την οικονομική αναβίωση της 'Ιταλίας έπειτα από την πρόσφατη ήττα της. Οί 'Ιταλοί καταφέρνουν και διατηρούνιταλική συνείδηση έως την τρίτη γεννέα και πέραν απόαυτή. Πολύ ένδεικτικότερο παράδειγμα μπορούμε να πάρουμε από τούς 'Εβραίους των ΗΠΑ, οι όποιοι κινούν καταπληκτικές δυνάμεις μέσα στη διεθνή πολιτική.

Αυτά ως προς τη σχέση της εξωτερικής μας πολιτικής με τόν έξω 'Ελληνισμό. Δεύτερη έννοια που πρέπει να διασαφηνισθί, πριν προχωρήσουμε σε άλλες λεπτομέρειες, είναι η σχέση — του 'Ελληνισμού αυτού προς τό Κράτος μας. 'Η διασαφήνιση αυτή είναι αναγκαία κυρίως, γιατί υπάρχουν πολλοί που με απόλυτα καλή πίστη νομίζουν, ότι μπορεί να ταυτισθί ή έννοια του 'Ελληνισμού με τό Κράτος μας, όπως συμβαίνει με τόσα άλλα κράτη. Αυτό ούτε αληθεύει τώρα, ούτε και μάς συμφέρει τό αληθεύει στο μέλλον. 'Ο 'Ελληνισμός τότε μόνο θα μπορούσε, να ταυτισθί με μία καθαρά γεωγραφική έννοια, όταν τό έδαφος επάνω στο όποιο τό επίσημο Κράτος μας είναι συγκροτημένο, θα είχεν αρκετή έκταση και καταλλήλου είδους οικονομική δυναμικότητα, ώστε να ζή έδω από την γήν του ένας αρκετά πολυάριθμος λαός και να μπορή ά ν ε τ α να αναπτύξη οικονομία. Αυτό με τις σημερινές δυνατότητες της έπιστήμης δεν είναι δυνατό. Μπορούμε, καθώς θα αναφέρουμε και παρακάτω να αυξήσουμε τόν πληθυσμό μας σε πάρα πολύ μεγάλα όρια, αλλά ό πληθυσμός αυτός θα συντηρείται κυρίως από την εξαγωγή προϊόντων.

Αυτό όμως, τό να ζή ένας λαός από τό έξωτερο έμπόριο είναι άσφαλές μόνο με άρισμένες τεχνικές προϋποθέσεις και επί πλέον έφόσον τό έμπόριο είναι έλεύθερο και έφόσον βρισκόμαστε με τό μέρος των πολιτικά έπικρατεστέρων. 'Επειδή όμως αυτά δεν μπορεί να είναι μόνιμα έτσι στη διάρκεια, οι περιοδικές έρημώσεις της χώρας μας δεν πρέπει να αποκλείωνται και τά πράγματα θα εξακολουθήσουν στο μέλλον να έχουν ανάλογες διακυμάνσεις με εκείνες που είχεν στο παρελθόν. Δεν μπορούμε δηλαδή έμεις να έχουμε σημαντικό πληθυσμό προσκολλημένο στη γή αναπόσπαστα, όπως π.χ. οι Βούλγαροι, "Αν ή σύγκρουση με τούς γείτο-

ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

νές μας για την έπιβίωση, έπρόκειτο να κριθί από τόν αριθμόν των άρότρων, θά την είχαμε χάσει. Τό έδαφος μας είναι έπιδεκτικό μεγάλης γεωργικής ανάπτυξεως, τό έδαφος όμως των γειτόνων μας είναι έπιδεκτικό ανάπτυξεως πολύ μεγαλύτερας.

Τά ίδια μας όπλα, στην πάλη της έπιβίσεως ως χωριστής εθνικής προσωπικότητας, μπορεί να είναι μόνο ή ισχυρότερη τεχνική και πνευματική ανάπτυξη. Στην τεχνική όμως ανάπτυξη τό πλεονέκτημα που θά μπορούσε να προέλθι από την έδαφική μειονεκτικότητα, ή άθιση δηλαδή προς άνώτερη τεχνική, πού θά όφειλόταν στην άνάγκη να αύξηση ή απόδοση πάνω σε λιγότερο έδαφος αντίσταθμίζεται από άλλα μειονεκτήματα της έδαφικής στενότητας τά όποια συνήθως και υπερισχύουν. Γιαυτό και τό κύριο δικό μας χαρακτηριστικό ήταν πάντα έως τώρα ή πνευματική ανάπτυξη. Μ' αυτή και τούς θεσμούς μας, φανήκαμε έως τώρα χρήσιμοι στους άλλους και σ' αυτήν πρέπει να έπιμεινουμε. 'Η πνευματική όμως ανάπτυξη δεν ήταν σ' έμάς κάποιο άμεσο θείο δώρο, αλλά όφειλετο στην ισχυρή έπικοινωνία με τόν έξω κόσμο. 'Η έπικοινωνία δεν ήταν μόνο έμπορική, δεν γινόταν δηλαδή με μέσο λίγες χιλιάδες ανθρώπων πού και αυτοί έπιφανειακά μόνον γνωρίζονταν με τούς ξένους λαούς χωρίς να έχουν τόν καιρό να έμβαθύνουν στον τεχνικό και τόν πνευματικό πολιτισμό των, γινόταν μάλλον με τη μετακίνηση προς τά έξω μικρών ή μεγάλων όγκων λαού οι όποιοι άποκαθιστούσαν, χάρις στους φυλετικούς και συγγενικούς δεσμούς, μόνιμες έπικοινωνία μεγάλων λαϊκών μαζών. 'Ετσι γεννήθηκαν, αναπτύχθηκαν και διατηρήθηκαν τά παντοειδή στοιχεία του έλεγμένου 'Ελληνικού πνεύματος, του 'Ελληνικού πολιτισμού πού είναι τό κύριο έθνικό μας γνώρισμα. Σύμφωνα με αυτήν την αντίληψη ό 'Ελληνισμός δεν άποτελείται από την άπλή προσθήκη του κρατικού και του έξω 'Ελληνισμού, αλλά από την συνύπαρξη των δύο αυτών στοιχείων. Θά έχανε δε σημαντικά από την ούσία του, αν ήθελε περιορισθί στο σημερινό Κράτος μόνο και θά έχανε ακόμη περισσότερο, αν ποτε ήθελη ύποβληθί στην επίδραση βορειότερων πολιτισμών, χωρίς να έχη ό ίδιος τη δύναμη να υπερισχύση. 'Η δύναμη του δε αυτή θά είναι τόσο μικρότερη, όσο οι ύπερβαλάσιές του ρίζες είναι άσθενέστερες. Καθώς θά έχουμε την εύκαιρία να επαναλάβουμε και παρακάτω, ό 'Ελληνισμός δεν μπορεί να σταθί χωρίς τό μόνιμο έρεισμα ενός ισχυρού, πολιτικά και βιολογικά ισχυρού κράτους, αυτό όμως δεν πρέπει να μάς παρασύρη στο να παραγνώρίζουμε τό κύριο στοιχείο, πού τόν χαρακτηρίζει.

*) Μία τρίτη ιδέα πού πρέπει να άποσα-

φηνισθί, πριν έλθουμε να έξετάσουμε τά μέσα πού πρέπει να χρησιμοποιηθούν για την διατήρηση της 'Ελληνικής συνειδήσεως στον έξω 'Ελληνισμό, είναι κατά πόσον ή μετανάστευση είναι χρήσιμη ή έπιβλαβής από την ύλική πλευρά. Τό θέμα αυτό προσελκύει τό ενδιαφέρον πολλών, έχει δε πραγματική αξία, όχι μόνον στη γενική του άποψη, αλλά και για τη σημερινή περίσταση. Είναι γνωστό, ότι έργατικά χέρια λείπουν σήμερα στον Καναδά, στη Γαλλία, στην Ν. 'Αφρική, στη Ρωσία. 'Η πείρα επίσης δείχνει, ότι έπειτα από κάθε πόλεμο, άδιάφορο αν ήταν νικηφόρος ή όχι, ή τάση για μετανάστευση είναι σε μάς πολύ έντονιώτερη. 'Η αλήθεια αυτή ισχύει και τώρα, αν δε τό μεταναστευτικό ρεύμα δεν έχει ακόμα σχηματισθί, αυτό όφείλεται στο ότι τά μέσα συγκωνίας στοιχίζουν πολύ και στο ότι οι ενδιαφερόμενες ξένες Κυβερνήσεις δεν έχουν καταλήξει ακόμη σε τελικά συμπεράσματα σχετικά με τούς όρους της εισδοχής μεταναστών. Μόλις τά έξωτερικά αίτια έκλείψουν ύπάρχει φόβος σημαντικής όμαδικής μεταναστεύσεως με έπικίνδυνα άποτελέσματα. 'Ο καθένας μπορεί να αναλογισθί αυτά τά άποτελέσματα, αν τό ρεύμα της μεταναστεύσεως έκδηλωθί στις βόρειές μας επαρχίες, αν μάλιστα ληφθί ύπόψη, ή ελάττωση του πληθυσμού — πιθανώς περισσότερες από 200.000 — κατά την περίοδο 1941 — 1944. Δύο λόγοι ακόμη δικαιολογούν τις άνησυχίες πάνω σ' αυτό τό θέμα. 'Ο πρώτος είναι, ότι υπάρχουν και θεωρητικοί ακόμη οι όποιοι συμφωνούν με την άθρόα μεταναστευτική έξοδο. Οι οικονομολόγοι π. χ. του Διεθνούς 'Οργανισμού Τροφών και Γεωργίας πού ήλθαν πέρυσι έδω και έμειναν δυό έως τρεις μήνες για να έξετάσουν την 'Ελληνική Οικονομία και να προνεινούν μέτρα έξυγιάνσεως και αναπτύξεώς της, περιέλαβαν μέσα στα συμπεράσματά τους και την άποσυσφόρηση του πληθυσμού. Αυτό και αν θά ήταν δικαιολογημένο από την οικονομική άποψη, δεν έπιτρέπεται καθόλου για λόγους πολιτικούς.

Είναι μολταύτα ματαιοπονία να έπιμείνη κανείς να άποδείξη, αν θά ήταν προτιμότερη ή ένθάρρυνση ή ή άπαγόρευση της μεταναστεύσεως, γιατί οι κύριες άποψεις ίκανοποιούνται με την μετανάστευση μικρού μόνο μέρους του δημογραφικού μας περισεύματος, π.χ. του δεκάτου της έτησίως αύξήσεως του πληθυσμού μας. Με ένα τόσο μικρό μέρος ποσοστό, μπορεί να συγκροτηθί αξίολογος 'Ελληνισμός στο έξωτερο, αν ληφθούν όλα τά μέτρα, ώστε σημαντικό του μέρος να διατηρηθί την 'Ελληνική του συνείδηση και έπειτα από τη δεύτερη γεννέα.

'Αναφέραμε παραπάνω, γιατί από την ήθική άποψη είναι άπαραίτητος ό έξω 'Ελληνισμός και γιατί είναι χρήσιμος από

την πολιτική άποψη, θά έξηγήσουμε τώρα, γιατί και από την ύλική άποψη είναι άπαραίτητος. Θά πάρουμε ως άφετηρία στη σειρά των συλλογισμών μας, ότι για πολιτικούς και οικονομικούς λόγους πρέπει ό μέσα στα σύνορα 'Ελληνισμός να αύξηση στο μέγιστο δυνατό όριο. 'Η δημογραφική ανάπτυξη μολταύτα δεν είναι συνάρτηση μόνον του αριθμού των οικογενειών. 'Εξαρτάται επίσης από την οικονομική χωρητικότητα της χώρας. Χαμηλό εισόδημα αυξάνει τη θνησιμότητα, ιδίως την παιδική, και έπιπλέον κάνει πολλούς άστούς να παντρεύονται άργα και να άποφεύγουν τά παιδιά. "Ετσι ενώ π.χ. ό αριθμός των γεννήσεων στα 1880 (28 τοίς χιλίοις) ήταν μεγαλύτερος παρά στα 1939 (25 τοίς χιλίοις), ό ρυθμός μολταύτα της δημογραφικής αύξήσεως ήταν μεγαλύτερος στα 1939 (11 ο)σο απέναντι 8 ο)σο στα 1880), γιατί ή αντίστοιχη θνησιμότης είχε πέσει (14 ο)σο απέναντι 20 τοίς χιλίοις).

Κάθε μέτρο, πού θά ένίσχυε την οικονομία μας, θά συντελούσε επίσης στη ένίσχυση του ήθικού των κατοίκων και αυτό άπέκτησε σημασία μέσα στην πολιτική κατάσταση, πού προέκυψε στα βόρεια σύνορά μας από τόν τελευταίο πόλεμο. Μεγάλα δημογραφικά περισεύματα ζώντα σε οικονομική άθλιότητα διατρέχουν μέσα στη σημερινή κατάσταση τόν κίνδυνο να γίνουν έωλα από την άποψη του έθνικού φρονηματισμού. "Ετσι προκύπτει τό πρόβλημα της οικονομικής χρησιμοποίησης των μεταναστών. 'Υπάρχουν λόγοι αρκετά πειστικοί, οδηγούντες στο συμπέρασμα ότι όχι μόνο από την πληθυσμιακή, αλλά και γενικά από την πολιτική άποψη ή 'Ελλάς θά βρισκόταν σήμερα σε πολύ χειρότερη κατάσταση, αν δεν είχε προηγηθί από τούς Βαλκανικούς πολέμους ή υπερατλαντική μετανάστευση. Χάρις σ' αυτή ή δραχμή, ή όποία είχε πέσει σημαντικά, ξαναβρήκε την αξία της, έγινε δυνατός ό έξωτερο δανεισμός, καθώς και οι Βαλκανικοί πόλεμοι πού σπονδύλωσαν την οικονομία μας με πολύτιμο τμήμα γής. Κατά τό διάστημα 1900 — 1938 οι έξελθόντες μετανάστες ήταν περίπου 500.000 από τούς όποιους οι 200.000 περίπου έπέστρεψαν. Σε μερικά χρόνια μεταξύ 1906 και 1921 ό αριθμός των μεταναστών ήταν πολύ μεγάλος, ό μέσος όμως όρος των τελευταίων πενήντα χρόνων είναι ίσως λίγο μεγαλύτερος του πρόποντος, όχι όμως και υπερβολικός, ιδίως αν λάβουμε ύπόψη τόν αριθμό των έπιστρεψάντων.

Σχετικά με την πληθυσμιακή χωρητικότητα της χώρας μας πρέπει να σημειωθί, ότι αντίθετα προς ό τι συνέβαινε παλαιότερα, όταν οι μεταφορές ήσαν δύσκολες και έπομένως τό σύνολο σχεδόν των προϊόντων συντηρήσεως του πληθυ-

σμοῦ ἔπρεπε νὰ παράγεται μέσα στὴ χώρα, τῶρα μὲ τὴν εὐκολία τῶν διεθνῶν μεταφορῶν, μιὰ χώρα μπορεῖ νὰ αὐξήσῃ μέσα σὲ μεγάλα ὄρια τὸν πληθυσμὸ τῆς, ἀρκεῖ νὰ παράγῃ σὲ ἀρκετὰ μικρὸ κόστος καὶ ἡ διεθνὴς ἀγορὰ νὰ εἶναι ἴσα ἐλεύθερη σέδλους. Σχετικὰ λοιπὸν μὲ τὸν προσδιορισμὸ τοῦ μεγίστου δυνατοῦ ὀρίου τοῦ πληθυσμοῦ μας, ὑπάρχει ζήτημα κεφαλαίων, ἀπαιτουμένων γιὰ τὴν παραγωγή σὲ χαμηλὸ κόστος καὶ σὲ ἱκανοποιητικὴ ποσότητα καὶ ποιότητα, καθὼς καὶ πολιτικῆς καταστάσεως ποῦ νὰ ἐπιτρέπη τὸ ἐλεύθερο ἐμπόριο.

Σχετικὰ μὲ τὴσημασία τῶν μεταναστευτικῶν ἐμβασμάτων πρέπει νὰ τονισθῇ, ὅτι ἡ εἰσφορά τῶν στὴν οἰκονομία μας ὑπερβαίνει κατὰ πολὺ τὸ ἰσόποσὸ τῆς ἀξίας τῶν σὲ δραχμὲς, γιὰτὶ μὲ τοὺς σὲ συνάλλαγμα πόρους μας μποροῦμε νὰ προμηθευθοῦμε ἀπὸ τὸ ἐξωτερικὸ πρῶτες ὕλες καὶ μηχανήματα, μὲ τὰ ὁποῖα μποροῦμε νὰ παραγάγουμε προϊόντα πολλαπλασιασῆς ἀξίας. Ἡ ἐξήγηση αὐτὴ δείχνει πόσο μεγάλες ὑπηρεσίες προσέφεραν ἕως τῶρα στὴν οἰκονομία μας καὶ ἔμμεσα καὶ στὴν πληθυσμιακὴ μας αὐξηση οἱ μετανάστες.

Ἀπέναντι αὐτῶν τῶν πλεονεκτημάτων τῆς μεταναστεύσεως βρίσκονται ἰσχυρὰ ἐπίσης μειονεκτήματα, ὅπως εἶναι ἡ ἔξοδος τοῦ ὑγιεστεροῦ καὶ ἱκανότερου πληθυσμοῦ, ἡ ἀπώλεια τοῦ κεφαλαίου ποῦ ἀντιπροσωπεύει ὁ ἐξερχόμενος πληθυσμὸς ἀπὸ τὴν ἀποψη ὅτι γιὰ τὸν κάθε ἐργάτη χρειάστηκε σημαντικὴ δαπάνη ἕως ποῦ νὰ ἀνδρωθῇ καὶ νὰ ἐκπαιδευθῇ ὅτι μερικοὶ ἀπὸ τοὺς εἰσπράττοντας τὰ ἐμβάσμα-

τα μεταβάλλονται σὲ εἰσοδηματίας καὶ δὲν ἔχουν πλέον προθυμία νὰ ἐργασθοῦν κλπ. Ὅλα αὐτὰ τὰ μειονεκτήματα χάνουν πολὺ ἀπὸ τὴν ἀξία τους, ἐφόσον ὑπάρχει πληθὸς ἀνέργων. Πρέπει δὲ ἀκόμη νὰ σημειωθῇ, ὅτι ὑπερβολικὴ πυκνότης πληθυσμοῦ καὶ συγχρόνως, ἔλλειψη κεφαλαίων ὀδηγεῖ σὲ μεγάλη κατάρτιση τῆς γῆς· ὁ ὑπερβολικὸς περιορισμὸς τοῦ κλήρου σημαίνει ὅτι τὸ γεωργικὸ εἰσόδημα καταντᾷ τόσο μικρὸ, ὥστε ἡ ἱκανότης τοῦ ἀγροτικοῦ πληθυσμοῦ νὰ ἀγοράσῃ βιομηχανικὰ προϊόντα μηδενίζεται, ὁπότε καὶ ἡ βιομηχανία, μὴ ἔχουσα πελατεία, παύει νὰ παράγῃ.

Γίνεται ἔτσι φανερό, ὅτι μιὰ μέση λύση εἶναι ἡ ὀρθότερη στὸ ζήτημα τῆς μεταναστεύσεως. Ποιοὶ πρέπει νὰ εἶναι οἱ ἀριθμοὶ οἱ ἐνδεικτικοὶ τῆς μέσης αὐτῆς λύσεως ἐξαρτᾶται—ὅσον ἀφορᾷ τὴν οἰκονομικὴ ἀποψη—ἀπὸ τὸν βαθμὸν τὸν ὁποῖον ἔχομε ἀνάγκη ξένου συναλλάγματος. Ἄν δεχθοῦμε τὸ 10—15 ο)ο τῆς ἐτησίας δημογραφικῆς αὐξήσεως (περίπου 10—15.000 ἀνθρώπων), μποροῦμε νὰ ποῦμε, ὅτι τὸ ποσοστὸ αὐτὸ θὰ ἀποφέρῃ σημαντικὰ πλεονεκτήματα, μὲ ἐλαχίστη ἀμειψή δημογραφικὴ ζημία. Σύμφωνα μὲ τὰ ὑπάρχοντα δεδομένα τῆς στατιστικῆς τὸ 40 ο)ο τῶν μεταναστῶν ἐπιτρέφει. Στὴν ἡλικία ὅμως τῆς ἐπιστροφῆς ἢ ἐργατικῆς ἀπόδοσης εἶναι βεβαίως σημαντικὰ μειωμένη.

Τὸ ἐπόμενο ἄρθρο θὰ ἀναφέρεται στὰ μέσα διατηρήσεως τῆς ἐθνικῆς συνειδήσεως τοῦ ἀποδήμου Ἑλληνισμοῦ καὶ τῆς ἀποδόσεώς του σχετικὰ μὲ τὴς ἀνάγκες τῆς Ἑλλάδος.

Μάρτιος

301

I. N. ΘΕΟΔΩΡΑΚΟΠΟΥΛΟΥ

Καθ. Παν. Ἀθηνῶν

ΕΥΡΩΠΗ ΚΑΙ ΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ

VI

Ἡ ἠθικὴ πολιτικὴ ἡγεσία τῆς Εὐρώπης θὰ εἶναι ἐκείνη ποῦ θὰ καταλάβῃ, ὅτι ὁ καιρὸς τῆς μικρῆς πολιτικῆς ἐπέρασε καὶ ὅτι σήμερον πρόκειται γιὰ τὴν ἴδια τὴν Εὐρώπην, ἂν θὰ σταθῇ ἢ ἀνθἀπέση. Ἡ Εὐρώπη γιὰ νὰ σταθῇ πρέπει νὰ ἐνωθῇ. Μόνον ἐνωμένη θ' ἀποτελέσῃ παγκόσμιον παράγοντα, ἀλλὰ γιὰ ν' ἀποκτήσῃ ἡ Εὐρώπη μιὰ πολιτικὴ θέληση, δὲν πρέπει νὰ παραγνωρισθοῦν οἱ μικροὶ λαοὶ, ἀλλὰ οὔτε καὶ νὰ ἰσχύσῃ ποτὲ πιά ἡ διαφορὰ μεταξὺ μικρῶν καὶ μεγάλων λαῶν, γιὰτὶ ἠθικὰ ἔχουν ὅλοι οἱ λαοὶ τὰ ἴδια δικαιώματα καὶ χρέη. Ἀλλὰ γιὰ νὰ ἐνωθῇ ἡ Εὐρώπη δὲν φθάνει νὰ ἀποκτήσῃ μιὰ πολιτικὴ θέληση, πρέπει νὰ ἀπαλλαγῇ πρὸ παντός καὶ ἀπὸ τὴν πλάνην, ἀπὸ τὸ δόγμα, τὸ ὁποῖον ὑποτάσσει τὰ πάντα στὴν οἰκονομία, ὅπως ἄλλοτε εἶχαν ὑποταχθῇ τὰ πάντα, ἀκόμα καὶ τὸ κράτος τὸ ἴδιο, στὴ θρησκεία καὶ τὴν ἐκκλησία. Κατὰ τὸν Μεσαίωνα ἀλλὰ καὶ ἀργότερα, ἴσχυσε τὸ δόγμα ὅτι ἡ ἐξωτερικὴ πολιτικὴ ἐνός κράτους πρέπει νὰ προσδιορίζεται ἀποκλειστικὰ ἀπὸ τὴν θρησκείαν. Τὴ θέση τοῦ παλαιοῦ αὐτοῦ δόγματος τὴν ἐπῆρε σήμερον ἄλλο δόγμα, ὅτι δηλαδὴ ὅλη ἡ πολιτικὴ καὶ πρὸ παντός ἡ ἐξωτερικὴ πρέπει νὰ προσδιορίζεται ἀπὸ τὴν οἰκονομίαν. Ἡ Εὐρώπη πρέπει νὰ ἀπαλλαγῇ καὶ ἀπὸ αὐτὸ τὸ δόγμα. Καὶ εἶναι σήμερον ὁ σοσιαλισμὸς καὶ ὁ κομμουνισμὸς οἱ φορεῖς αὐτοῦ τοῦ δόγματος, γιὰτὶ καὶ οἱ δύο θέλουν νὰ κάμουν τὸ κράτος ὅπως διόλου οἰκονομικὸ, ἐνῶ ἀπὸ τὴν οὐσία του τὸ κράτος εἶναι αὐτοδύναμη ἀξία, διαφορετικὴ ἀπὸ τὴν οἰκονομίαν. Τὸ κράτος εἶναι πολιτικὴ αὐταξία, πολιτικὸς αὐτοσκοπὸς δηλ. καὶ ὡς ἀξία καὶ ὡς ἔννοια κάτι διάφορον ἀπὸ τὴν οἰκονομίαν, ἢ ὁποῖα πρέπει νὰ ὑπηρετῇ τὸ κράτος, ὅχι ὅμως τὸ κράτος νὰ ὑπηρετῇ τυφλὰ τὴν οἰκονομίαν.

Τὸ κράτος θέτει σκοποὺς πολιτικοὺς στὴ σύνθετη ἔννοια, ἴδελ. στὴν ἔννοια τοῦ πολιτισμοῦ τοῦ ἀνθρώπου. Καὶ ὁ πολιτισμὸς εἶναι σύνθεσις πολλῶν δυνάμεων, ψυχικῶν, πνευματικῶν, φυσικῶν καὶ οἰκονομικῶν: «Ἡ οἰκονομία εἶναι ἡ μοῖρα». Αὐτὸς ὁ λόγος, ποῦ ἄρχισε νὰ ἐπικρατῇ κυρίως ἀπὸ τὸν 19ον αἰῶνα, ἔγινε σήμερον ἐπικρατέστερος καὶ βαραινεῖ ὅλην μᾶς τὴν ζωὴν, ἀτομικὴ καὶ κρατικὴ. Πρὸ παντός ὅμως ὁ λόγος αὐτὸς ἔγινε σήμερον δόγμα ποῦ ἀπλώθηκε στὴ συνείδηση τῆς μάζας, κ' ἔτσι ἡ μάζα τραβάει τὸ κράτος

πρὸς τὰ κάτω καὶ μαζὺ μ' αὐτὸ τραβάει πρὸς τὰ κάτω κ' ὅλα τὰ ἀγαθὰ τοῦ πολιτισμοῦ.

Ἔτσι ἐφθάσαμε στὴν πλάνην νὰ θεωροῦμε σπουδαιότερη τὴν οἰκονομίαν ἀπὸ τὴν πολιτικὴν. Πραγματικὰ ὅμως ἡ οἰκονομία εἶναι μιὰ ὀρισμένη μόνον πλευρὰ τῆς ζωῆς. Ἡ ἡγεσία ἀνήκει πάντως στὴν πολιτικὴν καὶ ὄχι στὴν οἰκονομίαν, γιὰτὶ ἡ πολιτικὴ εἶναι ἀνώτερη, σύνθετη τέχνη. Γενικὰ μάλιστα ἡ πολιτικὴ εἶναι ἡ ἀνώτατη τέχνη τῆς ζωῆς. Κάποιος εἶπε, ὅτι ἡ σχέση τῆς πολιτικῆς με τὴν οἰκονομίαν εἶναι ἀνάλογη μὲ τὴν σχέση ποῦ ἔχει ὁ κυβερνήτης τοῦ πλοιοῦ μὲ τὸ φορτίον του. Στὴν πρῶτην στέκει πάντα ὁ κυβερνήτης καὶ ὄχι ὁ ἔμπορος, ποῦ εἶναι κύριος τοῦ φορτίου. Ἀλλὰ πρέπει νὰ εἰπωθῇ, ὅτι ἡ οἰκονομία σὲ ἐποχὲς ἀνατρεπτικῆς, ἐπαναστατικῆς, λαβαίνει ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ πράγματα πολὺ μεγάλη σημασία, γιὰτὶ σ' αὐτὲς ἀκριβῶς τὴς ἐποχῆς ἡ ἀνάγκη πιέζει τὰ μέγιστα. Καὶ τότε ὅμως δὲν εἶναι ὁ οἰκονομικὸς ἡγέτης ὁ κύριος τῶν ἀποφάσεων, ἀλλὰ παραμένει ὁ πολιτικὸς.

Καὶ οἱ δύο παγκόσμιον πόλεμον φέρουν τὴν ἀπόδειξη ὅτι ἡ πολιτικὴ ἡγεσία προπορεύεται τουλάχιστον στὰ κράτη ὅπως εἶναι ἡ Ἀγγλία καὶ ἡ Ἀμερικὴ. Ἡ πολιτικὴ ἡγεσία εἶναι ποῦ ἐκέρδισε τὸν πόλεμον καὶ στὴν μιὰ χώρα καὶ στὴν ἄλλη καὶ ὄχι ἡ οἰκονομικὴ. Ἡ οἰκονομικὴ ἡγεσία καὶ τῶν δύο αὐτῶν χωρῶν προσαρμόστηκε μὲ ἀξιοθαύμαστην πραγματικὰ πειθαρχίαν στοὺς πολιτικοὺς σκοποὺς, καὶ τοὺς ὑπηρετῆσε μὲ τὰ μέσα ποῦ ἐδηριούργησε. Εἶναι ἀξιοθαύμαστο, πῶς ἡ οἰκονομικὴ ἡγεσία στὴν Ἀμερικὴ μεταστράφηκε ἀπὸ τὴν πολιτικὴν ἡγεσίαν τοῦ Ρούσβελτ καὶ τὴν ὑπηρετῆσε. Ὄταν ἀνοιξε ὁ δεύτερος παγκόσμιος πόλεμος ἡ οἰκονομικὴ ἡγεσία τῆς Ἀμερικῆς εἶχε μιὰ ὀλωσηδιόλου ἐμπορικὴν πολιτικὴν ποῦ συνοψίζονταν σὲ τρεῖς λέξεις: «cash and carry», δηλ. «πλήρωνε καὶ κουβάλα». Ἀλλὰ καὶ στὰ 1932 ὁ Ἀμερικανικὸς καπιταλισμὸς χρωστάει τὴν σωτηρίαν του στὸν Ρούσβελτ καὶ ὄχι στοὺς ἴδιους τοὺς ἡγέτες τῆς οἰκονομίας.

Τὸ σπουδαιότερον ὅμως εἶνε, ὅτι καὶ ἡ ἴδια ἡ Ρωσσία, ποῦ ἔθεσε σχεδὸν μονοσήμαντα τὴν ἔννοια τῆς πολιτείας μὲ τὸν κομμουνισμὸν, δηλ. οἰκονομικὰ, κατὰ τὸν πόλεμον ἔδωκε τὰ πρωτεία στὴν πολιτικὴν τῆς ἡγεσίας καὶ αὐτὴ ἦταν ποῦ κέρδισε τὸν πόλεμον. Σὲ δευτέρῃ σειρά ἔρχεται ἡ οἰκονομικὴ καὶ στρατιωτικὴ ἡγεσία τῆς

Ρωσσίας. Κι' έδω ή Ρωσία με τό παράδειγμα της διέψευσε τήν ύλιστική θεωρία της, ότι δηλ. δίχως ίσχυρή οικονομία δέν υπάρχει ίσχυρή πολιτική ήγεσία.

Πράγματι ή πολιτική ήγεσία του Στάλιν υπήρξε ανώτερη. Η πλάνη όμως αυτή για τή σχέση της πολιτικής και της οικονομίας πού βαραίνει σήμερα καί τά κομμουνιστικά κόμματα της Εύρώπης, τά όποια όμως μετεκπαίδεύονται και ως προς αυτό από τήν πραγματικότητα εις βάρος της εϋδαιμονίας των λαών, είναι περίεργο, ότι γεννήθηκε πρώτα στη χώρα εκείνη ή οποία έθεσε τήν πολιτική ήγεσία πάντοτε πάνω από τήν οικονομική, άλλ' ή όποια έξ άλλου είναι χώρα άκρως έμπορική, δηλ. στην Άγγλία.

Ο ίδρυτής της ύλιστικής θεωρίας, ο Adam Smith, πιστεύει και διδάσκει ότι ή οικονομία είναι ή κύρια έκφραση της ζωής του ανθρώπου. Και πρακτικώτερα άκόμα ο Άγγλος αυτός πιστεύει, ότι τό να κερδίξω χρήματα είναι τό νόημα της ζωής. Ο ίδιος συνήθιζε να χαρακτηρίζη τους πολιτικούς ως βλαβερά ζώα. Άλλά ή πολιτική πράξη της Άγγλίας και ή προηγούμενη από τόν Smith και εκείνη πού ακολούθησε, τόν διέψευσε πάντοτε, γιατί τήν Άγγλία, όταν έκινδύνευσε και κατά τήν εποχή του Ναπολέοντος και κατά τους δύο παγκοσμίους πολέμους, τήν έσωσαν οι πολιτικοί της.

Όταν έκινδύνευσε από τή Γερμανία τήν έσωσε ο Τσώρτσιλ. Άλλά και ή πολιτική πράξη όλων των λαών, πού είχαν μεγάλη ήγεσία, διαψεύδει αυτό τό δόγμα του αιώνα μας. Τι καταλάβαινε από οικονομία ο Θεμιστοκλής και τι θα ήταν ή Έλλάς και όλοι οι άλλοι κοσμοϊστορικοί λαοί της γής δίχως τήν πολιτική τους ήγεσία ή καλλίτερα, άν στη θέση της έβάζαν τήν οικονομική τους ήγεσία; Τό γεγονός, ότι ή πολιτική ήγεσία έξέπεσε σε πολλούς τόπους της Εύρώπης σε κομματική αναρχία, παρακινεί πραγματι τους περισσότερους ανθρώπους να πιστέψουν πως πρέπει ή οικονομία ν' αναλάβη τήν ήγεσία της πολιτικής, όπως παρακίνησε και πολλούς να πιστέψουν ότι έπρεπε να έλθη ή δικτατορία ή όποια αυτοχειροτονήθηκε σε πολιτική ήγεσία.

Και αυτήν άκριβώς τήν κατάπτωση της πολιτικής ήγεσίας και τήν παρακώλουθη αναρχία έκμεταλλεύεται σήμερα παντού ο κομμουνισμός, ο όποιος ταυτόχρονα μέσα στην πάλη του για τήν επικράτηση άσκειται και πολιτικός.

Όπως άλλοτε, όταν με τή χειραφέτηση των λαών από τήν χριστιανική θεοκρατία του Μεσαίωνα, ήταν ανάγκη ζωής ή πολιτική ίσορροπία των κρατών πού δημιουργήθηκαν, δηλ. ένα αναλογισμένο σύστημα των ευρωπαϊκών δυνάμεων έτσι και σήμερα, πού ή άρχή της ίσορροπίας και ο

δυναμισμός της έλαβεπαγκόσμιο χαρακτήρα, δηλ. υδρογειακό, επιβάλλεται όχι μόνο να διατηρηθή ή παλαιά ίσορροπία της Εύρώπης, αλλά ταυτόχρονα να ένωθι ή Εύρώπη ώστε ή πολιτική της βούληση να γίνη μία και ώς μία πολιτική όντότητα να προστεθι στις μεγάλες δυνάμεις πού αποτελούν τήν παγκόσμια ίσορροπία. Τούτο όμως δέν είναι δυνατόν να γίνη δίχως τή βαθύτατη οικονομική της συγγένευση με τήν αυτοκρατορία της Μεγ. Βρετανίας. Η ύπαρξη του πολιτικού συστήματος της Εύρώπης με τήν παλαιά έσωτερική του διαμάχη και διαλεκτική είναι υπόθεση ξεπερασμένη. Είναι όμως τραγικό για τήν Εύρώπη, ότι εκείνα άκριβώς τά κόμματα πού άπόχτησαν δύναμη κυρίως κατά τόν πόλεμο δέν έδιδάχτηκαν τίποτε ως προς αυτό. Κι' αυτά είναι τά κομμουνιστικά. Είναι τραγικό ότι αυτά τά κόμματα ξαναφέρνουν στη μέση τήν παλαιά διαμάχη και μάλιστα αντίθετα με τήν «ίδεολογία» τους, όπως τό κομμουνιστικό κόμμα της Γαλλίας τή διαμάχη μεταξύ Γαλλίας και Γερμανίας. Και είναι έλεεινό τό φαινόμενο, ότι οι Σλαβοί της Βαλκανικής αλαζονεύονται τόσο άπέναντι των άλλων λαών και ίδια των Έλλήνων, οι όποιοι τους εϋργέτησαν κατά καιρούς και τους έδίδαξαν να γράφουν τό δνομά τους. Και αλαζονεύονται ως μισοφόροι έξευρωπαϊκής δύναμης. Είναι τραγικό τό φαινόμενο, ότι από τήν πολιτισμένη Γαλλία ύψώνεται ο κομμουνισμός για να διχάση άλλη μια φορά τήν δυτική Εύρώπη. Και είναι έλεεινό τό φαινόμενο, ότι οι Σλαβοί της Βαλκανικής πού, τι έχουν από πολιτισμό τό χρωστάνε στη Βυζαντινή αυτοκρατορία, στόν Έλληνισμό της Τουρκοκρατίας και στη γειτνιάσή τους με παλαιότερα κράτη της Εύρώπης, όρθώνονται σήμερα και ζητούν πολιτική μετεκπαίδευση των Έλλήνων καθώς επίσης έλληνικά έδάφη κι' από τόλο μέρος έδάφη της μικρής Αυστρίας. Αυτά είναι φαινόμενα πού έμποδίζουν τήν ένωση της Εύρώπης. Για να είναι όμως πραγματική ή ένωση πρέπει και ή Μεσευρώπη να άποκτήση πάλι πολιτική όντότητα και αυτήν να τήν έγγυηθοδν ειλικρινώς οι έξευρωπαϊκές δυνάμεις.

Κάτι κρίσιμο είναι πού επιβάλλει τήν ένωση, είναι ή ζωή ή ο θάνατος της Εύρώπης.

VII

Είναι βέβαιο, ότι τό πνεύμα της πολιτικής δέν άλλαξε ούτε με τόν παγκόσμιο πόλεμο, είναι ένα κι' αναλλοίωτο. Ο δυναμισμός μάλιστα σήμερα έγινε πολύ έντονος. Η δύναμη των πραγματών ρυθμίζει τήν πολιτική. Κάθε μεγάλη πολιτική δύναμη από τά ίδια τά πράγματα άσκει πολιτική βία. Και πρέπει να κατα-

λάβωμε, ότι δέν είναι τόσο ο ήθικός νόμος πού ρυθμίζει τή σχέση των μεγάλων κρατών, όσο ή σύμβαση, ή όποια έρχεται από τήν άμοιβαία αντίσταση δυνάμεων. Η σύμβαση γενικά μεταξύ των κρατών, δέν είναι τίποτε άλλο παρά ή άμοιβαία άναγνώριση αυτής της βίας, ή όποια άναγνωρίζει τά όρια του έαυτού της. Τούτο ίσχυε άλλοτε μέσα στο σύστημα των ευρωπαϊκών κρατών και άπ' εκεί άπλώνονταν και μέσα στην παγκόσμια οικονομία, τήν όποιαν κυβερνούσε κατά πολύ ή ευρωπαϊκή πολιτική. Σήμερα όμως ή σύμβαση μέσα στην Εύρώπη μεταξύ των κρατών πρέπει να μεταβληθι σε ήθικό νόμο, για να γίνη ή Εύρώπη μία. Άλλά προς τά έξω, για να σταθι ή Εύρώπη πρέπει να μείνη ή σύμβαση δηλ. όριο αυτοδύναμης και άμοιβαίας βίας. Τό πρώτο θα ήτανε πραγματική ήθική πρόοδος της Εύρώπης τό δεύτερο θα ήτανε πραγματική πολιτική της Εύρώπης. Μεταξύ των μεγάλων παγκοσμίων δυνάμεων, και σ' αυτές μπορεί να προστεθι και ή Εύρώπη άν ένωθι, προς τό παρόν τουλάχιστον εκείνο πού θα ίσχυη θα είναι ή σύμβαση και όχι ο ήθικός νόμος. Άλλά ούτε ή μόνιμη καν συμφωνία μεταξύ των δέν φαίνεται να είναι άκόμη δυνατή. Οι μεγάλες παγκόσμιες δυνάμεις, και μάλιστα οι νεώτερες από κάποιο ίσως νεοπλουτισμό πού τις διακρίνει στην άσκηση της παγκόσμιας πολιτικής, μεφέρονται κατά σύστημα τήν πολιτική της βίας ή και τήν επικάλυπτουν με άνθρωπιστικά ή έσω εϋδαιμονιστικά έπικλάσματα. Είναι ιστορικά βεβαιωμένο, ότι κάθε πολιτικό άποκρυστάλλωμα, μόλις λύση τά έσωτερικά του προβλήματα και γίνη κύριο της έσωτερικής δυσχέρειας τείνει να άπλώση τή δύναμή του, οικονομική και πολιτική, προς τά έξω, να πάη πέρα από τά φυσικά του όρια. Άλλο πράγμα είναι ότι έρχεται ύστερα ή δίκη της ιστορίας ή όποια τό κολάζει. Γιατί κανένα πολιτικό φαινόμενο δέν μπορεί να υπερβαίνη τά όρια του άτιμωρητεί. Η ύβρις γεννάει πόλεμο. Τό πνεύμα του Μακιαβέλλη είναι όμως κυρίαρχο μέσα στην πολιτική των μεγάλων κρατών. Ο κομμουνισμός μάλιστα με τή συστηματική διδαχή της βίας πού φέρνει στις μάζες έντείνει άκόμα περισσότερο τό πνεύμα αυτό. Ο sacro egoismo έλαβε σήμερα στόν αιώνα του σοσιαλισμού και του κομμουνισμού μορφή περισσότερο άδυσώπητη από άλλστε.

Άλλά και ή έκλογη των μέσων έγινε σκληρότερη και ψυχρότερη σήμερα. Η τάση να έπιβληθι στόν άδύνατο ή βούληση του ισχυρότερου, να άπλωθι ο δυναμισμός του μεγάλου κράτους επάνω στα μικρά, σήμερα δέν είναι άπλη τάση, άλλα γεγονός. Τά μικρά κράτη έγιναν άλλωστε ύστερα από τόν 2ον παγκόσμιο πόλεμο, τό-

σο διαφανή και τόσο άδύναμα, ώστε άπάνω σ' αυτά διασταυρώνεται ή δύναμη των μεγάλων κρατών και μέσα στο έδαφος αυτών γίνεται ή άμοιβαία αντίσταση των μεγάλων. Τό καθένα από τά σημερινά μεγάλα κράτη σταματάει τή βία του όχι στα σύνορα, πού τυχόν έχει με τά μικρά, άλλα εκεί όπου συναντάει τή δύναμη του άλλου μεγάλου κράτους ή όποια τό έμποδίζει να προχωρήση παραπέρα. Τό παλιό λοιπόν πνεύμα της έξωτερικής πολιτικής των κρατών της Εύρώπης, δηλ. ή άμοιβαία αντίσταση και ή ίσορροπία πού προέρχεται άπ' αυτήν, μετακινήθηκε σήμερα και δεσπόζει στην έξωτερική πολιτική των μεγάλων παγκοσμίων δυνάμεων.

Η υδρόγειος είναι σήμερα ή σφαίρα, όπου άμοιβαία άνθίσταται ή μια βία στην άλλη. Τό πνεύμα του σημερινού παγκοσμίου κράτους είναι ή έδαφική, οικονομική και πολιτική αύξηση της δυναμικής του. Ο παλιός πολιτικός μικρόκοσμος έγινε σήμερα πολιτικός δυναμικός μακρόκοσμος. Η τάση προς κατάκτηση στην άρχαία Έλλάδα έφθανε να άφαιρέση μία πόλη μικρή από τό άλλο κράτος, λ.χ. ή Σπάρτη ν' άφαιρέση τήν Τεγέα από τήν Άρκαδία. Σπανιώτατα ή τάση αυτή έφθανε ως τό σημείο ν' άφαιρέση μία έπαρχία, όπως έκανε ή Σπάρτη με τή Μεσσηνία. Στην Ευρωπαϊκή Ιστορία άργότερα ή τάση του κράτους προς κατάκτηση έφθανε μέχρι του να άφαιρέση μία έπαρχία. Τό άνώτατό της όριο ήταν να άφαιρέση περισσότερες έπαρχίες. Στην σημερινή όμως παγκόσμια πολιτική, πού άσκοδν τά μεγάλα κράτη, τό θέμα είναι: πως αυτά θα άφαιρέσουν ολόκληρα συγκροτήματα έδαφών και λαών, και θα τά υποτάξουν στη μονολιθική τους έγούτητα. Μετά ο Ναπολέοντα τέσσαρες ήταν οι μεγάλες δυνάμεις πού είχαν προτεύοντα ρόλο για τά πράγματα του κόσμου, ή Άγγλία ή Ρωσία, ή Πρωσία και ή Αυστρία. Μετά τό σημερινό παγκόσμιο πόλεμο, όπου καταστράφηκε ή Γερμανική Υβρις, ή όποια κατάρτησε άπάνθρωπα τό γεγονός «Εύρώπη», τρεις είναι οι δυνάμεις πού ρυθμίζουν τήν παγκόσμια πολιτική, ή Άγγλία καταμεις του κόσμου, άριστερά της ή Ρωσία και δεξιά της ή Άμερική. Οι πολιτικοί σκοποί των δυνάμεων αυτών είναι διαφορετικοί, δηλ. ή κάθε μία θέλει και κάτι άλλο. Η Άγγλία, είτε συντηρητική είναι είτε σοσιαλιστική, θέλει μόνο να διατηρηση τό είναι της. Η Ρωσία θέλει ν' άπλώση τό δόγμα της γιατί μαζί με τό δόγμα της άπλώνεται και ή δύναμή της. Η Άμερική τέλος θέλει να κρατήση τά πρωτεία της οικονομίας της και της τεχνικής της, γιατί έτσι έστι μόνον άσφαλίσει τήν εϋημερία των τεκνων της. Τό πρόβλημα της ήγεμονίας

του κόσμου υπάρχει μέσα και στις τρεις δυνάμεις. Το *imperium mundi* είναι ο κρυφός πόθος τουλάχιστον των δύο τελευταίων. Τίποτε όμως άλλο δεν σώζει σήμερα τα πράγματα, ώστε να μείνουν στο σημείο όπου τὰ ὤθησε ὁ παγκόσμιος πόλεμος, ὅσο ἡ ἀμοιβαία ἀντίσταση τῆς βίας δηλ. ἰσορροπία τῶν τριῶν δυνάμεων. Ὅτι ἄλλοτε ἦταν μόνον εὐρωπαϊκὸ, ἔγινε σήμερα παγκόσμιον πρόβλημα. Γιὰ τοῦτο ἀκριβῶς πρέπει καὶ ἡ Εὐρώπη νὰ συναρτηθῇ ὡς μονάδα πολιτικὴ ἐν τῇ παγκόσμια πολιτικῇ, ἂν δὲν θέλῃ νὰ συνθλιβῇ.

Ἀλλὰ ἡ Ἀγγλία θεωροῦσε ὡς τώρα τὴν Εὐρώπη ὡς τὸ ἐπικίνδυνον ἐκείνου καζάνι τῆς στρίγγλας, ὅπου εἰσβάλλονται οἱ πόλεμοι καὶ οἱ ἐπαναστάσεις καὶ ὅπου βράζονται τὰ βότανα τῶν «ἰδεολογιῶν». Ἡ ἐνδόμυχη αὐτῆς σκέψη τῆς Ἀγγλίας τὴν κρατοῦσε κατὰ βάθος μακριὰ ἀπὸ τὴν Εὐρώπη, ἀδιάφορο ἂν ἡ Εὐρώπη ἦταν ταυτόχρονα καὶ ἡ μήτρα τῶν ἰδεῶν καὶ τὸ μεγάλο ἐργαστήρι καὶ χωνευτήρι τοῦ πνεύματος. Μὲ τὴν ἰδιάζουσα τῆς πολιτικῆς τέχνης ἡ Ἀγγλία κατάρθωνε νὰ ἐξαφίξη κάθε φορά τὸ καζάνι τοῦτο, κ' ἔτσι ἐσόδευε ὅ,τι καλὸ εἶχε ἡ Εὐρώπη, δίχως τὰ κακὰ τῆς, γιατί εἶναι γεγονός, ὅτι ἡ Ἀγγλία δίχως τὴν πνευματικὴν τῆς ἐπαφή μετὰ τὴν Εὐρώπη δὲν θὰ μπορούσε νὰ σταθῇ καὶ νὰ σχηματίσῃ τὴν ὑπερπόντια αὐτοκρατορίαν τῆς.

Μετὰ τὸν πρῶτον παγκόσμιον πόλεμον ἦταν πολλές οἱ φωνές πού ὑψώθηκαν ἐν τῇ Ἀγγλίᾳ καὶ ζητοῦσαν νὰ ἀποτραβηχθῇ ἡ ἴδια ἀκόμα περισσότερο ἀπὸ τὸ ἐπικίνδυνον καζάνι τῆς στρίγγλας. Καὶ σήμερα φαίνεται, ὅτι υπάρχουν πολλοὶ καὶ ἐν τῷ ὅσῳ μεγάλα κόμματα τῆς Ἀγγλίας πού πιστεύουν τὸ ἴδιο. Στὸ ἐργατικὸν μάλιστα κόμμα ἴσως αὐτοὶ νᾶναι περισσότεροι. Ἀλλὰ τὰ πράγματα εἶναι σήμερα πολὺ διαφορετικότερα παρ' ὅ,τι ἦσαν καὶ ὕστερα ἀπὸ τὸν πρῶτον παγκόσμιον πόλεμον. Σήμερα ἀνοίχτηκε ἀπὸ τὴν βόρεια Ἀσία ἕνας καινούργιος κόσμος, μίαν δεξαμενὴν αἵματος πρωτογόνου, ἡ ὁποία εἰσβάλλει μέσα εἰς τὴν ἱστορίαν. Ὁ κόσμος αὐτός, ὅσο ἀπομονωμένος κ' ἂν εἶναι ἐν τῷ ζήτημα τῆς «ἰδεολογίας», ἔρχεται πρόθυμα μετὰ τὴν σειράν του νὰ ἐξαφίξη τὸ καζάνι αὐτὸ τῆς στρίγγλας, πού λέγεται Εὐρώπη, καὶ πού ταυτόχρονα εἶναι πνευματικὸν ἐργαστήριον ἀλλὰ καὶ πρόχωμα τῆς ἀγγλικῆς εὐδαιμονίας. Γιὰ τοῦτο ἔχει σήμερα ἡ Ἀγγλία συμφέρον ζωῆς ἢ θανάτου νὰ ἐνώσῃ βαθύτερα τὴν τύχην τῆς μετὰ τὴν Εὐρώπην.

Τώρα, πού ἡ δύναμις καὶ ἡ βία τοῦ κόσμου μοιράστηκε μετὰ τῶν Ἀγγλοσαξόνων καὶ τῶν Σλαύων, φαίνεται, ὅτι ἔγινε τοῦτο τὸ παράδοξον: ἡ πνευματικὴ μήτρα τοῦ κόσμου, ἡ Εὐρώπη, νὰ ἔχη μεγαλύτερη σημασίαν ἀπὸ πρὶν, γιατί τὸ μέλ-

λον τοῦ κόσμου θὰ κριθῇ βέβαια ἀπὸ τὴν τεχνικὴν, ἀλλὰ πρὸ παντὸς ἀπὸ τὸ βαθύτερον πυρῆνα τῆς τεχνικῆς, κ' αὐτὸς εἶναι τὸ πνεῦμα. Κι' ἂν λοιπὸν θέλῃ ἀκόμη ἡ Ἀγγλία ν' ἀφήσῃ τὴν Εὐρώπην νὰ φυτοζωῇ καὶ νὰ τρώγεται μετὰ τῆς, ὅπως γίνονταν ὡς τώρα, δὲν θὰ μπορέσῃ. Ὅ,τι ἔγινε ὕστερα ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ Ναπολέοντος δὲν ξαναγίνεται πιά σήμερα ἐν τῇ Εὐρώπῃ.

Ἄν ἡ Εὐρώπη δὲν ἐνωθῇ ἠθικὰ μετὰ τῆς καὶ οἰκονομικὰ μετὰ τῆς αὐτοκρατορίας τῆς Μεγάλης Βρετανίας, τότε κατ' ἀνάγκην τὰ πραγματικὰ σύνορα μετὰ τῆς Ἀγγλίας καὶ Ρωσίας θὰ εἶναι ἡ Μάγχη. Ἀλλ' ὅπως ἡ Ἀγγλία ἀναγκάζεται σήμερα νὰ ἀλλάξῃ τὸν τύπον τοῦ ἀνθρώπου τῆς, καὶ τὸν χθεσινὸν ἔμπορον τὸν κάνει τώρα στρατιώτη μετὰ τὴν ὑποχρεωτικὴν στρατιωτικὴν θητεία, ὅμοια τὰ πράγματα θὰ τὴν ἀναγκάσουν ν' ἀλλάξῃ τὴν σχέσιν τῆς μετὰ τὴν Εὐρώπην. Καὶ δίχως νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν ἀρχὴν τῆς εὐρωπαϊκῆς ἰσορροπίας, ἀρχὴ ἡ ὁποία πρέπει σήμερα νὰ λάβῃ ἠθικὸν καὶ πνευματικὸν νόημα καὶ γιὰ τὴν Ἀγγλίαν καὶ γιὰ τοὺς εὐρωπαϊκοὺς λαοὺς, θὰ πρέπει ἡ Ἀγγλία νὰ προσεγγίσῃ τὴν Εὐρώπην οὐσιαστικὰ ἐν τῇ οἰκονομίᾳ καὶ δίχως φόβον καὶ ἐν τῇ ἰδέᾳ καὶ νὰ φέρῃ μέσα ἐν τῇ Εὐρώπῃ τὴν πολιτικὴν τῆς ἐμπειρίαν, ὡς ἀδελφὴν ὅμως καὶ ὄχι ὡς ἐμπορεύτρια. Ἀργὰ ὕστερα ἀπὸ τοὺς Ναπολεόντειους πολέμους κατὰ λαβὰν οἱ ἠπειρωτικὲς δυνάμεις τῆς Εὐρώπης ὅτι, ἂν καὶ ἰσότητες ἐν τῇ συζητήσει καὶ ἐν τῇ συνθήκῃ, δὲν ἦσαν καμιά τους ἰσοδύναμη τότε μετὰ τὴν Ἀγγλίαν. Τοῦτο ἀντιστρέφεται σήμερα, ὅπου τὰ πράγματα τοῦ κόσμου ἄλλαξαν τόσο, καὶ μετακινεῖται πρὸς τὸν τομέα τῆς παγκόσμιας πολιτικῆς καὶ εἶναι ἡ Ἀγγλία τὴν θέσιν ἐκείνων Πιστεύω, ὅτι ἐν τῇ σημερινῇ Ἀγγλίᾳ δὲν θὰ περάσῃ πολὺς καιρὸς γιὰ νὰ γίνῃ σταθερὴ ἡ συνείδησις τῆς πολιτικῆς, ὅτι, ὅσο ἠθικὸν κύρος κ' ἂν ἔχη καὶ ὅση πολιτικὴ ὀριμότης κ' ἂν παρουσιάσῃ ἡ Ἀγγλία ὕστερα ἀπὸ τὸ δεύτερον παγκόσμιον πόλεμον, δὲν εἶναι ὅμως πρώτη σὲ ὕλικὴ δύναμις, ἀλλὰ εἶναι μόνον ἀνάμεσα ἐν τῷ ὅσῳ μονολιθικὰ συγκροτήματα τοῦ Ἀνατολικοῦ καὶ τοῦ Δυτικοῦ ἡμισφαιρίου, πού ὑποβλέπουν τὸ ἓνα τὸ ἄλλο.

Πραγματικὰ ἡ Εὐρώπη μόνον πρὶν ἀπ' τὸ Ναπολέοντα εἶχε πολιτικὴν αὐτάρκειαν. Γιὰ τοῦτο, ἂν ἡ Ἀγγλικὴ πολιτικὴ κατὰ τὸν 19ον αἰῶνα καὶ κατὰ τὸ διάστημα τοῦ παρόντος αἰῶνα ἦταν εἰλικρινῶς εὐρωπαϊκὴ, ὅπως εἶναι ἡ ἀνάγκη τῶν πραγμάτων νὰ γίνῃ σήμερα, τότε ἡ τύχη τῆς Εὐρώπης ἀλλὰ καὶ τοῦ κόσμου, θὰ ἦταν διαφορετικὴ. Ὅπως δὲν ἦταν σήμερα ἡ Ἀγγλία στέκει μόνον ἐφόσον γίνῃ ἡ Εὐρώπη ἐνιαία πολιτικὴ μονάδα. Οἱ Εὐρωπαῖοι χρειάζονται χωρὶν γιὰ νὰ δράσουν. Πρὸς ἀνατολὰς ὑπάρχει ἀπέραντος

Α.Χ. ΚΟΝΤΟΣΤΑΘΗ

Τὰ πολιτικὰ αἰτήματα τῆς νέας γενιᾶς

Θὰ κινιόταν μέσα σὲ μιὰ βαρῦν, ἀνεξάντλητη ὁδύνῃ ὁ σημερινὸς νέος ἐν τῇ Ἑλλάδῃ, ἂν δὲν εἶχε κατωρθώσει, ἀνάμεσα ἀπὸ τόσες κακοσύνες, νὰ βρεῖ κάποιον γνώμονα σταθερὸν γιὰ νὰ προσδιορίσῃ τὰ αἰτήματά του. Εἶναι μίαν ἀδυσώπητη λαχτάρων ζωῆς ἐνοικισμένη ἐν τῷ ἐσώτατον εἶναι του, ὅπου ἐκτός ἀπ' αὐτὴν, δὲν μὲνει τίποτε ἄλλο πού νὰ μὴν εἶναι χρεῖα ἐπιτακτικὴ νὰ δεχτῇ ἕνα δρυμύτατον ἔλεγχον. Ἀλλὰ οἱ δύο αὐτὲς βασικὲς τοῦ ψυχώσεως, καθὼς δεσποτεῖται ἐν τῇ ζωῇ του, γίνονται αἰτία τῆς πᾶσι συντριπτικῆς ἀντινομίας πού ὑπῆρξε ποτὲ μέσα του, γιατί ἀπ' τὴν μιὰ τὸν πηγαίνουν πρὸς τὴν ζωὴν, ἐνῶ ἀπ' τὴν ἄλλη παράλληλα τὸν μακραίνουν, γεννώντας του πλῆθος ἀμφιβολίας γιὰ τὴν ἀξίαν τοῦ κόσμου. Θὰ ἦταν ὅμως ἀστοχὸν νὰ δεχτῇ κανεὶς ὅτι ὁ σημερινὸς νέος ἐν τῇ Ἑλλάδῃ ἔχει μέσα του θανατώσει, μετὰ τὸ

χωρὸς, ἀλλ' αὐτὸς εἶναι κλειστὸς καὶ δὲν ἀνοίγεται παρὰ μόνον ἂν αὐτὸς ὁ χωρὸς πρόκειται νὰ ἀφομοίωσῃ τὴν Εὐρώπην. Ἡ ἀφομοίωσις ὅμως αὐτῆς θὰ ἐσήμαινε γιὰ τὴν Εὐρώπην θυσίαν καὶ τῆς ἱστορίας τῆς καὶ τοῦ ἀνθρωπιστικοῦ τῆς ἰδανικοῦ, πού τὸ δούλεψε τρεῖς χιλιάδες χρόνια τώρα ἀπὸ τὴν ἐποχὴν τῶν Ἑλλήνων μετὰ τὴν ψυχὴ τῆς καὶ τὸ πνεῦμα τῆς, παρ' ὅλες τὴς παροδικῆς ἐκτροπῆς τῆς ἀπ' αὐτὸ.

Ὁ τίτλος τῆς Ἀγγλίας εἶναι πρᾶγματι τὸ συντηρητικὸν τῆς ἐνστικτοῦ, τὸ ὅποιον τὴν ἔσωσε πάντοτε ὅταν ἐκινδύνευσε. Καὶ ἐνῶ ἡ ἀποσύνθεσις τῶν πολιτικῶν μορφῶν καὶ τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας ἦταν τὸ μοιραῖον παρακόλουθον τῶν δύο παγκοσμίων πολέμων μέσα ἐν τῇ εὐρωπαϊκῇ κρᾶτι, ἡ πολιτικὴ ἐξουσία ἐν τῇ Ἀγγλίᾳ ἔμεινε ἀδιασάλευτη ὕστερα κ' ἀπὸ τοὺς δύο παγκόσμιους πολέμους. Τοῦτο ὀφείλεται κατὰ βάθος μόνον ἐν τῇ συντηρητικῇ ἐνστικτοῦ τοῦ ἀγγλικοῦ ἔθνους καὶ τῆς ἡγεσίας του. Τὸ ἐνστικτὸν αὐτὸ κρύβει τὴν μεγάλη ζωτικότητα τοῦ βρετανικοῦ ἔθνους, ἡ ὁποία ἐν τῇ πολιτικῇ ζωῇ ἐκδηλώνεται μετὰ τὸ σύστημα τῶν δύο κομμάτων. Ἄν αὐτὸ τὸ ἐνστικτὸν ἀτονίσῃ κάποτε τοῦτο καὶ μόνον τοῦτο θὰ σημάνῃ πραγματικὸν κίνδυνον γιὰ τὴν Ἀγγλίαν, δηλ. ὄχι μόνον ἀπώλεια τῆς πολιτικῆς τῆς ἰσορροπίας, ἀλλὰ καὶ τῆς οἰκονομικῆς τῆς κυριαρχίας. Μ' αὐτὸ τὸ ἐνστικτὸν πρέπει σήμερα ἡ Ἀγγλία ὡς πραγματικὴ ἀδελφὴ νὰ ἐπιλάβῃ καὶ τὴν μοῖραν τῆς Εὐρώπης. Ἡ Ρωσία ἀπὸ μόνης τῆς δὲν πρόκειται ποτὲ ν' ἀπομακρυνθῇ ἀπὸ τὸ καζάνι τῆς στρίγγλας οὔτε νὰ πάψῃ νὰ σudaυλίζει τὴν φῶτιάν πού τὸ κά-

πλῆθος αὐτὸ τῶν ἐρωτηματικῶν πού θέτε ἀπέναντι σὲ κάθε πρᾶγμα τὰ ἰδανικά του θέρμαιναν ἄλλοτε τὴν ψυχὴν του. Οἱ βασικοὶ ἐκεῖνοι στόχοι τῆς ζωῆς του μένουν σχεδὸν ἀνέγκιχτοι ἀπ' τὴν πείραν τῆς δοκιμασίας, ἀφού ἀκριβῶς γιὰ νὰ βροῦν κάποιον τρόπο νὰ ἐπικρατήσουν ἐστράτευσαν τὰ ἑλληνικὰ νιάτα τῆς δυνάμει ζωῆς καὶ τόνον αἷμα. Θὰ μπορούσε μάλιστα κανεὶς βᾶσιμα νὰ ὑποστηρίξῃ πᾶσι οἱ διχασμοὶ δὲν ἀφοροῦν πιά τὰ ἰδανικά τῆς νεότητος, ἐν τῷ βάθος μάλιστα μήτε καὶ τὰ ἰδανικά τῶν λαῶν, παρὰ τοὺς τρόπους μετὰ τοὺς ὁποίους τὰ ἰδανικά τοῦτα θὰ ἦταν δίκιο νὰ πραγματοποιθῶν. Τὰ δύο βασικὰ αἰτήματα, ἡ κοινωνικὴ καὶ ἡ ἐθνικὴ ἐλευθερία, ἔχουν μέσα τους ἀθροιστῆ ἐν τῷ αἰτήματι τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῆς εὐμενίας του πᾶσι τὸν κόσμον, πού δὲν χάνει ὅμως τὴν ρίζαν του ἀπὸ κανέναν τόπον καὶ

νὴ νὰ βράζῃ. Μόνον ἂν ἡ Ρωσία γίνῃ πραγματικὴ δημοκρατία καὶ βάλῃ ὅλα τὰ ὕλικά της μέσα ἐν τῇ ἐξυπηρέτησιν τῶν ἀναγκῶν τοῦ λαοῦ τῆς καὶ παραιτηθῇ ἀπὸ «ἀποκαλυπτικά» τῆς σχέδια, τὰ ὁποία ἀπαιτοῦν μεγάλα χρηματικὰ ποσά, μόνον τότε θὰ πνεύσῃ ἄλλος ἄνεμος ἀπὸ τὴν ἀνατολὴν. Ἀπὸ αἰῶνες τώρα πολλοὺς οἰκονομήθηκαν καὶ ἀθροίστηκαν τὰ αἵματα ἐν τῷ ἀπέραντον χωρὸν τῆς Ρωσίας. Σήμερα τὰ αἵματα αὐτὰ δηλ. ὁ φυσικὸς πρωτογονισμὸς τῆς Ρωσίας ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος ἐξ αἰτίας τῆς γερμανικῆς ὕβρεως καὶ ἀπὸ τ' ἄλλο μέρος ἀπὸ αὐτοδύναμον ὄργανον καὶ ἀπὸ βαθύτατην φιλοπατρίαν τους μπαίνουν ἐν τῇ ἱστορίᾳ καὶ γίνονται ἱστορικοπολιτικὴ βούλησις. Ἀλλὰ παρ' ὅλη τὴν μεγαλωσύνην, πού παρουσιάζει ἡ Ρωσία σήμερα καὶ πού μετὰ τὴν ἀντίστασιν τῶν τέκνων τῆς ἐναντίον τῆς ἐπιδρομῆς ἔγινε ἐνδοξη, εἶναι ἀγνωστο ἂν αὐτὴ ἡ βούλησις πού συγκεντρώνεται μέσα σὲ δέκα κεφάλια τῆς Ρωσίας, εἶναι γιὰ καλὸ ἢ γιὰ κακὸ τῆς Ρωσίας τῆς ἴδιας καὶ τοῦ κόσμου. Γιὰ τὴν Εὐρώπην ὅμως ὁ μονοσήμαντος τρόπος μετὰ τὸν ὅποιον ἔχουν ὀργανωθῆ καὶ ὀργανώνονται ὁλοένα καὶ φανατικότερα οἱ πληθυσμοὶ ἀπὸ τὸ Βλαδιβοστόκ ὡς τὴν Βαρσοβίαν εἶναι δίχως ἄλλο ἕνας ἄμεσος κίνδυνος. Καὶ θὰ γίνῃται μεγαλύτερος κίνδυνος ὅσο μεγαλώσονται οἱ πληθυσμοὶ τῆς Ρωσίας, ἐνῶ ἀπὸ τ' ἄλλο μέρος δὲν εἶναι ἐνδεχόμενον, ὅτι θὰ μεγαλώσονται οἱ πληθυσμοὶ τῆς Εὐρώπης, ἐφ' ὅσον τὰ πράγματα θὰ μείνουν ἐκεῖ πού εἶναι τώρα. Συνεχίζεται

καμιά παράδοση, παρά σ' αυτές προσθέτει κ' ένα στοιχείο παγκοσμιοότητας. Όμως οι διαφορές στον τρόπο που μπορεί το να πραγματοποιηθεί, επειδή δεν είναι απλώς σχήματα λόγου ή μονάχα πραγματοποιημένες ήδη μορφές πολιτικής ενέργειας, παρά και πίστη και πάθος, γίνονται ιδέα και σύνθημα, που καθώς παίρνουν όλη τη θερμότητα και την ένταση τη δική τους, μπλέκουν τα πάντα στο τέλος μεσ' στην ψυχή της νιότης. Απομένει βέβαια η λαχτάρα της ζωής, που κανονισμένη από κάποιο αλάθητο ένστιχτο, μετρώντας τα διάφορα φαινόμενα του σημερινού αναβρασμού, κρατά ό,τι μπορούν να της είναι γόνιμα στοιχεία για την επικράτησή της.

Αλλά στην όλη αυτή κοσμογονία, το ιδανικό, που μένει απρόσβλητο απ' όποιονδήποτε συμβιβασμό, έρχεται πολλές φορές να πάθη έκλειψη από άπειρες άλλες κοινότερες ανάγκες της ζωής, που, βέβαια, αυτό δεν τις αποκλείει μέσ' στη δική του επικράτεια, όμως αυτές, επειδή αποσυνθέτουν τη ζωή όταν γίνει κάθε μία τους μόνος σκοπός της, έχουν τη δύναμη να τ' αποκλείουν. Καθώς μάλιστα η κατοχή περιόρισε τόσο τα μέσα για την ευημερία των ανθρώπων, δημιουργήθηκε μέσα τους κάποιος πολύ έντονότερος πόθος να τ' αποκτήσουν, ώστε πολλές φορές αυτός να ρυθμίζει κάθε τους επιδίωξη μόνος. Το γεγονός αυτό μαζί με την απομόνωση των ομάδων και των λαών, τις λιγοστές επαφές των ατόμων, το συνωμοτικό τρόπο με τον οποίο κάθε ιδέα έρχόταν σε κάποια σχέση με τον άνθρωπο κατά την περίοδο της κατοχής, έκαμαν το νέο να υπερτιμήσει τα στοιχεία αυτά της πρώτης ανάγκης, απ' τη μια γιατί η ζωή τον έφερνε προς τα εκεί επίμονα, απ' την άλλη γιατί το περιόριζε στο ελάχιστο τις ευκαιρίες να έλεγξει σωστά κι' απροκατάληπτα κι' αυτές και τις άλλες ανάγκες.

Εφτάσεν έτσι η σημερινή νεότητα σε δύο βασικά μπερδέματα του νοῦ και της ψυχής της: Το ιδανικό, πρώτα, έγινε αντίμαχο όχι σ' ένα άλλο ιδανικό, παρά στους διάφορους τρόπους με τους οποίους θα μπορούσε να πραγματοποιηθεί, αφού οι τρόποι αυτοί έγιναν μέσ' στην ψυχή της και ιδανικό και σύνθημα και ιδέα. Οι περισσότερες βίαιες αντιθέσεις, που διαχωρίζουν σε τόσο πολυποικίλα στρατόπεδα τα ελληνικά νιάτα, είναι αυτή ακριβώς η βασική σύγκλιση, η οποία ενώ κρύβει την κοινότητα στον σκοπό, παρουσιάζει τόνον εμφαντικά τις διαφορές στον τρόπο της εφαρμογής του ως αν διαφορές ως προς το τέλος. Οι άπλετες βιολογικές ανάγκες, έπειτα, καθώς ήρθαν στην πρώτη μοίρα της ζωής, έμπλεξαν με τις καθαρά ανθρωπιστικές, τόσο ώστε το νόημα της ελευθερίας να συσκοτισθεί μέτρη άπειθάρχητην έκπληρωση κάθε ζωικού πόθου.

Αναπηδάει λοιπόν, αυτόματα, αίτημα

πρώτο, η λύτρωση απ' το συσκοτισμόν αυτό των πνευμάτων. Και τοῦτο δέν είναι έργο μοναδικό των πνευματικών οδηγών του τόπου, όπως αρχικά θα μπορούσε να υποθέσει κανείς, και γιατί η μοίρα εκείνων είναι ν' ανοίγουν δρόμους προς νέους ορίζοντες, νέες ιδέες αντίς να αναχαράζουν τις παλιές, αλλά και γιατί, κυρίως, τοῦτο μπορεί να γίνει σήμερα μόνον ο μόνος κενός ή πλάγιος ή ύστερα απ' την τούση πλεκτική των ιδεών. Ο πόθος να ευτερωθῆ ο λαός απ' την κοινωνική, την έθνική κι' απ' τη δουλειά οποιουδήποτε φόβου, μπορεί να φανῆ καθαρά πως είναι κοινός στη νεότητα όλη, μονάχα όταν γυμνωθῆ απ' τα περιβλήματα των ψευδώνυμων του μ' ένα συγκεκριμένο πολιτικό πρόγραμμα, όπου θα φανερώνεται ο τρόπος με τον οποίο τούτος ο πόθος θα δύναται να πραγματοποιηθεί. Γιατί τότε θα στραφῆ η νεότητα προς το συγκεκριμένο τοῦτο πρόγραμμα με θερμότητα, επειδή πια τα μεγάλα συνθήματα μέσ' στην ψυχή της δέν μπορούν να έχουν κανένα νόημα. Με τον τρόπον αυτόν κάθε πολιτική έπαγγελία, καθώς θα γίνει ανάγκη να εκφρασθῆ όχι πια σαν γενικός άφηρημένος σκοπός, παρά σαν άπλη πρακτική μέθοδος εφαρμογῆς στη ζωή των προγραμματικών αρχών κάθε κόμματος, θα σταθμισθῆ μεσ' στην πραγματικότητα καθαρά τόσο ώστε μήτε ο νέος να την πλέκει μ' άλλην, μήτε κ' οι έκμεταλλευτές της ψυχής του. Τα πολυώνυμα κόμματα αφίνονται έτσι τις σφαίρες των ύψηλων τους θεωριών θα φανερώνουν, βέβαια, το άλλοθι τους δνομα, γιατί πια ο τίτλος δέν θα έχει τη δύναμη καθώς τώρα, να κρύβει τους άληθινούς των σκοπούς. Αλλ' όμως, μόλις τούτο φανῆ καθαρά, επειδή θ' αποδειχθῆ πως η μεγάλη ποικιλία των κομμάτων στον τόπο μας δέν υπάρχει από καμιά άληθινή ανάγκη, αφού όλες οι θεωρίες όταν θα πάνε να γίνουν πράξη θα συμπερισταθούν στους τρόπους της εφαρμογῆς των εκτός από δύο ή τρεις, τα σαράντα τόσα κόμματα της γῆς μας ή θ' αναγκαστούν να συμπράξουν ή θα σβήσουν δίχως να μπορούν και να διαλυθούν εις τα έξω συντεθήσαν, επειδή δέν συνετέθησαν από τίποτα ποτέ. Έτσι, καθώς η νεότητα θα ζητάει να πραγματώσει το πρώτο της αίτημα, θα έκπληρωσει σύγχρονα και τα δύο της άλλα: η πολιτική στον τόπο να γίνει ενέργεια από θεωρία, κ' η ενέργεια αυτή να μην εκφράζεται χωρισμένα παρά με κάποια συνισταμένη δύναμη.

Θα χρειασθῆ όμως να σκύψει πολύ πάνω στη γῆ τούτη, να ψηλαφήσει τους τύπους των ήλων πολλών βαρβάρων, ώστε να σχηματίσει καθαρά μέσ' στη συνειδησή της το νέο σώμα της γῆς μας ή συνισταμένη τούτη ενέργεια, αν θέλει να κάνει συγκεκριμένο το πρόγραμμά της κ' ύστερα τούτο πράξη. Γιατί, αν η νέα ελληνική

πραγματικότητα παραγνωρισθῆ, καθώς τόσες φορές άλλες, θα είναι μάταιο να έλπίζει κανείς πως θα βρεθῆ τρόπος να γίνει κόσμος το χάος των σημερινών πραγμάτων. Η νεότητα μάλιστα σήμερα καθώς δέν έχει νοίωση τη στοργή κανενός, από αντίδραση προς αυτή την άστοργία, θα ζητήσει να έκδηλώσει κάπως βία τον έαυτό της για να τόν προβάλλει στον ήλιο μήπως στρέψει την προσοχή και προς αυτόν. Γιατί είναι και αυτός μιά πραγματικότητα μετακινούμενος μέσα στην πραγματικότητα του σημερινού έλληνισμού, όπου γῆς και ψυχή, δοκιμασμένα ως τα έγκατά τους και σχετισμένα με την πραγματικότητα και του άλλου κόσμου είναι το χαρακτηριστικό της κ' η ουσία της. Η σημερινή ιστορική ώρα, καθώς μετάλλαξε τάπράγματα και την ψυχή των ανθρώπων, ζητάει άμειλικτη το γεγονός τούτο της αλλαγῆς να γίνει συνειδητό, ώστε κάποτε να βρεθῆ τρόπος τα νέα σπέρματα που φέρνει να καρποφορήσουν.

Στη ροή όμως των αλλαγών και των παραλλαγών των πραγμάτων, τα κύρια προβλήματα της ζωής του νέου μένουν ακίνητα μ' όλο που οι λύσεις των μπορεί να παραλλάξουν. Αυτό το πρώτο πρόβλημα: η άνοδος στη ζωή με ύπεύθυνη και δίχως καμιά κηδεμονία αντιμετώπιση, των αναγκών της, μένει ίσως το αιώσιο πρόβλημα του ανθρώπινου βίου, όμως, επειδή αντιμετωπίζεται πρώτη φορά τώρα απ' τα νιάτα, γίνεται περισσότερο έναγωνίο σχετισμένο μάλιστα και με τον σημερινό σάλο. Η λύση του βασίζεται στη λύση δύο βασικών άλλων προβλημάτων, των σπουδών και της εργασίας, που καθώς είναι ανάγκη να λυθούν μέσα σε μιά ταραγμένη εποχή, λύνονται πρόχειρα ή μένουν άλυτα για να παιδεύσουν. Έξη διαφορετικές ηλικίες, ή μία πίσω απ' την άλλη τελειώνοντας ότι σπουδές είχαν να τελειώσουν. Θα έπρεπε ν' αρχίσουν πια να καταχτούν τη ζωή. Αλλ' ενώ η πολιτεία βιάστηκε να σχηματίσει ακατάρτιστους επαγγελματίες όλα τα χρόνια αυτά του πολέμου και της κατοχής, παράλληλα δέν δημιούργησε και τις συνθήκες εκείνες μέσα στις οποίες όλα τ' αποπλανήματα τούτα νιάτα, θα έβρισκαν κάποιον τρόπο να ζήσουν. Με τον τραυματισμόν αυτόν άκόμη ματωμένο δέχονται τώρα και την κατακραυγή και της ελεύθερης κοινωνίας, αφού τα έξορίζει αυτή άφ' οποιαδήποτε κρατική ή άλλη θέση κατηγορώντας και την κατάρτιση τους και την ψυχή τους. Είναι όμως μία τραγική παρανόηση όλη αυτή η αύστηρότητα κ' η δυσπιστία με την οποία συνθίξουν σήμερα ν' αντικρύζουν τα νιάτα, κ' είναι μαζί κ' ένας βίαιος χωρισμός της νέας γενιάς απ' τις γενιές που γερνούν. Ο λογικότερος τρόπος, αλλά μαζί κ' εκείνος που θα μπορούσε να τα λυτρώσει από άπειρα τραύματα της ψυχῆς, θα ήταν μιά

προσπάθεια όλο στοργῆς, που ενώ δέν θ' άφηνε τα νιάτα δίχως οικονομικό δτήριγμα, παράλληλα θα φρόντιζε να τ' απαλλάξει απ' τον φόρτο των πολλών τους άμαρτιών. Και βέβαια ο τρόπος αυτός δέν πρέπει να είναι ιδεολογική διαφώτιση παρά εκείνος που θα εξέτασει με στοργῆ άπειρη τα σημερινά προβλήματα του νέου για να δώσει συγκεκριμένη λύση. Οι σπουδές, ή εργασία, το στρατιωτικό, ή σωματική του υγεία δέν μπορούν να γίνουν φυλλάδια δπου μέσα θάδημοκοποῦνται μεγάλα άφηρημένα συνθήματα, παρά θέματα πολιτικής ενεργείας. Είναι ίσως τραγικό, αλλά είναι πια γεγονός τετελεσμένο ότι το πάθος κ' η πίστη που άπαιτεί ή έποχή για να κάνει τον άγώνα της με τα δαιμονικά που την παιδεύουν, δέν γενιούνται απ' τις μεγάλες άφηρημένες ιδέες. Και αυτό όχι γιατί έχασαν αυτές την αξία τους, παρά γιατί αφού έγιναν πολλές φορές ή αίτια μεγάλων παθών, στο τέλος βρέθηκαν να έξυμπερτούν και τις δύο αντίθετες όμάδες που φανατικά άντιμαχόταν επειδή οι όμάδες τείχαν κάνει σύνθημα κ' όχι σκοπό της ζωής τους. Ο νέος στέκει σήμερα αντίθετος όχι προς τις ιδέες και το νοήμα τους, αλλά προς την τακτική των συνθημάτων όταν δέν μπορεί πια να τις πιστεύει. Τούτος ο έναγωνίος προσαπατολισμός του προς τα συγκεκριμένα προβλήματα της ζωής και τη λύση τους ανεξάρτητα από οποιαδήποτε ιδεολογία, δέν είναι γιατί άπόσβησε μέσα του ή διάθεση εκείνη της θυσίας και του πάθους, παρά γιατί του έγινε πια άδυσώπητη ή ανάγκη να δει ολοκάθαρα το περιεχόμενο των τόνων συνθημάτων. Και τούτο μπορεί μονάχα να πραγματοποιηθῆ, όταν το σύνθημα γίνει πράξη, όπότεν θα μπορεί να τόν λυτρώσει κ' απ' όλες τις ιδεολογικές του πλάνες. Στον πόθο του αυτόν βρίσκεται ολόκληρος ο πραγματισμός του. Είναι εκείνος π' αποζητάει την πράξη γιατί άγαπά ιδιαίτερα το πνεῦμα.

Τούτο μπορεί να φανῆ περισσότερο έντονα απ' τον τρόπο που ο νέος ζητάει να λυθῆ το πρόβλημα της εργασίας του. Αφού ή σχέση του προς τόν πλησίον είναι πια χρέος αγάπης, ή εργασία δέν μπορεί να είναι έπάγγελμα παρά λειτουργία μέσα στη νέα κοινωνία. Προς το αίτημα τούτο δέν τόν στρέφει μονάχα ένας ιδεολογικός καταναγκασμός παρά και μιά πείρα ζωῆς, που αφού έξάντλησε τις έλπίδες της μέσα σ' όλα τα σχήματα λόγου, ήρθε στο τέλος να διακονήσει την εύτυχία της μέσα στα συγκεκριμένα των ανθρώπων. Όσοσο άπομένει άκόμη πρόβλημα ο τρόπος που το αίτημα τούτο δύναται να πραγματοποιηθῆ τόν καιρό αυτό όπου τα νιάτα και τα ίδια αυτά δέν έχουν άκαταμάχητον όπλισμό κ' ή κοινωνία που τα περιβάλλει τους άφαιρεί όσο δυνήθη-

HERBERT FEIS*

Ἡ ἰδεολογικὴ διαμάχη καὶ τὸ παγκόσμιον ἔμπόριο

Ὅταν ξεσπᾷ μιὰ φιλονικία γύρω ἀπὸ τὴν ἐφαρμογὴ μιᾶς θεωρίας, κάποιον κακὸ προμηνύεται συγχρόνως. Ἐνα ξέσπασμα τέτοιας μορφῆς ἐμφανίζεται σήμερον σχετικὰ μὲ τὴν ἔμπορικὴ πολιτικὴ. Ἡ λάβρα τῶν ἐπιχειρημάτων χύνεται πάνω στὴν ἐπιφάνεια, ὅπου τὰ ἔθνη καὶ συμφέροντα συγκρούονται καὶ ἐξακοντίζεται στὰ ὕψη, ὅπου οἱ θεωρίες χάνουν τὴν ἔντονη δυνάμη τους. Θὰ ἀρχίσω μὲ τὴ συζήτησιν γιὰ τὴν θεωρίαν, κρίνοντας πῶς αὐτὴ εἶναι ἡ καλύτερὴ μέθοδος γιὰ νὰ προσδιορίσει κανεὶς τοὺς σκοπούς, πού δὲν ἐπιδέχονται συμβιβασμούς, ἐξ αἰτίας τῶν εἰδικῶν τοπικῶν συνθηκῶν.

I.

Ἡ Ἀμερικανικὴ Κυβέρνηση ἀνέλαβε τὴν πρωτοβουλία νὰ εἰσηγηθῆ σὲ μιὰ Διεθνή Συνδιάσκεψιν τὸ Χάρτη ἑνὸς Παγκόσμιου Ὄργανισμοῦ τοῦ Ἐμπορίου. Ἡ πρότασις αὐτὴ ὑπῆρξε τὸ ἀποτέλεσμα μακρῶν ἀναζητήσεων ἀπὸ Ἀμερικανούς καὶ ξένους εἰδικούς, προκειμένου νὰ γίνῃ ἀποδεκτὸ ἕνα σύνολο ἀρχῶν πού θὰ διέπουν τὴν ἔμπορικὴ πολιτικὴ τῶν ἔθνων. Οἱ ὅροι τοῦ ἐκφράζουσι μιὰ ἐπιμονὴ θέλησιν νὰ ὀδηγηθοῦν οἱ διάφορες χώρες στὴν ἀποδοχὴ ἑνὸς κοινοῦ προγράμματος γιὰ τὴν ἐλάττωσιν τῶν περιορισμῶν τοῦ ἔμπορίου

καὶ νὰ ἔχουν. Ὅταν ὅμως ἡ πολιτεία καταρῶσει ν' ἀνηψώσει σὲ λειτουργίαν τὸν κάθε τρόπον μὲ τὸν ὅποιον ὁ νέος θὰ πασχίσει νὰ ζήσει, τότε, αὐτόματα, θὰ προσδιορίσει καὶ τὸ νόημα τῆς ἐλευθερίας μὲ πρακτικὸν τρόπον, σωστά. Γιατί οἱ πολυποικίλες ἀνάγκες τῆς ζωῆς, καθὼς θ' ἀναγκαστοῦν νὰ πειθαρχήσῃν στὸ ὑπερτατο αὐτὸ χρέος τῆς ἀγάπης, θὰ πάσῃν πᾶνὰ εἶναι συρφετὸς ἀγαθῶν, ἐπιπέδωσιν νὰ συσκοτίζουσι τὸ πνεῦμα, ἐπειδὴ τὸ ὑπερτατο τοῦτο χρέος θὰ κυριαρχεῖ καὶ θὰ προστατεύει. Ἡ ἐλευθερία καὶ πάλιν θὰ γίνῃ «δικαίωμα ἀπὸ κάποιο πραγματωμένον χρέος» κί' ὅχι ἡ ἀπειθάρχητῃ ἐκπλήρωσιν κάθε ζωϊκοῦ πόθου.

Ἐστὶ ὁ χῶρος θ' ἀπλώσει. Καὶ καθὼς ὁ νέος θὰ μπορεῖ νὰ ξοδεύει χωρὶς περιορισμούς ὅλη τὴ ζωτικότητά τῆς ἡλικίας του γιὰ νὰ πλάσει ἐνεργῶντας τὸν ἑαυτὸν, θὰ δεθῆ σχεδὸν ἀκατάλυτα μὲ τὸ πάτριον χῶμα, ἐπειδὴ οἱ ὅροι πού τοῦ δημιουργοῦν τὴ διάθεσιν τῆς ἀποδημίας καὶ

καὶ ἀντανაკλοῦν τὴ σταθερὴ σκέψιν πῶς ἡ πῶς ἰκανοποιητικὴ βάση γιὰ τὸ ἔμπόριο, εἶναι ὁ παγκόσμιος καὶ χωρὶς παρεμβάσεις συναγωνισμός.

Οἱ βασικὲς οἰκονομικὲς ἔννοιες πού τὸν διέπουν εἶναι οἱ ἑξῆς : 1) Οἱ κυβερνήσεις πρέπει νὰ περιστέλλουν κάθε μορφῆς περιορισμὸν πού ἔχει ἐπιβληθῆ στὶς εἰσαγωγὰς καὶ ἐξαγωγὰς. 2) Κάθε χώρα θὰ πρέπει νὰ ἀποφεύγει ἐνέργειες πού θὰ κάμουν ὥστε, προϊόντα πού παράγονται μέσα στὰ ἑδάφη τῆς, νὰ προσφέρονται στὶς ξένες ἀγορὰς σὲ τιμὲς πού δὲν ἀνταποκρίνονται στὶς τιμὲς τῆς ἐσωτερικῆς τῆς

* Τὸ ἄρθρον αὐτό, παρμένο ἀπὸ τὸ ἔγκυρον πολιτικὸν περιοδικὸν τῆς Ἀμερικῆς-τὸ τριμηνιαῖον *Foreign Affairs*, εἶναι γράμμενον ἀπὸ πρόσωπον πού μποροῦμε νὰ ποῦμε, ἐκφράζει σήμερον μιὰ ὑπεύθυνη ἀπόψιν τῶν ἡμερ. τάσεων ἐπὶ τὸ θέμα πού πραγματεύεται. Ὁ *H. Feis* διετέλεσε Σύμβουλος γιὰ τὰ Διεθνῆ Οἰκονομικὰ ζητήματα στὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν τῶν Η. Πολιτειῶν καὶ τελευταῖα, Εἰδικὸς Σύμβουλος στὸ Ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωκῶν καὶ ἔχει συγγράψῃ διάφορες μελέτες μὲ ἄλλοι τὰ παγκόσμια οἰκονομικὰ προβλήματα.

τοῦ ξεσηκωμοῦ τώρα δὲν θὰ γίνῃται πᾶν νὰ ὑπάρχουν. Πρὸς τί ἡ φυγὴ σὲ μακρυνότερες χώρες ὅταν ὁ τόπος ἐδῶ θὰ μπορεῖ νὰ ἐκπληρώει τοὺς πόθους μὲ τὰ πλάσματα τῆς δικῆς του γῆς ; Θὰ εἶναι ξανά ὁ γυρισμὸς στὶς κοινὰς ρίζες τῆς πατρίδας, ὅπου δὲν καθηλόνουν τὸν νέον ἕνα χῶρον κενόν, ἀποκομῆν ἀπὸ τὸν ἕξω κόσμον, παρὰ τὸν λυτρῶνουν ἀπ' τὸ μαρτύριον τῆς «προσφυγιάς» γιὰ νὰ μπορεῖ ἀπὸ κάποιο στήριγμα νὰ κοιτάξῃ τὴν κοινότητα τῶν ἀνθρώπων καὶ νὰ τὴν ἀγαπήσῃ. Τὸ νόημα τοῦ Ἐθνισμοῦ θὰ γίνῃ κατὰστασις ἀπὸ σύνθημα.

Κάπου τότε θὰ γενιοῦνται οἱ ὅροι πού θὰ λυτρῶσιν τὸ νέο ἀπ' τὸ φόρτον τῆς καθημερινῆς του μονοτονίας, ἀπ' τὸν ρυθμὸν τῶν πολλῶν του παθῶν, ὥστε ὁ ἐσωτερικὸς του σάλαγος νὰ μπορεῖ νὰ γίνῃ γαλήνη κ' ἔρωτας, νὰ μπορεῖ νὰ γίνῃ χαρὰ καὶ τραγούδι, τὸ τέλος μιᾶς ἄλλης χορείας ἀνθρώπων πού θὰ μοχθήσῃν γι' αὐτόν.

ἀγορᾶς. 3) Κάθε χώρα θὰ πρέπει νὰ ἐπιτρέπῃ στὰ προϊόντα ὁποιασδήποτε ξένης, νὰ συναγωνίζονται, μὲ τοὺς ἴδιους ὄρους μέσα στὶς ἀγορὰς τῆς καὶ νὰ ἀφίσει πρὸς τοῦτο τὴν ἀρχὴν τῶν εἰσαγωγῶν νὰ κανονιστεῖ ἀπὸ τὸν παγκόσμιον συναγωνισμό. 4) Κάθε χώρα θὰ πρέπει νὰ ἐξασφαλίσῃ σὲ ὅλους τοὺς ξένους ἀγοραστὰς ἴσες εὐκαιρίες γιὰ νὰ ἀποκτήσῃν τὰ προϊόντα τῆς, μὲ τοὺς ἴδιους ὄρους. 5) Κάθε χώρα θὰ πρέπει νὰ ἀπέχει ἀπὸ διμερῆ συμφωνία γιὰ τὴν ἀνταλλαγὴν τῶν ἀγαθῶν, πού θὰ λιγότευαν τὶς εὐκαιρίες τῶν ἄλλων νὰ συναγωνισθοῦν στὸ ἔμπόριον. Αὐτὴ εἶναι ἡ πολὺ ἀπλήρ., πιστεῦω ὅμως σωστὴ, ἔρμηνεία τῶν ἀντιλήψεων πού ἐνσωματώνονται στὰ πολυάριθμα ἄρθρα τοῦ Χάρτη. Δὲν θὰ ἐπιχειρήσῃ νὰ χαράξῃ τὶς πολὺπλοκὰς μεθόδους μὲ τὶς ὁποῖες γίνεται προσπάθεια νὰ ἐφαρμοστοῦν αὐτοὶ οἱ κανόνες, γιατί οἱ τελικὲς λεπτομέρειες εἶναι τεράστιες καὶ ὑπάρχουν ἀκόμα ἀμφισβητήσεις γιὰ τὸν τρόπον τῶν λεπτομερικῶν ἐφαρμογῶν τοῦ Χάρτη. Θὰ ὑπάρχει ὅμως πάντοτε ἡ δυνατότητα νὰ ρυθμισοῦμε τοὺς περισσοτέρους ἀπὸ τοὺς ὄρους μὲ περαιτέρω συζητήσεις μέσα σὲ ἕνα ἀμοιβαῖα δεχτὸ πρόγραμμα. Αὐτὸ ὅμως θὰ ἐπιτευχθῆ μόνον ἀνὺπάρχει καλὴ θέλησις καὶ μόνον ἂν ὁ δρόμος παραμείνῃ ἀνοιχτός γιὰ ἐκείνες τὶς ἐξαιρέσεις πού θὰ μποροῦσαν νὰ δικαιολογηθοῦν ἀπόλυτα. Ὑπάρχουν καὶ θὰ ὑπάρξουν, χώρες πού δὲν μποροῦν νὰ προσδεύσῃν ἰκανοποιητικὰ χωρὶς τὸ εὐεργήτωμα μερικῶν εὐνοϊκῶν ἐμπορικῶν σχέσεων. Μόλις πρὶν λίγο τὸ ἀναγνωρίσαμε αὐτὸ στὴ περίπτωση τῶν Φιλιππίνων. Αὐτοὶ οἱ κανόνες, ἂν πρόκεινται νὰ γίνῃν ἀνεκτοί, δὲν πρέπει νὰ ἀποκλείουν τελείως τὰ διμερῆ συμφωνία, πού ὑπόσχονται γερὴ ἀνάπτυξιν, χωρὶς ἐκδήλησιν καὶ περιττὴ βλάβη σὲ ἄλλους.

Οἱ εἰδικοί ὅροι τοῦ Χάρτη πού ἔχουν σχέση μὲ τὴν διεξαγωγὴν μιᾶς ὀλοκληρωτικῆς κρατικῆς ἐμπορικῆς πολιτικῆς μονοπωλείου, ὅπως αὐτὴ πού ἀσκεῖται ἀπὸ τῶν Ε.Σ.Σ.Δ., πιθανόν νὰ ἀποδειχθοῦν ἡ πῶς σοβαρὴ αἰτία φιλονικίας. Φαίνεται πῶς ἔχουν γιὰ προορισμὸν νὰ ἐξασφαλίσουν στοὺς ἄλλους ἐμπορευομένους, πῶς ἡ συμπεριφορὰ παρόμοιαν μονοπωλείων θὰ εἶναι συγγενὴς μὲ αὐτὴ τοῦ ἰδιωτικοῦ ἔμποριου καὶ νὰ ἐγκαθιδρῶσιν μιὰ ἰσότητα στὰ πλεονεκτήματα πού ὑφίστανται μεταξὺ τῶν δύο μορφῶν τῶν συστημάτων. Πιστεῦω πῶς οἱ συντάκτες τοῦ Χάρτη ἐπηρεάσθησαν πάρα πολὺ ἀπὸ τὴν ἰδέαν πῶς αὐτὸ μποροῦσε νὰ κατορθωθῆ μὲ τὸ νὰ κρατήσῃν ὀλόκληρον τὸ ἔμπόριον ἀνοιχτὸν στὸν χωρὶς περιθώρια ἀνταγωνισμό.

Θὰ προσπαθῶ νὰ γίνω σαφέστερος. Τὸ ἄρθρον 26 καθορίζει πῶς οἱ κρατικὲς ἐμπορικὲς ἐπιχειρήσεις θὰ πρέπει νὰ ἐμπορευοῦνται χωρὶς διακρίσεις· αὐτὸ σημαίνει πῶς στὶς ἀγορὰς καὶ πωλήσεις τους θὰ

πρέπει νὰ παρέχουν στὸ ἔμπόριον ὅλων τῶν ἄλλων χωρῶν τὰ πλεονεκτήματα τοῦ μᾶλλον εὐνοουμένου κράτους. Ἡ Ε.Σ.Σ.Δ. δήλωσε πῶς εἶναι ἔτοιμη νὰ δεσμευτῆ τελωνιακῶς μὲ γενικούς ὄρους. Μιὰ τέτια ὑπόσχεσις περιλαμβάνονταν στὴν ἔμπορικὴ συμφωνία πού πρὶν ἀπὸ τὸν πόλεμον, διαπραγματεύονταν μὲ τὶς Ἐνωμένες Πολιτεῖες. Βρίσκεται ἐπίσης, π. χ., στὴν ἔμπορικὴ συμφωνία πού τελευταῖα διαπραγματεύθηκε μὲ τὴν Γαλλίαν. Στὸ Χάρτη ὅμως ἡ ἰδέα αὐτὴ παίρνει μιὰ πῶς καθορισμένη καὶ περιορισμένη ἔρμηνεία ἀπὸ ὅτι ζητήθηκε ποτὲ ἀπὸ τὴν Ε.Σ.Σ.Δ. νὰ τηρηθῆ.

Οἱ λόγοι πού ζητεῖται μιὰ συμφωνία, σχετικὰ μὲ τοὺς κανόνες πού θὰ διεξάγεται ἀπὸ κρατικὲς ὀργανώσεις τὸ ἔμπόριον, εἶναι σοβαροί. Γιατί ἂν αὐτὴ ἡ μέθοδος τοῦ ἔμποριου χρησιμοποιοῦνται ἀνηλεῶς καὶ ἀπλειστα, μπορεῖ νὰ διαταράξῃ μεγάλως τὴν οἰκονομικὴν ζωὴν ἄλλων χωρῶν. Μπορεῖ, πῶς εὐκόλα ἀπὸ τὶς ἰδιωτικὲς ἐμπορικὲς συμφωνίας, νὰ κατευθυνθῆ στὸ νὰ ἐκποτίσει τὸ ὑφιστάμενον ἔμπόριον, νὰ κερδίσει τὸ μονοπώλειον τῶν πόρων καὶ νὰ ἀποσπάσει παράνομα πλεονεκτήματα κατὰ τὴν ἀνταλλαγὴν τῶν ἀγαθῶν. Μπορεῖ ἐπίσης, ὅπως ὁ γεωργικὸς χειρισμὸς τοῦ ζιτηματοῦ, τόσο πικρὰ μᾶς τὸ ἔδειξε πρὶν ἀπὸ τὸν πόλεμον, προμελετημένα νὰ κατευθύνεται πρὸς τὴν ἐκπλήρωσιν ἑνὸς σκοποῦ ἐπιθετικῆς πολιτικῆς. Αὐτοὶ εἶναι οἱ λόγοι γιὰ νὰ ζητοῦνται ἐγγυήσεις ἐναντίον τῶν καταχρήσεων τῶν κρατικῶν συστημάτων.

Δὲν ξέρω καὶ δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ τὸ μαντέψω τώρα τὴν στάσιν ἡ Ε.Σ.Σ.Δ. καὶ οἱ χώρες πού συνδέονται στενὰ μαζί τῆς, ἢ πού βρίσκονται ὑπὸ τὸν ἔλεγχόν τῆς, τελικὰ θὰ πάρουν σχετικὰ μὲ τὶς προτάσεις τοῦ Χάρτη. Πιθανόν εἶναι πῶς θὰ τροποποιηθῆ πολὺ πρὶν ληφθῆ μιὰ σχετικὴ ἀπόφασις. Ἀπὸ ὅλες τὶς χώρες, μόνον ἡ Ε.Σ.Σ.Δ. δὲν ἀπάντησε στὴν ἀμερικανικὴ πρόσκλησιν γιὰ τὴ μελέτη τῶν μέτρων πού θὰ καταστήσουν ἀποτελεσματικὸν τὸ ἄρθρον VII τοῦ Νόμου γιὰ τὴν Ἐκμίσθωσιν καὶ τὸ Δανεισμὸν. Ἀφοῦ ἔδειξε στὴν ἀρχὴν ἐπιθυμία νὰ γίνῃ μέλος τοῦ Διεθνούς Ἀποθεματικοῦ καὶ τῆς Διεθνούς Τραπεζῆς, παρέμεινε τελικὰ ἔξω ἀπ' αὐτοὺς τοὺς ὀργανισμούς. Τὸ γεγονὸς πῶς τὰ κείμενα αὐτῶν τῶν συμφωνιῶν περιείχαν ὄρους σχετικὰ μὲ τὴν ἔμπορικὴν πολιτικὴν, μπορεῖ νὰ ὑπῆρξε ἕνας ἀπὸ τοὺς λόγους. Ἐτοίμη σήμερον ἡ Ε.Σ.Σ.Δ. ἀπουσιάζει ἀπὸ τὶς συζητήσεις πού διεξάγονται σχετικὰ μὲ τὸ τὸ ζήτημα καὶ οἱ ἐξετάσεις πού ἔδωσε στὸ ἐγγὺς παρελθόν, δὲν ἐνισχύουν τὴν πεποίθησιν πῶς θὰ συμμετάσχει.

Ἡ πιθανότητα αὐτὴ δίνει κάτι περισσότερο ἀπὸ θεωρητικὴν σημασίαν στοὺς ὄρους τῶν προτάσεων τοῦ Χάρτη πού πραγματεύονται τὶς σχέσεις μεταξὺ με-

λων και μη μελών του Παγκόσμιου Οργανισμού του Εμπορίου. Το προτεινόμενο άρθρο 31 καθορίζει πώς κανένα μέλος δεν θα έπιζητήσει αποκλειστικά ή προνομιακά πλεονεκτικά για το εμπόριο του στο έδαφος οποιουδήποτε μη μέλους, που θα έχει για αποτέλεσμα, άμεσα ή έμμεσα, διακρίσεις εις βάρος του εμπορίου οποιουδήποτε άλλου μέλους. Σε συνάρτηση με άλλες διατάξεις του κειμένου, ο όρος αυτός έχει την έννοια πώς μέλη του Π.Ο.Ε. δεν μπορούν να συνάψουν με την Ε.Σ.Σ.Δ. συμφωνίες που προβλέπουν για ειδικές ανταλλαγές αγαθών, εκτός αν οι ανταλλαγές προσαρμόζονται σε ανάλογα μερίδια, παραχωρούμενα σε σχέση προς μία προηγούμενη αντιπροσωπευτική περίοδο. Ο όρος αυτός θα απαιτήσει την τροποποίηση των περισσότερων, αν όχι όλων, από τις συμφωνίες, στις οποίες η Ε.Σ.Σ.Δ. είναι τώρα συμβαλλόμενος. Και πιθανότατα αυτόν τον όρο του Χάρτη εφόσον στο νομικό ή Υπουργός των Οικονομικών της Τσεχοσλοβακίας, όταν παρατηρούσε πώς το κύριο εμπόδιο σε μία νέα εμπορική συνεννόηση με τις Ένωμένες Πολιτείες, ήταν η επιθυμία μας να περιληφθεί μία ρήτρα που να προβλέπει για τη συμμετοχή των συμβαλλομένων σε ένα παγκόσμιο εμπορικό σώμα. Το άρθρο 31 του Χάρτη προβλέπει ακόμη πώς κανένα μέλος του Π.Ο.Ε. δεν θα μπορεί να συμμετάσχει σε οποιαδήποτε συμφωνία με ένα μη μέλος, εάν σύμφωνα με τη δεύτερη αποκτά συμβατικά δικαιώματα σε οποιοδήποτε από τα προνόμια που παρέχει αυτός ο Χάρτης. Επίσης δε πώς τα μέλη δεν θα πρέπει, εκτός σε περίπτωση που ο Οργανισμός συναινεί, να επιβάλουν περιορισμούς στους δασμούς που έχουν επιβληθεί, σύμφωνα με τις διατάξεις του Χάρτη, στο εμπόριο των μη μελών.

Το σύνολο αυτών των διατάξεων θα πρέπει να αναθεωρηθεί, όσο είναι ακόμη καιρός. Είναι φανερό πώς επιδιώκουν απλώς και μόνο να παράσχουν μία βάση κοινής άμυνας έναντι οποιουδήποτε μέλους που θα απειλούσε την ενότητα του Οργανισμού ή θα πετύχαινε πλεονεκτικά από τα ποιά αδύνατα μέλη. Μπορεί όμως να έρμηνευτούν σαν απειλή. Μία σοβαρή προσπάθεια να εφαρμοστούν θα είχε για αποτέλεσμα ή την κατάπτωση του Παγκοσμίου Οργανισμού του Εμπορίου, ή ανοιχτό οικονομικό αγώνα, μεταξύ των μελών από το ένα μέρος και της Ε.Σ.Σ.Δ. και των συμμάχων της, από το άλλο. Και το ένα και το άλλο θα είναι ένα κακό τέλος ενός καλού έργου που επιδιώχθηκε θραυρά, για την αποκατάσταση και την τακτοποίηση των διεθνών εμπορικών σχέσεων.

II

Το συμπέρασμα αυτό δεν σημαίνει πώς θα έγκυρα λείψουμε την προσπάθεια να επιτύχουμε την υπόσχεση για μία λογική συμπεριφορά από την Ε.Σ.Σ.Δ., είτε συμμετάσχει, είτε όχι, στον Παγκόσμιο Οργανισμό του Εμπορίου. Οι συμφωνίες της όμως με τη Βουλγαρία, τη Ρουμανία και την Ουγγαρία, προκάλεσαν άνησυχία και έχθρότητα από μέρους της Αμερικανικής Κυβέρνησης. Αποπερατώθηκαν με μυστικότητα και αν δεν κάνω λάθος τα κείμενα τους δεν δημοσιεύτηκαν, ως τα σήμερα. Λέγεται δε πώς η Σοβιετική Κυβέρνηση αρνήθηκε να εφοδιάσει ακόμα και τις ξένες κυβερνήσεις, με αντίγραφα. Έτσι, οποιαδήποτε έκθεση σχετικά με το περιεχόμενό τους, είναι φυσικό να περιέχει λάθη στις λεπτομέρειες.

Οι συμφωνίες φαίνεται πώς υπάγονται σε δυο κατηγορίες. Η μία μπορεί να ονομαστεί: εμπορικές συμφωνίες, αυτές περιέχουν διευθετήσεις για την ανταλλαγή των προϊόντων, καθορίζουν την ποιότητα, τις τιμές, τους τρόπους πληρωμής κ.λ.π. Οι άλλες έγιναν γνωστές ως συμφωνίες οικονομικής συνεργασίας, αυτές προβλέπουν για την συμμετοχή της Σοβιετικής Κυβέρνησης κατά 50 ο/ο στους διάφορους κλάδους της οικονομικής ζωής των άλλων δορυφόρων του άξονα. Και οποιαδήποτε έκτιμηση της σημασίας των δυο αυτών κλάδων των συμφωνιών πρέπει να συμπεριλαμβάνει στον ύπολογισμό, τις αξιώσεις πάνω στη παραγωγή, που αποκτήθηκαν από την Ε.Σ.Σ.Δ., καθώς επίσης και πάνω στην αποκατάσταση και στις επανορθώσεις.

Ο μελετητής της Ιστορίας αυτών των συμφωνιών σχηματίζει την εντύπωση πώς η Ε.Σ.Σ.Δ. επεζήτησε πρώτα να πάρει για τον εαυτό της τέττα θέση, ώστε να διεκδικήσει τον έλεγχο ολόκληρου του εμπορίου και της παραγωγής αυτών των μικρότερων χωρών, που τις χαρακτηρίζει ή απελπιστική ανάγκη ή η άρπαχτική επιθυμία. Στο κάτω κάτω οι χώρες αυτές υπήρξαν νικημένοι έχθροι, που συμμετέσχαν σε μία απόπειρα για τη καταστροφή της Σοβιετικής Ένωσης και πολλοί από τους άλλους διευθυντές της βιομηχανικής τους ζωής, είχαν στενούς δεσμούς με το Βερολίνο. Και όταν η όλική αξίωση προσδιορίστηκε, η Ε.Σ.Σ.Δ. προχώρησε φαινετα στον προσδιορισμό των απαιτήσεων της, ανάλογα με τις πραγματικές δυνατότητες των χωρών αυτών και με τις διαμαρτυρίες που συναντούσε.

Η μελέτη των εμπορικών και οικονομικών συμφωνιών της Ε.Σ.Σ.Δ., με τη Βουλγαρία, τη Ρουμανία και την Ουγγαρία και τα μέχρι σήμερα δεδομένα της εφαρμογής τους, μας δείχνουν πώς όμο-

λογημένοι και άνομολόγητοι σκοποί τους είναι η μονοπώληση και η αποκλειστικότητα του εισαγωγικού και εξαγωγικού τους εμπορίου από την Σοβιετική Ένωση, και η συμμετοχή των αντίστοιχων της οργανισμών σε κάθε οικονομική έκδηλωση των χωρών αυτών. Πώς οι διατάξεις των συμφωνιών αυτών δεν ανταποκρίνονται όμως προς την πραγματική δυναμικότητα και των δύο συμβαλλομένων μερών αποδεικνύεται και από το ότι τον πρώτο χρόνο της εφαρμογής π.χ. της Ρουμανοσοβιετικής συμφωνίας, οι ρουμανικές εξαγωγές προς την Ρωσία δεν έφτασαν παρά μόνον τα 33 ο/ο του αναγραφόμενου εις την συμφωνίαν όλικού ποσού και, αντίθετα προς τη συμφωνία ακόμη λιγότερες υπήρξαν οι ρωσικές εξαγωγές προς αυτή. Το ίδιο φαινόμενο παρατηρήθηκε και στην εφαρμογή των συμφωνιών με τους άλλους δύο πρώην δορυφόρους του άξονα. Η οικονομική συνεργασία αφετέρου, επιτυχάνεται με τη δημιουργία κοινών εταιρειών, με συμμετοχή κατά 50 ο/ο των σοβιετικών αντίστοιχων κρατικών οργανισμών και έχουν για σκοπό, την ανάπτυξη των πόρων κάθε χώρας, καταλαμβάνοντας, με την εμφάνισή τους, μία θέση προνομιακή, ή σχεδόν μονοπωλιακή, στο πεδίο της δράσης τους.

Είναι παρακινδυνευμένο να βγάλουμε τελικά συμπεράσματα σχετικά με τα οικονομικά αποτελέσματα των συμφωνιών αυτών, γιατί τα μέχρι σήμερα δεδομένα φαίνεται πώς υπήρξαν έντελως διάφορα από εκείνα που υπολογίστηκαν. Είναι όμως εύκολο να εκτιμήσουμε γιατί η Αμερικανική και διάφορες άλλες κυβερνήσεις, υποπτεύθηκαν πώς οι συμφωνίες αυτές θα έχουν για αποτέλεσμα να φέρουν την οικονομική ζωή των μικρών χωρών, για τις οποίες πρόκειται, κάτω από την ρωσική κυριαρχία. Υπολογίστηκε πώς η αξία των εισαγωγών προς τη Σοβιετική Ένωση, όπως προσδιορίστηκε στις εμπορικές συμφωνίες με τη Ρουμανία, την Ουγγαρία, τη Βουλγαρία και τη Φιλανδία, φθάνει τα 60 εκ. δολ. περίπου και οι παραδόσεις των χωρών αυτών για επανορθώσεις, υπολογίστηκαν σε 130 εκ. δολ. περίπου. Σε συνδυασμό μάλιστα με τις συμφωνίες για τον κοινό έλεγχο των βασικών κλάδων της οικονομικής δραστηριότητας, στην περίπτωση ιδιαίτερα της Ρουμανίας και της Ουγγαρίας, έκαμαν τις μικρότερες χώρες νικημένες να επαναλάβουν τις εξωτερικές εμπορικές σχέσεις τους, σε μία Ικανοποιητική κλίμακα, ή τουλάχιστον τις υποχώρωσαν να εξαφανιστούν για τη περίπτωση από τη ρωσική άνοχη. Έτσι, ως τα σήμερα, η αντίθεσή μας για αυτές τις μεθόδους, δικαιώθηκε. Η αντίθεση αυτή κατευθύνθηκε πιο άμεσα προς τις συμφωνίες τις οικονομι-

κής συνεργασίας, παρά προς τις εμπορικές συμφωνίες. Και η κριτική μας αυτή δεν αφορά μόνον αυτές τις περιπτώσεις, αποτελεί μέρος της γενικότερης θέσης μας που απεχθάνεται κάθε διμερή συμφωνία τέτοιου είδους.

Παραμένει όμως για λύση ένα πρόβλημα πολιτικής. Ός που πρέπει να φτάσουν οι παρατηρήσεις μας; Θα δοκιμάσουμε να Ικανοποιήσουμε απλώς και μόνο μερικούς καθορισμένους σκοπούς, με πρόχειρους συμβιβασμούς, αρκετούς για να μας εξασφαλίσουν πώς αυτές οι διευθετήσεις δεν μας στερούν από τις κυριότερες φυσικές μας ευκαιρίες, να εμπορευόμαστε μεταξύ τις χώρες και να μην αποκλείονται οι Αμερικανικές επιχειρήσεις από πεδία, όπως η πετρελαιοπαραγωγή και η αεροπορία, στα οποία η θέση τους τους επιτρέπει το συναγωνισμό; Η μήπως θα πρέπει να προχωρήσουμε πιο πέρα; Μήπως θα πρέπει να επιτιμούμε πώς αυτές οι χώρες, καθώς και η Ε.Σ.Σ.Δ. θα πρέπει να απόσχουν από κάθε συμφωνία που θα μπορούσε να πνίξει τα προηγούμενα εμπορικά ρεύματα και θα μπορούσε να ενεργήσει στην ολοκληρωτική λειτουργία του παγκόσμιου συναγωνισμού; Πρέπει να καταπολεμήσουμε κάθε συμφωνία που θα έχει για αποτέλεσμα την παραχώρηση στη Σοβιετική Ένωση μίας μεγαλύτερης ή προνομιούχας θέσης στο εμπόριο και στην οικονομική ζωή των χωρών αυτών, από ότι θα πετύχαινε αν όλες οι δυνατότητες αφίνονταν ελεύθερες στο συναγωνισμό; Φαίνεται πώς η Αμερικανική Κυβέρνηση τείνει τώρα να ακολουθήσει τον τελευταίο δρόμο, αν έρμηνεύω σωστά την έννοια μερικών από τις απόψεις που προηγήθηκαν. Και ως το ξεκαθαρίσω ακόμα μία φορά, τη στάση της αυτήν την πήρε, όχι μόνο όσον αφορά αυτή τη σειρά των συμφωνιών, αλλά και κάθε φορά που δυο χώρες συμφωνούν για την ανταλλαγή των προϊόντων τους με μέσα που δεν είναι χαραγμένα σύμφωνα με τον αναγνωρισμένο συναγωνισμό, ή δεν υποχρεώνονται να τον τηρήσουν στο μέλλον.

Οι προσπάθειες της Αμερικανικής Κυβέρνησης για να σταματήσει τις μονομερείς αυτές συμφωνίες της Σοβιετικής Ένωσης με τους νικημένους δορυφόρους του Άξονα και να πετύχει την αναθεώρησή τους, στάθηκαν μάταιες. Το αίτημά της όπως οι συμφωνίες αυτές αναβληθούν ως την ημέρα που θα υπογράφονταν οι συνθήκες ειρήνης, δεν έγινε δεχτό, και δεν έλαβε καμιά απάντηση στο επιχείρημα, πώς η μόνη Ικανοποιητική και έντιμη λύση για το πρόβλημα της οικονομικής ανοικοδόμησής τους τις χώρες, ήταν μία άνοιχτη τριμερής συμφωνία. που θα αποτελούσε το σκελετό για την απο-

κατάσταση τῶν οικονομῶν τους, μέσο στή γενική οικονομία τῆς Εὐρώπης. Τίς ἴδιες ἀπόψεις πρόβαλε κατὰ τὴ διάρκειά τῶν συζητήσεων γιὰ ἕνα πιθανὸ δάνειο ἀπὸ τίς Ἐνωμένες Πολιτεῖες στή Σοβιετική Ἐνωση, προτείνοντας κοινές συνεννοήσεις γιὰ τὴν ἀποκατάσταση μιᾶς ἐναρμονισμένης πολιτικῆς γιὰ νὰ ἐνισχυθοῦν οἱ ἄλλοτε δορυφόροι τοῦ Ἄξονα σὺν τῶν νὰ βροῦν τὴ λύση τῶν οικονομικῶν δυσκολιῶν τους. Ὅλες αὐτὲς οἱ ἀμερικανικὲς προτάσεις δὲν ἔγιναν δεχτέες καὶ τίς εἰσηγήσεις γιὰ συζήτηση ἀπὸ κοινοῦ τίς δέχτηκαν μὲ ὑπεφυγές. Ἡ Σοβιετικὴ Κυβέρνηση ἀρνήθηκε νὰ προσχωρήσει στήν ἀμερικανικὴ ἀντίληψη τῆς ἰσότητας στίς ἐμπορικὲς τῆς συμφωνίες· καὶ ἰσχυρίστηκε πὼς οἱ συμφωνίες οικονομικῆς συνεργασίας μὲ τὰ κράτη αὐτὰ δὲν περιείχαν διατάξεις εὐνοϊκῆς γι' αὐτή. Ἀνάφερε ἀκόμη γιὰ ἀπάντησιν τὴν προνομιαικὴ θέση πού κατέχει σὲ μερικὲς ἀπὸ τίς χώρες τοῦ δυτικοῦ ἡμισφαιρίου ἡ ἀμερικανικὴ ἰδιωτικὴ πρωτοβουλία καὶ σημείωσε τὸ γεγονός πὼς ἡ ἀμερικανικὴ ἰδιωτικὴ πρωτοβουλία σὺν τὸ ἐξωτερικὸ ἀπόκτησε μερικὲς φορὲς ἀποκλειστικότητα στίς εὐκαιρίες πού τῆς δόθηκαν.

Τὸ ἴδιο θέμα ἔγινε ἀντικείμενο σκληρῶν συζητήσεων στή Διάσκεψη τοῦ Παρισιοῦ καὶ στίς συζητήσεις τοῦ Συμβουλίου τῶν Ὑπουργῶν τῶν Ἐξωτερικῶν, γιὰ τὴ σύνταξη τῶν συνθηκῶν εἰρήνης, μὲ τὴ Ρουμανία, τὴν Οὐγγαρία, τὴ Βουλγαρία καὶ τὴν Ἰταλία καὶ οἱ ἀμερικανικὲς ἀπόψεις εἶχαν τὴν ἴδια κί· ἐδῶ τὴν.

Πὼς ἡ Ε.Σ.Σ.Δ. εἶναι ἀποφασισμένη νὰ ἐξασφαλίσει μιὰ τεράστια ἐπεκτατικὴ, ἂν ὄχι κυριαρχικὴ, θέση στίς οικονομίες αὐτῶν τῶν χωρῶν, εἶναι φανερό. Πὼς σκοπεῖ νὰ ἐπιτηρεῖ τὴν πολιτικὴ καὶ κοινωνικὴ τοῦς ἀνάπτυξη, φαίνεται λιγότερο καθαρά. Ἐκεῖνο πού ζητοῦν οἱ Ἐνωμένες Πολιτεῖες δὲν εἶναι κάποιο ἐπιπλέον κέρδος μερικῶν ἑκατομμυρίων δολλαρίων. Ζητοῦν νὰ βεβαιωθοῦν πὼς δόθηκαν στίς μικρὲς αὐτῆς χώρες γνήσιες δυνατότητες γιὰ νὰ ἀκολουθήσουν τὴν ἀνεξάρτητη κρίση τους στίς οικονομικὲς καὶ πολιτικὲς σχέσεις, σὲ ὄλοκληρο τὸν Κόσμο, ἐναντίον μιᾶς πιθανῆς ἐπίθεσης, πού θὰ προέλθει ἀπὸ μιὰ ομάδα χωρῶν, κάτω ἀπὸ τὴν ἡγεσία τῆς Σοβιετικῆς Ἐνωσης.

Ἄν πρόκειται νὰ φτάσουμε σὲ κάποια συμφωνία, φαίνεται πὼς αὐτὴ θὰ πραγματοποιηθεῖ μὲ τὴν ἐγκατάλειψη τῶν ἀρχῶν πού ἔχουμε προβάλλει. Μποροῦμε νὰ παραδεχτοῦμε συμφωνίες μεταξύ τῆς Ε.Σ.Σ.Δ., καὶ τῶν χωρῶν αὐτῶν πού θὰ τοὺς ἐπιτρέψουν νὰ ἀναπτύξουν ἐμπορικὲς καὶ οικονομικὲς σχέσεις πού δὲν περιορίζονται ἀπὸ θεωρητικὸς ὑπολογισμούς, σχετικὸς μὲ τίς προσφερόμενες εὐκαιριεὶς ἀναγωγισμοῦ. Αὐτοὶ ὅμως πρέπει νὰ εἶναι καλὰ

καθορισμένοι καὶ τόσο περιορισμένοι ὥστε νὰ κἀνουν ἱκανὲς τίς μικρότερες χώρες νὰ ἐκμεταλευτοῦν τίς εὐκαιρίες πού τοὺς δίνονται νὰ ἐμπορευτοῦν μὲ τὸν ἔξω κόσμο. Γιατί δὲν μποροῦμε ἐλεύθερα νὰ συγκατατεθοῦμε στὸν αὐθαίρετο ἀποκλεισμό ἀπὸ τὴν οικονομικὴ τους ζωὴ, ἢ σὺν τῶν ἐξαρτιέται ἡ συμμετοχὴ μας σαυτῆ, ἀπὸ τὴ θέληση τῆς Ε.Σ.Σ.Δ.

Τὸ δῆλημα πού ἀντιμετωπίζουμε, σχετικὰ μὲ τὸ ζήτημα τοῦ πόσο αὐστηρὰ θὰ ἐπιμείνουμε πᾶνω στήν ἐφαρμογὴ μιᾶς θεωρητικῆς ἀρχῆς ἰσότητας στίς προσφερόμενες εὐκαιρίες, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ὑφίσταται περιορισμοὺς στή γεωγραφικὴ περιοχὴ πού εἶναι τὸ σημερινὸ πεδίο τῆς διαμάχης. Εἶναι σχεδὸν βέβαιο πὼς θὰ σηκωθεῖ καὶ μὲ μεγάλη ἔνταση σὲ συνδυασμὸ μὲ τὴ γερμανικὴ συνθήκη τῆς εἰρήνης. Ἐδῶ καὶ τὰ δικαιώματα, ἀλλὰ καὶ τὰ συμφέροντα τῶν Ἐνωμένων Πολιτειῶν θὰ δικαιολογήσουν τὴν ἐπιμονὴ γιὰ νὰ περιληφθοῦν ὅροι πού δὲν θὰ βάζουν καμιά χώρα σὲ προνομιούχα θέση, σὲ σύγκριση μὲ ἄλλες. Ἄν πρόκειται ξένες κυβερνήσεις νὰ συνδεθοῦν μὲ μιὰ κεντρικὴ Γερμανικὴ Κυβέρνηση στή διοίκηση ὁποιοῦδήποτε κλάδου ἢ ἐπιχείρησης αὐτῆς τῆς χώρας, ἡ συμμετοχὴ θὰ πρέπει νὰ εἶναι κοινὴ καὶ ἴση καὶ σύμφωνη μὲ τίς παραδεγμένους ἀρχές. Ἄν ὅμως ἡ Ἀμερικανικὴ Κυβέρνηση προτίθεται νὰ πετύχει καὶ νὰ κρατήσῃ μιὰ ἀνάλογη-θέση στήν οικονομία τῆς Γερμανίας, πρέπει νὰ προπαρασκευαστεῖ ὥστε νὰ ἔχει πῶς θετικὰ μέσα γιὰ τὴν πολιτικὴ τῆς ἀπὸ ἀρχῆς. Θὰ πρέπει νὰ ἔχει τὴ θέληση νὰ ἀναλάβῃ ἐμπορικὰ ἔγχειρήματα καὶ νὰ τὰ φέρῃ σὲ πέρας.

Καὶ τί πρόκειται νὰ γίνει ἂν τὸ ἴδιο ζήτημα ἐμφανιστεῖ ἀκόμη πῶς πέρα; Τί θὰ γίνει ἂν ἡ Σοβιετικὴ Κυβέρνηση διαπραγματευτεῖ συμφωνίες οικονομικῆς συνεργασίας μὲ τίς χώρες τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης, ἢ τοῦ ἡμισφαιρίου μας, τοῦ εἶδους πού ἔχει μὲ τὴ Ρουμανία καὶ τὴν Οὐγγαρία; Ἡ κύρια πηγὴ τοῦ ἐμπορίου καὶ τῶν οικονομικῶν πλεονεκτημάτων, γιὰ τίς περισσότερο ξένες χώρες, βρίσκεται φανερά, ἔξω ἀπὸ τὴν Ε.Σ.Σ.Δ. Οἱ χώρες αὐτὲς θὰ διστάσουν νὰ ρισκοκινδυνεύουν τὰ πλεονεκτήματά τους αὐτὰ—ὅπως θὰ ἦταν ἀναγκασμένες νὰ τὸ κάμουν—γιὰ νὰ προέλθουν σὲ ὅποιαδήποτε ἐπιλήψιμη συμφωνία μὲ τὴν Ε.Σ.Σ.Δ. Ἡ συμφωνία μὲ τὴν Σουηδία ὑπῆρξε ἕνα ἀνησυχαστικὸ ἐπίσποδιο. Ἦταν ἕνας συνδυασμὸς, δανείου καὶ μιᾶς συμφωνίας γιὰ τὴν παράδοση ἀγαθῶν καὶ ὄχι μιᾶς συμφωνίας οικονομικῆς συνεργασίας. Ἡ ἀμερικανικὴ ἄρνηση νὰ εὐνοήσει αὐτὸν τὸν τύπο τῶν συμφωνιῶν, δὲν φαίνεται νὰ προλαμβάνει τὴ διαπραγματεύσῃ τους. Καὶ οἱ Ἀμερικανι-

ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΠΟΛΙΤΗ

Η ΑΝΑΓΚΗ ΜΙΑΣ ΝΕΑΣ ΙΣΟΡΡΟΠΙΑΣ

Τὴν 1 Μαρτίου, στήν αἴθουσα τῶν τελετῶν τοῦ Πανεπιστημίου, ἔγινε τὸ ἐπισημικὸ μνημόσυνο τοῦ Νικολάου Πολίτη. Ἡ ἐκδήλωση αὐτὴ πού ὑπῆρξε ἕνας δίκαιος φόρος εὐλαβίας καὶ τιμῆς, πού τοῦ τὸν ὤφειλαν ὅλοι οἱ Ἕλληνες.

Ὁ Νικ. Πολίτης πέθανε σὸ τέλος τοῦ 1942 στή Γαλλία, πού ὑπῆρξε ἡ δεύτερὴ του πατρίδα, ἀφίνοντας χειρόγραφο ἕνα ἔργο πού εἶχε συγγράψῃ τοὺς πρώτους μῆνες τοῦ 1941, σὲ μιὰ ἀπὸ τίς πιὸ σκοτεινὲς ἐποχὲς τῆς Εὐρώπης. Στὸ ἔργο αὐτό, πού μὲ τὸν τίτλο «Ἡ Διεθνὴς Ἠθικὴ» κυκλοφόρησε στὴ Γενεύη τὸ 1943, (ἕνα ἀπὸ τὰ κεφάλαιά του εἶναι καὶ τὸ δημοσιεύμενο) διαπιστώνουμε, ἀκόμα μιὰ φορά, πὼς ὁ Νικ. Πολίτης δὲν ἦταν ὁ διπλωμάτης πού τὸν εἶχαν ἀποζηρᾶνε τόσα χρόνια διπλωματικῶν συγκρούσεων καὶ ἀπογοητεύσεων, ἀλλὰ πὼς καὶ στὰ σκοτεινὰ ἀκόμα χρόνια γιὰ τὴν Εὐρώπη καὶ τὴν ἀνθρωπότητα πού ἔγραφε τὸ βιβλίο του, δὲν εἶχε χάσει τὴν πίστη του καὶ τὴν πεποίθησή του στὸν ἄνθρωπο καὶ στήν ἀποστολὴ τοῦ ἀτόμου καὶ θερμαινόνταν ἀπὸ τὴ φλόγα πὼς τελικά, ἀπὸ τὴν ἀνάγκη τῶν πραγμάτων, πρέπει νὰ ἐπικρατήσῃ καὶ στίς διεθνεῖς σχέσεις ἡ ἠθικὴ, γιὰ νὰ μπορέσει νὰ ὑπάρξῃ μιὰ παγκόσμια ἰσορροπία.

Οἱ σκέψεις αὐτῆς τοῦ Πολίτη, ἀριστοτεχνικὰ καὶ μὲ καθαρὸτητα διατυπωμένες, ἀντιπροσωπεύουν ὅ,τι οἱ λαοὶ τῆς Εὐρώπης πίστεψαν πὼς θὰ ἀκολουθοῦσε τὴν τραγικὴ θύελλα τῆς παγκόσμιας σύγκρουσης. Ἐκεῖνο ὅμως πού μέχρι σήμερα μὲ τὴ στάση τους, ἐμποδίζουν τὴν πραγματοποίησιν τοῦ ἰδεώδους αὐτοῦ τῶν λαῶν, ἄς θυμοῦνται ἐκεῖνο πού ὁ Πολίτης εἶπε σὲ μιὰ ἀπὸ τίς πιὸ ἐπιβλητικὲς ἀγορεύσεις πού ἀκούστηκαν σὲ διεθνὲς συνέδριο. «Δὲν ὑπάρχει τίποτα τὸ πιὸ ἀπογοητευτικὸ γιὰ τοὺς ἀνθρώπους καὶ ἰδιαίτερα γιὰ τοὺς λαοὺς, ἀπὸ τὸ νὰ τοὺς προσφερθοῦν μεγάλες ἐλπίδες πού ὑπάρχει κίνδυνος νὰ τίς ἀκολουθήσουν βαθεῖες καὶ ἐπικίνδυνες διαψεύσεις».

Ἀπὸ τότε πού ἡ Εὐρώπη ἐκτροχιασμένη, ἔχασε συγχρόνως τὴν οικονομικὴ καὶ ἠθικὴ τῆς ἰσορροπία, πᾶνω στίς ὁποῖες στηρίζονταν ἄλλοτε ἡ ἡσυχία καὶ ἡ εὐδαιμονία τῆς, βρίσκεται σὲ ἀναζήτησιν μιᾶς νέας ἰσορροπίας. Προχώρησε διστάζοντας, προσέκρουσε σὲ ἀπειρα ἐμπόδια, πέρασε πολυ-

ριθμὲς κρίσεις, συγχρόνως ὕλικες καὶ ἠθικές, γιὰ νὰ πέσει τελικὰ στήν ἀβυσσο ὅπου κινδυνεύει νὰ χαθεῖ.

Καὶ ὅμως θὰ μπορούσε, ἂν διευθύνονταν καλύτερα, ἂν ἡ πνευματικὴ ἡγεσία τῆς δὲν εἶχε ἐγκαταλείψει τὴν ἀποστολὴ τῆς, νὰ φτάσει ἀργά, εἰρηνικά, σὲ μιὰ νέα ἰσο-

κὲς ἀτόπειρες νὰ τίς περιορίσουν μὲ αὐστηρὲς ἀρχές, φαίνεται πὼς ξεφεύγονται. Ἐκεῖνο, νομίζω, πού ἐλπίζουμε καὶ πούμποροῦμε μὲ ἐπιτυχία νὰ κάνομε, εἶναι νὰ ἐπιμείνουμε ὥστε νὰ παραμείνουν μέσα στὴ σφαῖρα τῆς εὐκόλης δικαίωσης πᾶνω σὲ οικονομικὲς βάσεις· καὶ ἂν δὲν παραμείνουν, νὰ ἀρνηθοῦμε τὰ πλεονεκτήματα πού ἔχουμε τὴ δυνατότητα νὰ χορηγήσομε.

Ἡ προστασία πού θὰ παρέχει τίς πιὸ πολλές ἐλπίδες ἐναντίον μιᾶς σκληρῆς σειρᾶς ἐπιχειρημάτων, θὰ εἶναι ἡ συμμετοχὴ ὅλων τῶν ἐθνῶν στὸν Παγκόσμιο Ὄργανισμὸ τοῦ Ἐμπορίου. Μέσα στὰ πλαίσια τῶν ἀμοιβαίων ὑποχρεώσεων, τὰ δικαιώματα θὰ συζητοῦνται καὶ θὰ καθορίζονται, οἱ ἀνταγωνισμοὶ θὰ τακτοποιοῦνται, οἱ συμβιβασμοὶ θὰ κατανοοῦνται καὶ τελικὰ τὰ

ὠφελήματα θὰ ἀνταλλάσσονται. Ἄν αὐτὸ δὲν μπορέσει νὰ πραγματοποιηθεῖ, θὰ πρέπει νὰ ἐπιζητηθεῖ μιὰ ἀπευθεῖας συνεννόηση μὲ τὴν Ε.Σ.Σ.Δ. Καὶ ἂν ἀποτύχουν καὶ τὰ δύο, εἶναι πιθανὸν νὰ ἀποδειχθεῖ πῶς τὸ πρόβλημα εἶναι ἕνα ἀπὸ τὰ πιὸ ἀνησυχαστικά, στὴ σφαῖρα τῆς πολιτικῆς τῶν Μεγάλων Δυνάμεων. Στὸς ἀνάδοχους τῆς προσπάθειας γιὰ τὴν παραδοχὴ τοῦ Χάρτη, θὰ πρέπει νὰ δοθεῖ τὸ ἀνώτατο ὄριο ὑποστήριξης καὶ νὰ «βηθηθοῦν» μὲ τὴ κριτικὴ.

III

Οἱ ποικίλες γραμμὲς συμβιβασμοῦ πού εἰσηγήθηκα μπορεῖ γὰ ἐμπαιχτοῦν, γιατί παρουσιάστηκαν χωρὶς ψεγάεια. Γιατί

ροπία, στηριγμένη πάνω σε βάσεις προσαρμοσμένες στις ανάγκες της διεθνούς ζωής.

Αυτή η αποκατάσταση θα επιβληθεί με το τέλος του τωρινού πολέμου. Μόνο μαντό τον όρο ή μελλοντική ειρήνη θα μπορέσει να έχει την επιθυμητή σταθερότητα.

Θα είναι ένα τεράστιο έργο που θα ξεπεράσει κατά πολύ σέσημασία, καθώς και στη δυσκολία της αντιμετώπισής του, το έργο που πραγματοποιήθηκε άλλοτε, στη Βεσφαλία, στα 1684 και στη Βιέννη, στα 1815.

Στα 1918, μπροστά στην έκταση των καταστροφών που προξενήθηκαν από τις έχθροπραξίες που κράτησαν περισσότερο από τέσσερα χρόνια, θέλησαν να βρουν το μέσο για να προλάβουν ένα νέο πόλεμο. Αυτό, υπήρξε η μοναδική σχεδόν μέριμνα των ηγετών. Οι κατηγορίες των οικονομικών και κοινωνικών προβλημάτων μόλις έγιναν αντιληπτές. Πάντως δε κατά την διαρκή διαρκή της ειρήνης παραμελήθηκαν άρκετά.

Σήμερα όμως δεν θα μπορούσε πλέον να γελαστεί κανείς. Ο κόσμος δεν υπόφερε μάταια. Το παρελθόν πρέπει να φωτίσει το μέλλον. Δεν θα πρόκειται μόνον να αποκατασταθεί η ειρήνη, ζητώντας έγνησεις για τη σταθερότητά της. Θα πρέπει να βάλουμε μια τάξη στο χάος των διεθνών σχέσεων, για να γιατί έχουμε τα κακά που βαρύνουν την ανθρωπότητα θα πρέπει να φτάσουμε ως τις πιο βαθειές ρίζες τους και να προσπαθήσουμε να τις ξεριζώσουμε με μια λέξη, θα πρέπει να ανοικοδομήσουμε από τα θεμέλια την Ευρώπη, για να μπορέσουν οι κάτοικοί της να ζήσουν μια πιο υποφερτή ζωή, από αυτή που γνώρισαν τα τελευταία αυτά χρόνια.

Δεν θα φτάσει όμως να επιδιώξουμε αυτή την ανοικοδόμηση από πολιτική, οικονομική και κοινωνική άποψη, γιατί δεν θα είχε ελπίδες να διαδοθεί, ούτε ακόμη

μπορεί να υποστηριχτεί, πώς οι θέσεις που κρατούν τα έθνη σ' αυτό το πεδίο, αντιπροσωπεύουν μόνο στρατηγικές βαθμίδες, σε ένα μακρύ άγωνα, που αφορά τα πολιτικά και κοινωνικά πεπρωμένα της Κεντρικής Ευρώπης και πιθανόν ολόκληρου του κόσμου. Θα ήταν όμως τώρα απελπισμένη ήττοπάθεια να αλλάξουμε στάση μαυτή την εικασία, και να εγκαταλείψουμε την έσχατη προσπάθεια να ξεύρουμε αν είναι δυνατή στο έμπορικό επίπεδο ή συνδιαλλαγή—όπως στα άλλα. Αν το κατορθώσουμε και άλλες φάσεις της πάλης για τη δυναμική πολιτική είναι πιθανόν να μαλακώσουν κάπως, οι υποψίες να λιγοστεύουν και οι αϊχμηστών συγκρούσεων να γίνουν λιγότερες.

και να διαρκέσει, αν δεν στηρίζονταν, επίσης, πάνω σε ήθικες βάσεις.

Όπως σωστά το παρατήρησε ο κ. J. Maritain, στο βιβλίο του «Η Πολιτική Δικαιοσύνη», θα απαιτηθούν γενικές «ανάτηξεις». Ολόκληρη η ύπoσταση του δυτικού πολιτισμού θα πρέπει να βρει και πάλι τις άρχές της και να μεταρρυθμίσει τις βάσεις της. Θα υπάρξει μια ανανέωση στη ζωή, που θα πρέπει να είναι μια αποκάλυψη της συνοχής σε βάθος, ένα ξανάνωμα στις πηγές της ζωής. Οι άνθρωποι βρίσκονται ξαφνικά ανακατεμένοι μέσα σε «ανάτηξεις» που ενδιαφέρουν όλες τις τάξεις. Τίποτα όμως δεν θα κατορθωθεί όσο δεν επιχειρηθεί μια προσπάθεια ήθικης και κοινωνικής ανανέωσης.

Στην αξία των κειμένων, στην ενίσχυση που δίνει ήθικη δύναμη, στο στήριγμα των οικονομικών συμφερόντων, θα πρέπει να προστεθεί κάτι άλλο, πιο άνωτερο, ικανό να διατηρήσει και ακατάπαυστα να ανανεώσει το ζωικό σφρίγος.

Η τύχη της μελλοντικής ειρήνης και της οργάνωσης που πιθανόν να την στέψει, θα εξαρτηθεί λιγότερο από την αξία των θεσμών, όσο από τους ανθρώπους που θα κληθούν να τους διευθύνουν και από την κοινωνική και ήθικη υγεία του περιβάλλοντος, του οποίου οι άνθρωποι αυτοί θα είναι εκπρόσωποι.

Σε όλες σχεδόν τις ευρωπαϊκές χώρες θα καταστούν αναγκαίες ορισμένες μεταρρυθμίσεις, ώστε η έξωτερική ειρήνη να συμπληρωθεί και να παγιωθεί από την έσωτερική. Θα είναι μεταρρυθμίσεις των θεσμών και των πνευμάτων συγχρόνως, για να προσαρμοστούν καλύτερα οι μόν και τα δε στις ανάγκες που θα επιβάλει η νέα κατάσταση των πραγμάτων.

Θα πρέπει να αξιοποιήσουμε την πολιτική ζωή, να αποξυράνουμε τα λυμνάζοντα τέλματα, να καταργήσουμε όλα τα ανθυγιεινά

Πιστεύω πως είναι επιθυμία και των δυο λαών οι έμπορικές τους συναλλαγές να ξεμαλυνθούν, χωρίς προστριβές που πλησιάζουν την πολεμική σύγκρουση. Πιστεύω πως είναι στο χέρι των ηγετών τους να βρουν τους όρους για την έξον μάλυνση, Για το αυτό αν—και αυτό είναι το αποφασιστικό έ α ν—η Ε.Σ.Σ.Δ. κατορθώσει να κάνει πιστευτό πως η έμπορική της πολιτική δεν στρέφεται στο να εξασφαλίσει την πολιτική κυριαρχία ή την κοινωνική επανάσταση, δεν πρόκειται να ματαιώσουμε από μέρους μας τους συμβιβασμούς, με άκαμπτες οικονομικές θεωρίες.

θέσμοι. Μαντές τις ενέργειες, οι ικανότητες που σήμερα κρύβονται από το φόβο της μόλυνσης ή από την επίδραση μιας δικαιολογημένης ή όχι ατολμίας, θα μπορέσουν να προσφέρουν τη συνεργασία τους για το κοινό καλό.

Θα χρειαστεί επίσης, πριν απ' όλα, να αλλάξουμε τα πνεύματα, να οργανώσουμε για αυτά, όπως το έκαμε κιόλας η ιατρική για το ανθρώπινο σώμα, ένα σύστημα υγιεινής για να εκκαθαρίσουμε βαθμιαία τα μύσματα που τα δηλητηριάζουν: τις όρεξεις, τον εγωισμό, το δόλο, την άπιστία, την προσποίηση και να τους βάλουμε στο μυαλό, το σεβασμό του κοινού συμφέροντος, τη λατρεία για τη δράση, τη χαρά της αλληλοβοήθειας, το αίσθημα του όραση σε ολόκληρη την φυσική και ήθικη του πληρότητα.

Πιο πολύ από ποτέ, είναι αλήθεια αν πούμε μαζί με τον Πλάτωνα, πως σε κάθε ανθρώπινη κοινωνία, η τάξη, η ειρήνη, η αρμονία, εξαρτώνται σε τελευταία ανάλυση, από την ήθικη και πνευματική άγωγή των ανθρώπων που την αποτελούν. Η ολόκληρη θα είναι αρμονική αν καθένα από τα μέλη της υπακούει στις απαιτήσεις της λογικής που αποτελεί το θεϊκό μέρος του είναι της.

Η πνευματική υγιεινή που θα πρέπει να εφαρμόσουμε στο μέλλον θα κυριαρχείται από μια νέα ιδέα και θα είναι το αποτέλεσμα της σημερινής καταιγίδας. Θα είναι μια πολύ δημοκρατική αντίληψη της ειρήνης, από εκείνη που επικράτησε τα 1919, στις περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες. Την εποχή εκείνη πίστεψαν πως ειρήνη σημαίνει ανάπαυση, σχολή, αμεριμνησία, εύκολη ζωή.

Αντιλαμβάνονται σήμερα πως η πραγματική ειρήνη, εκείνη που είναι ικανή να διαρκέσει, γιατί εξυπηρετεί την ανθρωπινή πρόοδο, είναι μια πάλη πάνω σε ένα άλλο επίπεδο, μια πάλη χωρίς τέλος και πιο τραχεία από τον πόλεμο. Είναι η ανάγκη να επαγρυπνούμε ακατάπαυστα για το σεβασμό των δικαιών μας, για τη διατήρηση της τάξης, για την ανάπτυξη της ήθικης και ήθικης ευημερίας μας.

Όταν συμπληρωθεί η αποκατάσταση της ταρραμένης ισορροπίας θα πρέπει να ενδιαφερόμαστε για να την διατηρήσουμε σε καλή κατάσταση: στην ελάχιση χαλάρωση ή αταξία θα ξαναγυρίσει με καλπασμό, για να προκαλέσει μια νέα διατάραξη της ισορροπίας, που θα καταλήξει, ακόμη μια φορά, σε πόλεμο.

Η έγκαιρή διατήρηση και η διατήρηση μιας

νέας ισορροπίας, θα απαιτήσουν μια σημαντική και μακράς πνοής προσπάθεια.

Και θα είναι ακόμη μεγαλύτερη, γιατί αν οι μεταβολές που συνέβηκαν στο 19ον αιώνα δημιούργησαν ένα κόσμο πολύ διαφορετικό από τον περασμένο, σήμερα πληροφορούμεθα πως, με τη διάσπαση των ά τ ό μ ω ν, θα αρχίσει σε λίγα χρόνια ένας άλλος κόσμος, τόσο διαφορετικός από το δικό μας, όσο ήταν αυτός από εκείνον που προηγήθηκε. Δεν θα φτάσει η συλλογική προσπάθεια των κυβερνήσεων και των οργάνων της, αλλά θα χρειαστεί επίσης και η δραστηριότητα των διαλεχτών, που είναι καταδικασμένοι να χάσουν την κοινή εκτίμηση αν δεν αποφασίσουν να εκπληρώσουν τα νέα καθήκοντα που θα τους ανήκουν, να γίνουν οι παιδαγωγοί, οι σύμβουλοι και οι οδηγοί του λαού.

Από όλους τους διαλεχτούς, οι πιο ενδεδειγμένοι για την αποστολή θα στρατολογηθούν από τη νέα γενιά που αν δεν κατορθώσει να αναστήσει μια βιώσιμη τάξη, είναι καταδικασμένη να χαθεί κάτω από τα έρειπια του δυτικού πολιτισμού.

Υπάρχουν ενδείξεις πως το αντιλαμβάνεται και πως είναι αξία κάθε εμπειροσύνης. Σύμφωνα με τις μαρτυρίες προσώπων που την γνωρίζουν καλά, είναι, συγχρόνως, πιο πρακτική και πιο διπλωματική για ιδεώδη, από την προηγούμενη γενιά. Δείχνει, επίσης, αντίθετα προς μια γνώμη άρκετά διαδομένη, πως ο ρεαλισμός και το ιδεώδες ξαναταμώνουν και πάλι.

Ακόμα όμως και η προσπάθεια της πνευματικής ηγείας θα ήταν ανεπαρκής αν δεν ακολουθιόταν από την προσπάθεια του άτόμου προσπάθεια ακούραστη, καθημερινή, για να κρατήσει τη θέση και να εκπληρώσει την αποστολή του μέσα στη κοινωνία, για να καταλάβει πως η εργασία, που δεν είναι μια ποιητική αντίθεση, ημόνη πραγματική χαρά της ζωής, πως οι σχολές και οι διασκεδάσεις δεν αποτελούν ολόκληρη απόλαυση παρά όταν εμφανίζονται σαν τη δίκαιη ανταμοιβή ενός τίμιου μόχθου, πως τα καθήκοντα απέναντι στον εαυτό μας, στην οικογένειά μας, απέναντι στη κοινωνία και στην ανθρωπότητα, αποτελούν συμφυές μέρος για μια μετρημένη ύπαρξη και πως η εκπλήρωσή τους προσξενεί μια διπλή και άνεκτημένη απόλαυση: την ικανοποίηση της συνείδησής μας και την εκτίμηση εκείνων που μας περιβάλλουν.

WICKHAM STEED

Τὰ στάδια τῆς Ἀγγλο-Γαλλικῆς συμμαχίας

Ἡ Ἀγγλογαλλικὴ Συνθήκη Συμμαχίας ποὺ ὑπογράφηκε στὶς 4 Μαρτίου στὴ Δουνκέρκη, εἶναι ἕνα ἱστορικὸ γεγονός βαθεῖας σημασίας. Ἡ Μεγάλῃ Βρετανία καὶ ἡ Γαλλία σαφῶς ἐγγυήθηκαν, γιὰ πενήντα χρόνια, τὴν ἀμοιβαία τους ὑποστήριξη σὲ οποιαδήποτε ἐνδεχόμενη γερμανικὴ ἐπίθεση καὶ ἀνέλαβαν νὰ συντονίσουν τὶς οικονομικὲς τους ἐνέργειες. Καὶ τὰ δυὸ συμβαλλόμενα μέρη σκοπεύουν νὰ διατηρήσουν τὴν συμμαχία τους γιὰ πάντα.

Ἡ τωρινὴ τους συμμαχία φέρνει στὴ μνήμη προηγούμενες προσπάθειές τους νὰ συνενωθοῦν. Στὶς 16 Ἰουνίου 1940, λίγο πρὶν ὁ Πεταῖν ὡς ἀρχηγὸς τῆς Γαλλικῆς Κυβέρνησης ποὺ εἶχε σχηματίσει, ἀποφασίσει νὰ συνθηκολογήσει μὲ τὴ Γερμανία, ἡ Βρετανικὴ Κυβέρνηση πρότεινε στὴ Γαλλία νὰ συνδεθοῦν μὲ μιὰ πανηγυρικὴ πράξη ποὺ θὰ διακήρυνται πῶς, « ἡ Γαλλία καὶ ἡ Μ. Βρετανία δὲν θὰ εἶναι πλέον δυὸ ἔθνη, ἀλλὰ ἕνα, ἡ Γαλλο-Βρετανικὴ Ἐνωση. Τὸ Σύνταγμα τῆς Ἐνωσης θὰ προβλέπει γιὰ κοινὰ ὄργανα ἄμυνας, ἐξωτερικῆς, δημοσιονομικῆς καὶ οικονομικῆς πολιτικῆς. Κάθε Βρετανὸς ὑπῆκοος θὰ γίνῃ πολίτης τῆς Γαλλίας ».

Ἡ κυβέρνηση τοῦ Πεταῖν ἀπόρριψε αὐτὴ τὴν προσφορά μὲ τὴν ἀβάσιμη πρόφαση πῶς εἶχε γιὰ σκοπὸ νὰ ρίξει τὴ Γαλλία στὴ θέση μιᾶς Βρετανικῆς Κτήσης. Ἡ ἰδέα μιᾶς συμμαχίας ποὺ θὰ γίνονταν μιὰ πραγματικὴ Ἐνωση, δὲν ἦταν δυνατό νὰ ἀναγνωριστῆ ὡς μιὰ ἀνάγκη καὶ γιὰ τὶς δυὸ χῶρες, πρὶν ἡ Γαλλία ἀπελευθερωθῆ, πέντε χρόνια ἀργότερα, ἀπὸ τὶς προσπάθειες τῶν Συμμάχων καὶ τοῦ κινήματος τῆς γαλλικῆς ἀντίστασης. Πιστεύω πῶς ἡ ἀληθινὴ ἐρμηνεία τῆς συμμαχίας ποὺ ὑπογράφηκε—καὶ ποὺ δὲν εἶναι μιὰ πράξη ἔνωσης,—πρέπει νὰ θεωρηθῆ ὡς ἡ ἀπαρχὴ τῶν πιθανῶν ἐξελίξεων γιὰ τὴν ἀποκατάσταση Γαλλο-βρετανικῶν σχέσεων, ποὺ θὰ εἶναι ἀνάλογες μὲ τὴν πραγματικὴ ἔνωση.

Οἱ προσωπικὲς μου ἀναμνήσεις ἀπὸ τὶς Γαλλο-βρετανικὲς σχέσεις καλύπτουν μιὰ περίοδο μεγαλύτερη ἀπὸ ἕνα αἰῶνα. Στὰ 1894 ὁ Βρετανὸς Πρεσβευτὴς στὸ Παρίσι μοῦ εἶπε πῶς ὁ πόλεμος μεταξὺ Γαλλίας καὶ Μ. Βρετανίας μποροῦσε νὰ ἐκτραγεῖ κάθε στιγμή, ἐξαιτίας τῆς φιλονικίας σχετικὰ μὲ τὰ δικαιώματα τῆς ναυσιπλοίας στὰ νερά τοῦ Σιάμ. Τρία χρό-

νια ἀργότερα, στὰ 1897, ὁ Γάλλος ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν *Hanotaux* μὲ προειδοποιῶσε γιὰ τὴν ἐπικείμενὴ σύγκρουση μεταξὺ μιᾶς γαλλικῆς ἀποστολῆς, μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὸν συνταγματάρχη Μαρσάντ (ποὺ διέσχισε τότε τὴν Ἀφρική ἀπὸ τὰ δυτικὰ πρὸς τὰ ἀνατολικὰ) καὶ τῶν Ἀγγλο-αἰγυπτιακῶν δυνάμεων ποὺ διοικοῦσε ὁ στρατηγὸς Κίτσεναρ, ποὺ προχωροῦσαν κατὰ μῆκος τοῦ Νείλου, μέσα στὸ Σουδάν.

Τὸ φθινόπωρο τοῦ 1898 ἡ σύγκρουση αὐτὴ ἀποφεύχθηκε μόνο ἀπὸ τὸ τάκτ τοῦ στρατηγοῦ Κίτσεναρ, ποὺ ἔπεισε τὸ συνταγματάρχη Μαρσάντ, στὴ Φάσοντα νὰ ἀποχωρήσει χωρὶς μάχη. Ἡ Βρετανικὴ κυβέρνηση εἶχε διευκρινίσει πῶς ὅποιοςδήποτε Ἀγγλο-γαλλικὸς ἐχθροπραξίαν στὸν ἀπάνω Νεῖλο θὰ εἶχαν γιὰ ἀποτέλεσμα τὸν πόλεμο μὲ τὴ Γαλλία. Αὐτὴ ἡ ἀποφυγὴ τῶν συγκρούσεων τὴν τελευταία στιγμή, ἔπεισε καὶ τὶς δυὸ χῶρες νὰ συμφωνήσουν σχετικὰ μὲ τὰ ἀμοιβαία τους συμφέροντα στὴ Β. Ἀφρική.

Τὸ Μάιο τοῦ 1904 ὁ βασιλεὺς Ἐδουάρδος ὁ VII, ποὺ ἡ προσωπικὴ γνώση του τῶν γερμανικῶν σκοπῶν τὸν ὀδήγησε σὲ μιὰ στενὴ κατανόηση μὲ τὴ Γαλλία, ἔβαλε τὰ θεμέλια τῆς, κατὰ τὴ διάρκεια μιᾶς του ἐπίσκεψης στὴ Γαλλικὴ Δημοκρατία. Πάνω σαυτὰ τὰ θεμέλια οἰκοδόμησαν ἡ Γαλλία καὶ ἡ Μ. Βρετανία τὴν Ἐγκάρδια Συνεννόησή τους, ποὺ ὑπογράφηκε στὶς 8 Ἀπριλίου 1904. Ἡ Συνεννόηση δὲν ἦταν μιὰ συμμαχία. Ἀναγνώριζε τὸ βρετανικὸ προβάδισμα στὴν Αἴγυπτο καὶ τὰ δικαιώματα τῆς Γαλλίας, γειτονικῆς μὲ τὸ Μαρόκο, στὸ νὰ διατηρῆ τὴ τάξη καὶ νὰ ἐνισχύει τὶς μεταρρυθμίσεις στὴ περιοχὴ αὐτὴ. Πάντως ὁ Γερμανὸς Αὐτοκράτορας καὶ ἡ Κυβέρνησή του, τὴν ἀντιμετώπισαν ὡς μιὰ ἀντιγερμανικὴ συμμαχία καὶ τὴν ἄνοιξη τοῦ 1905 καὶ τὸ καλοκαίρι τοῦ 1911 δοκίμασαν νὰ τὴν διασπάσουν, διαμφισβητώντας τὰ δικαιώματα τῆς Γαλλίας στὸ Μαρόκο. Ἡ Μ. Βρετανία ἐνίσχυσε τότε τὴ Γαλλία γιὰ νὰ ἀντισταθῆ σαυτὲς τὶς προσπάθειες.

Στὰ 1912, ἡ γερμανικὴ ναυτικὴ ἐπέκταση ὑποχρέωσε τὴ Μ. Βρετανία νὰ συγκεντρώσει τὸ στόλο τῆς στὴ Βόρεια Θάλασσα. Τότε ἡ Γαλλία ἀνέλαβε νὰ συγκεντρώσει τὸ δικὸ της στόλο στὴ Μεσόγειο, μὲ τὴν συμφωνία πῶς ὁ βρετανικὸς στόλος θὰ προστάτευε, σὲ περίπτωσι ἀνάγκης, τῆς βόρειες ἀκτὲς τῆς Γαλλίας ἀπὸ

**

Ο ΕΛΕΓΧΟΣ ΤΩΝ ΤΙΜΩΝ Η ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΟΥ ΠΛΗΘΩΡΙΣΜΟΥ ΣΤΗ Μ. ΒΡΕΤΤΑΝΙΑ

Μία ἀπὸ τὶς πιὸ ἐκδηλές ἐπιτυχίες τῆς μεταπολεμικῆς βρετανικῆς οἰκονομίας στάθηκε ἡ ἀποτελεσματικὴ ἀντιμετώπιση τοῦ πληθωρισμοῦ, μὴ μὲν τὸ νόμισμα τῆς Μεγάλῃς Βρετανίας, ὅπως καὶ τῶν ἄλλων χωρῶν, ἔχει τάσεις πρὸς τὸν πληθωρισμό. Αὐτὸ κατορθώθηκε μὲ τὴ συνειδητὴ κρατικὴ συμπίεση τῶν τιμῶν.

Ὁ ξένος ποὺ θὰ θελήσει νὰ συγκρίνει τὶς σημερινὲς τιμές τῶν τροφίμων καὶ τῶν ἄλλων εἰδῶν πρῶτης ἀνάγκης μὲ τὶς προπολεμικὲς, θὰ διαπιστώσει πῶς οἱ διαφορὲς εἶναι ἐλάχιστες. Καὶ τὰ ἐνοίκια ἐπίσης θὰ τὸν πληροφωρῶσουν ἐλάχιστα αὐξήθηκαν, ἂν ὄχι καθόλου, ἀπὸ τὸ 1939.

Ἡ οικονομικὴ σταθερότητα τῆς Μ. Βρετανίας ὀφείλεται, σὲ σημαντικὸ βαθμὸ, στὸ σύστημά της ἐλέγχου τῶν τιμῶν. Τὸ σύστημα αὐτὸ ἐφαρμόσθηκε ἀμέσως μόλις ἄρχισε ὁ πόλεμος, ἀλλὰ ἡ ἀναπόφευχτὴ αὐξηση τῶν τιμῶν προκάλεσε τὴ βαθμιαία αὐξηση τους, περίπου στὰ 30% τοῦ προπολεμικῶν. Τὴ στιγμὴ ἐκείνῃ ἡ κυβέρνηση ἐξάγγειλε τὴν ἐναρξη τῆς ἐφαρμογῆς τῆς

πολιτικῆς γιὰ τὴ σταθεροποίηση τῶν τιμῶν ποὺ εἶχε γιὰ ἀποτέλεσμα νὰ συγκρατηθεῖ ἀπὸ ἐκείνη τὴν ἐποχὴ τὸ κόστος τῆς ζωῆς στὸ ἐπίπεδο ποὺ εἶχε φτάσει τὸν Ἀπρίλιο τοῦ 1941, περίπου δηλ. στὰ 30% ἄπάνω στὶς τιμές τοῦ Σεπτεμβρίου 1939. Τὸ ἀνώτερο σημεῖο τῶν αὐξήσεων σημειώθηκε τὸν περασμένο Δεκέμβριο, μὲ μιὰ αὐξηση 32% ἀπὸ τὶς προπολεμικὲς τιμές. Κατὰ τὴ διάρκειά τοῦ πολέμου ὁ δείκτης τῶν τιμῶν, γιὰ τὸ ἐνοίκιο, τὰ καύσιμα, τὸ φατισμὸ καὶ τὸ ρουχισμὸ, ὑψώθηκε ἀπὸ 1 1/2 ὡς 2% ἔνῳ τὸ ἐπίπεδο τῶν τροφίμων κρατήθηκε σταθερὰ στὰ 22%. Ὑπολογίστηκε πῶς μὲ τὸ σημερινὸ κόστος τῆς ζωῆς, μιὰ συνηθισμένη οἰκογένεια, ποὺ ἀποτελεῖται ἀπὸ τὸν πατέρα, τὴ μητέρα καὶ τρία παιδιά, μπορεῖ νὰ ζήσει μὲ 37 σελλίνια τὴν ἐβδομάδα, ἔχοντας μιὰ ἐπαρκῆ καὶ ἀνάλογη διατροφή. Ὁ μέσος ὄρος τοῦ ἐνοικίου γιὰ τὶς οἰκογένειες τῶν βιομηχανικῶν περιοχῶν, σὲ ὁλόκληρη τὴ χώρα, φτάνει τὰ 11 σελλίνια καὶ 3 πέννες, ὥστε αὐτὰ τὰ δυὸ κονδύλια

μιὰ γερμανικὴ ναυτικὴ ἐπίθεση. Ἀκόμα ὅμως καὶ αὐτὴ ἡ συμφωνία δὲν ἦταν μιὰ τυπικὴ συμμαχία. Ἦταν μιὰ περιορισμένη ἐγγύηση, προορισμένη νὰ ἀντιμετωπίσει ἕνα ἐνδεχόμενο δεδομένο.

Μόλο τοῦτο, στὶς ἀρχές τοῦ Αὐγούστου 1914, αὐτὴ ἡ περιορισμένη ἐγγύηση ἔσωσε τὴν Ἐγκάρδια Συνεννόηση ἀπὸ κατάρρευση. Ἡ Αὐστρία καὶ ἡ Οὐγγαρία εἶχαν εἰσβάλλει στὴ Σερβία καὶ ἡ Γερμανία ἐπρόκειτο νὰ εἰσβάλλει στὴ Γαλλία, μέσα ἀπὸ τὸ Βέλγιο. Μόλο ποὺ ἡ Μ. Βρετανία εἶχε ἀναλάβει τὴν ὑποχρέωση νὰ ὑπερασπιστῆ τὴ βελγικὴ οὐδετερότητα, ἡ βρετανικὴ κυβέρνηση δίσταζε νὰ ἐνεργήσει ἀπὸ κοινῶν μὲ τὴ Γαλλία, τῆς ὁποίας οἱ φόβοι καθυστεροῦσαν μόνον ἀπὸ ρητὲς διαβεβαιώσεις, πῶς οἱ Βρετανοὶ εἶχαν ἀναλάβει νὰ προστατέψουν τὶς γαλλικὲς ἀκτὲς ἀπὸ γερμανικὴ ἐπίθεση.

Ἀπὸ ἐδῶ καὶ πέρα, στὸν πρῶτο Παγκόσμιο Πόλεμο, ἡ Μ. Βρετανία καὶ ἡ Γαλλία ἀγωνίστηκαν ὡς Σύμμαχοι. Στὴ Διάσκεψη ὅμως τῆς Εἰρήνης τοῦ Παρισι, τὰ 1919, ἡ Μ. Βρετανία καὶ οἱ Ἐνωμένους Πολίτες ἀντιτάχθηκαν στὴ γαλλικὴ κατοχὴ γερμανικῶν ἐδάφους στὴν ἄριστερὴ δὴ τῆς τοῦ Ρήνου. Ἀντὶ γι' αὐτὸ πρόσφεραν στὴ Γαλλία μιὰ Ἀγγλο-αμερικανικὴ ἐγγύηση βοήθειας, ἂν θὰ γίνονταν καὶ πάλι ὅτι μιὰς ἀπρόκλητης γερμανικῆς ἐπίθε-

σης. Ἡ Γερουσία τῶν Ἐν. Πολιτειῶν ἀπέρριψε, στὰ 1920, αὐτὴ τὴν ἐγγύηση καὶ ἡ Μ. Βρετανία, ἀσύνετα ἐπίσης, τὴν ἄφησε νὰ καταρρευθεῖ. Ἡ γαλλικὴ δυσφορία ἐξέθεσε τότε τὶς Ἀγγλο-γαλλικὲς σχέσεις σὲ μιὰ ἔνταση, τὴν ὅποιαν οἱ διφορούμενες συμφωνίες τοῦ Λοκάρνο, στὰ 1925, δὲν ἐπέτευχαν νὰ ἄρουν.

Στὴν ἀρχὴ τοῦ 1935 ὁ κίνδυνος μιᾶς ἐπίθεσης ἀπὸ τὴ ναζικὴ Γερμανία παρότρυνε τὴ Γαλλία καὶ τὴ Μ. Βρετανία νὰ συζητήσουν στρατιωτικὴ δράση ἀπὸ κοινῶν. Μόλο τοῦτο, τὸν Σεπτέμβριο τοῦ 1939, ἡ Γαλλία ἐδίστασε μερικὲς ὥρες νὰ ἀκολουθήσει τὴ Βρετανικὴ ἀπόφαση, στὸ νὰ κηρύξει τὸν πόλεμο ὅταν ἡ Γερμανία εἰσέβαλε στὴν Πολωνία.

Τὸ κενὸ ποὺ ἄφησε στὶς Ἀγγλο-γαλλικὲς σχέσεις ὁ Πεταῖν, συμπληρώθηκε τώρα μὲ τὴ Συνθήκη τῆς Δουνκέρκης. Θεωρῶ τὴν συνθήκη αὐτῶς τῆλετικὴ ἀναγνώριση τοῦ γεγονότος πῶς ἡ ἀνεξαρτησία καὶ ἡ ἀσφάλεια τῆς Μ. Βρετανίας καὶ τῆς Γαλλίας ἀπαιτοῦν τὸν διαρκὴ δεσμό τους. Ἀπὸ αὐτὴ τὴν ἀναγνώριση, πιστεύω, θὰ πηγάζει ἕνας βαθμὸς πολιτικῆς καὶ οικονομικῆς συνεργασίας ποὺ θὰ ἀποτελέσει μιὰ ἐγγύηση γιὰ τὴν εἰρήνη καὶ τὴ σταθερότητα στὴ Δυτικὴ Εὐρώπη καὶ σὲ μεγάλες περιοχὲς τοῦ κόσμου.

μαζί καταναλώνουν τα 39 ο)ο περίπου του μέσου εισοδήματος ενός εργαζομένου. Τα υπόλοιπα 61 ο)ο παραμένουν για το ρουχισμό, τα γενικά έξοδα, την αποταμίευση κλπ. Η αποτελεσματικότητα όμως του έλεγχου των τιμών ως μέτρου έναντι του πληθωρισμού, θα είχε βέβαια σε μεγάλο μέρος εξουδετερωθεί, από μια βαθμιαία αύξηση των μισθών και των ημερομισθίων. Σήμερα οι μισθοί και τα ημερομισθία δεν ελέγχονται από την κυβέρνηση, ενώ, σε μεγάλη έκταση, προσαρμόζονται στον επίσημο τιμάρημο του κόστους της ζωής. Το ότι οι επαγγελματικές και εργατικές οργανώσεις αναγνωρίζουν πως υπάρχει ανάγκη να διατηρηθούν οι μισθοί και τα ημερομισθία σε σταθερά επίπεδα, γίνεται φανερό από τον σχετικά μικρό αριθμό των απεργιών που έκδηλώθηκαν από το τέλος του πολέμου και έδω. Ο βρετανικός λαός απεχθάνεται τους ελέγχους, αντιλαμβάνεται όμως πως η επίβλησή τους είναι τόσο αναγκαία σήμερα, όσο ήταν και την εποχή που για πρώτη φορά επεβλήθησαν.

Η βρετανική βιομηχανία δεν είναι ακόμη σε θέση να αντιμετωπίσει τις ογκούμενες ανάγκες του έγχωριου πληθυσμού και έτσι η άρση του έλεγχου και των διατιμήσεων θα είχε για αποτέλεσμα την αϊφνίδια και άλματώδη ύψωση των τιμών όλων των ειδών. Όπως έχουν σήμερα τα πράγματα ο έλεγχος των τιμών και το σύστημα της διανομής των ειδών με δελτία, εξασφαλίζουν σε κάθε άτομο ίσο μερίδιο στα αγαθά που παράγει η χώρα. Το πρόβλημα της παραγωγής δεν θα μπορούσε να λυθεί πριν περάσει αρκετός καιρός, γιατί, μόλο που τα εργοστάσια επανήλθαν, με θαυμαστή ταχύτητα, στην πλήρη παραγωγική δυναμικότητά τους για την ειρηνική παραγωγή, είναι όμως υποχρεωμένα να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις για εξαγωγή που αποτελούν ένα πολύ μεγαλύτερο μέρος της παραγωγής τους, από ότι πριν από τον πόλεμο. Και τα προϊόντα όμως που προορίζονται για την έγχωρια κατανάλωση προσφέρονται κάθε μέρα και περισσότερα στη βρετανική αγορά. Αυτό είναι ο καλύτερος οίανός για το μέλλον, γιατί καθώς είπε και ο Καγκελάριος του Θεσαυροφυλακίου κ. Ντάλτων, η αύξηση της παραγωγής είναι η καλύτερη άμυνα έναντι του πληθωρισμού.

Στο μεταξύ η Μ. Βρετανία χρησιμοποιεί και άλλους τρεις τρόπους, που αποδείχθηκαν επίσης αποτελεσματικοί, για τη καταπολέμηση της τάσης προς τον πληθωρισμό. Είναι ο έλεγχος των πρώτων ύλων, που έχει για αποτέλεσμα τη κατεύθυνση της παραγωγής προς όρισμένους δρόμους, που κρίθηκαν πιο αποτελεσματικοί για την επίταξη της άνοιξοδόμησης και την επέυξη της, όπου αυτό θεωρήθηκε πιο αναγκαίο. Οι δυο άλλοι τρόποι είναι η βαριά φορολογία και η αποταμίευση, που και οι δυο έπαιξαν τον ποιο μεγάλο ρόλο στη διατήρηση της οικονομικής ευστάθειας της Μ. Βρετανίας κατά τη διάρκεια του πολέμου. Το 1944, π. χ., περισσότερες από τις μισές κρατικές δαπάνες, που έφτασαν συνολικά τα 6.190.000.000 λίρες στερλίνες, αντιμετώπιστηκαν από τις εισπράξεις. Και ο ρυθμός αυτός σταθερά κρατήθηκε και τα μεταπολεμικά χρόνια. Η έθνική αποταμίευση, που αποτελεί μια καθαρά έθελούσια χειρονομία, αποδείχθηκε επίσης στο έπακρο επιτυχής. Στην έπιτευξη της σταθερότητας των δημοσίων οικονομικών, βοήθησε επίσης και η κυβερνητική πολιτική των χαμηλών τόκων. Σήμερα η κυβέρνηση μπορεί να δανειστεί όσα χρήματα και άν χρειαστεί, με τόσο δχι μεγαλύτερο από 2 1)2 ο)ο και με μοναδική έγγύηση τη κρατική πίστη. Η ελάττωση του τόκου από 3 ο)ο σε 2 1)2 ο)ο, εκτός που ανακουφίζει τους μεγάλους φορολογουμένους, επιτρέπει την διεξαγωγή οικονομικών πράξεων, με ευνόικους όρους, στις δημοτικές και κοινοτικές αρχές, στα διάφορα ιδρύματα και στις ιδιωτικές βιομηχανίες και είναι ένας συντελεστής για τη χρησιμοποίηση όλων των εργατικών πόρων της χώρας. Και δικαίως ο κ. Ντάλτων χαρακτήρισε τη διατήρηση του σημερινού χαμηλού τόκου σε μια ακόμη έγγύηση για την αντιμετώπιση του πληθωρισμού.

Αυτά είναι τα κυριότερα μέσα με τα οποία η Μ. Βρετανία κατορθώνει να συγκρατεί την οικονομική της σταθερότητα, μέσα σε ένα κόσμο έλλειψεων και τάσεων για ύψωση των τιμών. Το αντίτιμο που πληρώνει για αυτό ο βρετανικός λαός αποτελεί τη συνέχεια των δυσκολιών και των ελέγχων του πολέμου. Γνωρίζει όμως πως οι θυσίες που και σήμερα εξάκολουθούν, είναι ουσίως για μια μακρόχρονη εϋμερία.

Η πολιτική Λέσχη «Τρικούπης»

Η λειτουργία της Πολιτικής Λέσχης «Τρικούπης» ανταποκρίνεται σε πραγματική ανάγκη της πολιτικής μας ζωής. Ο πολιτικός, υπερκομματικός όμως, αυτός οργανισμός, επιδιώκει, καθώς φαίνεται από το καταστατικό του δύο κυρίως σκοπούς: Την αντικειμενική εξέταση των Έλληνικών ζητημάτων και την πολιτική άγωση, ή οποία θεωρείται, καθώς και πραγματικά είναι, το ίδιο πράγμα με την ουσία της δημοκρατικής άγωσης, τη συνειδητοποίηση δηλαδή και την ανάληψη των πολιτικών ευθυνών από όσο το δυνατό μεγαλύτερο αριθμό πολιτών.

Την προσπάθεια αυτή έσπευσαν να την κατακρίνουν οι άκροι δεξιοί, κατηγορώντας τα μέλη της Λέσχης ως άριστερους ή άφελείς αϊχμαλώτους της άριστερολογίας γιατί μεταξύ των βρέθηκαν και μερικοί άριστερίζοντες, μόλο που η Λέσχη δεν αποκρούει ούτε τους συντηρητικούς. Σε μια προσπάθεια αυτού του είδους δεν μπορεί κανείς να αποκλείσει όλους όσοι είναι λίγο δεξιότερα ή άριστερότερα από μια ώρισμένη γραμμή, γιατί τότε η Λέσχη ήθελε μεταβληθεί σε κόμμα και έτσι θα απέβαινε άχρηστη. Για την έπιτυχία ενός τέτοιου πολιτικού οργανισμού ή άνεκτικότητας απέναντι των αντιθέτων γνώμων είναι φανερό ότι μπαίνει δχι μόνο ως προϋπόθεση και ως απόδειξη καλής θελήσεως, αλλά και ως μια προφανής ανάγκη. Τόσο η έκλογη των προσώπων, όσο και η έκλογη των θεμάτων, που θα συζητούνται στη Πολ. Λέσχη «Τρικούπης» πρέπει να κρίνονται με το μέτρο της επιδιώξεως της έθνικής ενότητας, και δχι της εντάσεως του φανατισμού. Η έθνική ένωση πρέπει να είναι το σημείο αναχωρήσεως για να αποβεί ωφέλιμος ο πολιτικός ανταγωνισμός. Για να βοηθήσει όμως κανείς προς την αποκατάσταση της έθνικής ενότητας που διασπούν τα δύο άκρα, το λιγώτερο που πρέπει να παραδεχθεί κανείς, είναι ότι δεν πρέπει να καταγγέλλεται ως προδοτής—και μάλιστα από κακή θέληση προδοτής—οποιοσδήποτε ανήκει σε διαφορετική πολιτική παράταξη. Είναι άνοησία να κρίνεται δχι μόνο η γνώμη, αλλά και η καλή θέληση του άλλου από το άν συμφωνή με την προσωπική γνώμη του κρίνοντος. Αν από την Πολιτική αυτή Λέσχη εξαιρεθούν εκτός των άκρων δεξιών και των άκρων άριστέρων—που βεβαίως οι γνώμες τους δεν θα είναι χρήσιμες στους σκοπούς της—και οι άνήκοντες στις ενδιάμεσες πολιτικές αποχρώσεις τότε δεν θα απέμνε βέβαια κανείς, που θα εύρισκε θέσι σ' αυτή.

Αυτά μπορούν να θεωρηθούν και ως

άπάντηση προς την «Εστία» που έσπευσε να κρίνει τον Οργανισμό αυτό από τα μέλη του, με μια πουριτανική αϋστηρότητα, την όποιαν χρησιμοποιεί για όλους τους άλλους εκτός από τον εαυτόν της. Στο πεδίο της πολιτικής, μπορεί να είναι κανείς βέβαιος χωρίς λεπτομερέστερη εξέταση, ότι εκεί όπου οι κρίσεις διατυπώνονται απόλυτες, οι κρίσεις αυτές είναι λανθασμένες. Η οικειοποίηση της αποκλειστικότητας του έθνικού αίσθήματος, μόνο ύποψίες μπορεί να διεγείρη. Ο καθένας που ενδιαφέρεται για την Ελλάδα πρέπει να έπιτρέπη στους άλλους να υποστηρίξουν την έθνική ιδέα όπως εκείνοι νομίζουν καλύτερα και να τον ευχαριστή ότι και άλλων οι προσπάθειες συγκλίνουν προς τον ίδιο σκοπό, έστω και από άλλους δρόμους.

Η έπιτυχία της Λέσχης θα εξαρτηθεί από τη βοήθεια που θα της παράσχουν όσοι νομίζουν ότι οι σκοποί της Λέσχης είναι άξιοι της προσπάθειας. Για τη χρησιμότητα σωματείων αυτού του είδους δεν υπάρχει άμφιβολία, ιδίως δε στη δική μας περίπτωση όπου και αυτοί οι κομματικοί οργανισμοί, είτε διότι τα κόμματα είναι προσωποπαγή, είτε γιατί είναι κληρονομικά, είτε από άλλους λόγους άναγομένους στις ιδιότητες από τις όποιες το κάθε μέλος του κόμματος άντλεί την πολιτική του δύναμη, ή πολιτική λειτουργία των κομμάτων είναι άτελής από την άποψη της ένδοκομματικής μελέτης των πολιτικών ζητημάτων. Για να πετύχουν όμως τα σωματεία με όμοιους σκοπούς χρειάζεται να υπάρξουν σε αρκετό αριθμό εκείνοι, που χωρίς καμιά πολιτική ιδιοτέλεια, θα τα συνδράμουν με κόπο και με ύλικα μέσα. Ο κόπος άφορά την εισφορά στις συζητήσεις. Όσο εύκολη είναι ή άοριστολόγος και άνευθυνη συζήτηση στα πολιτικά θέματα, ιδίως στα γενικότερα από αυτά, τόσο δύσκολη είναι ή βαθύτερή τους εξέταση. Και θα χρειασθεί βέβαια να διατεθεί άρκετός χρόνος από όσους θέλουν να εισφέρουν το συμπέρασμα των γνώσεων, της πείρας και της κρίσεως των στο έργο της Λέσχης. Και ή ύλική όμως βοήθεια δεν είναι λιγώτερο άπαραίτητη, τουλάχιστον έως που να αποκτήσει ή Λέσχη οικονομική βάση στηριζόμενη στις συνδρομές των μελών της.

Ἡ Συνδιάσκεψη τῆς Μόσχας

Γιὰ νὰ ὑπάρξῃ εἰρήνη πρέπει ἐκτός ἀπὸ τὴν καλὴ θέληση νὰ ὑπάρξῃ καὶ κάποια δυναμικὴ ἰσορροπία. Ἐφόσον ἡ Ρωσσία ἔχει καταλάβει τὴ μισὴ Εὐρώπη καὶ ἔχει κινητοποιήσει μέσα στὸ ἐσωτερικὸ τῶν κρατῶν τὰ κομμουνιστικὰ κόμματα στὴν ὑπηρεσία τῆς πολιτικῆς της, ὁποιοσδήποτε εἰρηνικὸς διακανονισμὸς δὲν θὰ ἀποτελοῦσε παρὰ ἓνα ἀπλὸν τύπο, κάτω ἀπὸ τὸν ὁποῖον θὰ συνεχιζόταν, μὲ τὴν ἐνίσχυση τῶν θέσεων, ποὺ ἔχουν ἤδη καταληφθῆ, καὶ τὴν κατάληψη νέων, ἢ προετοιμασία τῆς μελλοντικῆς ἐξορμήσεως.

Στὴ Συνδιάσκεψη τῆς Μόσχας οἱ Ἀμερικανοὶ φαίνονται ἀποφασισμένοι νὰ ἀγωνισθοῦν γιὰ τὴν ἀποκατάσταση τῆς δυναμικῆς καὶ τῆς ἠθικῆς ἰσορροπίας. Διαθέτουν χρήμα δηλαδὴ ἐφόδια, ναυτικὸ καὶ ἀεροπλάνο. Οἱ Ρῶσοι διαθέτουν ἀνθρώπινο ὕλικό. Καὶ μποροῦν νὰ τὸ χρησιμοποιοῦν πράγματι ὡς «ὕλικό». Αὐτὰ εἶναι τὰ μέσα, γιὰ τὰ ὁποῖα ὁ καθένας ἀπὸ τοὺς δύο ἐνδεχομένους ἀντιπάλους θὰ ἐπιδιώξῃ στὴ Μόσχα νὰ ἐξασφαλίσῃ τις ἀναγκαῖες βάσεις. Ἀπὸ αὐτὴ τὴν ἀποψη ὁ πρῶν ἐπιτελάρχης Μάρσαλ εἶναι καλὸς ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν, ὅταν γίνονται διαπραγματεύσεις μέσα σ' ἓνα πραγματικὸ στρατόπεδο, ὅπως εἶναι ἐδῶ καὶ δεκάδες χρόνια ἡ Ρωσσία, τόσο ὡς κράτος, ὅσο καὶ ὡς φορεὺς μιᾶς στρατευομένης ἰδεολογίας.

Ὁ ρεαλισμὸς, ποὺ δὲν παύει νὰ κατηγῆ ἡ Ρωσσία, εἶναι ἓνα μάθημα δύσκολο, ποὺ ὅμως ἄρχισαν νὰ τὸ μαθαίνουν καὶ οἱ δυτικοὶ σύμμαχοι.

Οἱ Ἀμερικανοὶ θὰ ζητήσουν ἄμεσα καὶ ἔμμεσα τὴν ἀποχώρηση τῶν Ρῶσων ἀπὸ τὴν Εὐρώπη. Ἡ ὑποδούλωση τῆς γηραιᾶς Ἠπείρου θὰ ἀποτελοῦσε ἐνδεχομένως τὸ προοίμιο τῆς ὑποδουλώσεως τοῦ κόσμου, καὶ ὁποσδήποτε τὴν ἐξαφάνιση ἑνὸς πολιτισμοῦ. Οἱ συνθήκες εἰρήνης ποὺ ἔχουν ἔως τώρα ὑπογραφεῖ δὲν ἀποτελοῦν παρὰ μικρὲς λεπτομέρειες σχετικὰ μὲ τὸ κύριον θέμα, ποὺ ἀποτελεῖ τώρα τὸ ἀντικείμενον τῆς Συνδιασκέψεως τῆς Μόσχας.

Ἐάν ἡ στάση τῶν Ἀμερικανῶν ἐξακολουθῆσῃ νὰ εἶναι ἀποφασιστικὴ, οἱ λαοὶ τῆς Εὐρώπης θὰ πᾶρουν θάρρος καὶ θὰ ἀντιστοῦν ἐναντίον τῆς Ρωσικῆς κομμουνιστικῆς ἐξαπλώσεως. Ὁ ἀγὼν στὴν Εὐρώπη θὰ εἶναι μακρὸς καὶ ἡ ἐμπιστοσύνη στὴν Ἀμερικανικὴ βοήθεια πρέπει νὰ εἶναι ἀπόλυτη, γιὰ νὰ ἀνβέξουν οἱ λαοὶ σὲ

μιὰ πίεση, ποὺ χάρις στὸ φανατικὸ δυναμισμό της δίνει συχνὰ τὴν ἐντύπωση ὅτι θὰ ἐπικρατῆσει τελικὰ.

Στὴ Μόσχα θὰ γίνῃ ἀναμέτρηση τῶν θελήσεων καὶ ἐπίδειξη εὐκρινείας. Καὶ τὰ δύο θὰ εἶναι χρήσιμα στὴν ὑπόθεση τῆς εἰρήνης. Γιατὶ πόλεμος γίνεται μόνον ὅταν ὁ ἓνας τῶν ἐνδεχομένων ἀντιπάλων πεισθῆ ὅτι ὁ ἄλλος ἔχει ἤδη χάσει ἓνα μέρος τῆς θελήσεώς του.

Ἐλάβομε

1. «Κομμουνιστικὴ Ἐπιθεώρηση» Ἀρ. φύλλ. 3. Μάρτης 1947.
2. «Μιὰ διάλεξη» τοῦ καθηγ. τοῦ Ε. Μ. Πολυτεχν. Ἀλεξ. Ι. Παπατά.
3. Προγραμματικαὶ δηλώσεις καὶ γνῶμαι τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ Δημ. Προοδ. Κόμματος, Ἐμ. Ι. Τσουδερῶ.
4. Ἐλεύθερα Νιάτα Ἐπίσημο ὄργανο τῆς Ε.Ε.Ν. φύλλο 10. Φεβρουάριος 1947 Χρόνος Β'.
5. «Σοσιαλιστικὴ Ἐπιθεώρηση» Χρόνος Γ'. ἀρ. 1 Γενάρης 1947.
6. «Σοσιαλιστικὸ Δίκαιο» Χρόνος Β' ἀριθμοὶ 1-3.
7. «Ἡ πάλη τῶν τάξεων» Ἀριθ. φύλλον 96, 97, 98. ὄργανο τῆς Κ. Ε. Ἀρχ. Κ. Ε.
8. «Μόρφωση» Ἀρ. φύλλον 7. Χρόν. Β' Μάρτης 1947.
9. «Μόρφωση» Ἀρ. φύλλον 8. Χρόν. Β' 10 Μάρτη 1947.
10. «Ὁ τύπος τῆς Θράκης» Ἐφημερίς Ἀλεξανδρουπόλεως Ἀρ. φύλλον 29 ἔτος 1.
11. «ΝΕΑ Οἰκονομία» Τεῦχος 4 χρόνος Α' Φεβρουάριος 1947.
12. «Ἀκτίνες» Τεῦχος 66 ἔτος 1, Μάρτιος 1947.

ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

Μάρτιος 1947

Διευθυντής: Σ. Θεοφάνης
Ἐμβάσμ.-Ἐπιστολὲς Χ. Τρικούπη 48
ΧΡΟΝΟΣ Β' — ΑΡ. ΦΥΛΛΟΥ 32

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ:

Ἐτήσια Δρ. 10.000

Ἐξάμηνη » 5.000

Ἐξωτερικοῦ:

Δολ. 6,- ἢ Λιρ. Ἀγγλ. 1 1)2